

1982
GRUODIS
DECEMBER
Nr. 10

KARYS

KARYS

1982
Nr. 10 (1587)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika,
Spaudoje Pasizvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

V. Švabienė — “Vardan Tos Lietuvos”, lino raižinys	Viršelis
P. Lelis — Aušrininko dr. Jono Šliūpo audringas gyvenimas	418
V. Šapoka — Valstybiniai lietuvių gabumai istorinėje perspektyvoje ...	421
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	429
P. Janušonis — Ministerių nuotyčiai	432
B. B. — Trečiasis Pasaulinis karas	433
S. R. — Karinė tarnyba bolševikmety	436
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio Užrašai	439
TREMTIES TRIMITAS	444
Kun. J. Prunskis — Didžioji dangaus dovana žemei	444
N.A. — Pirmoji eilutė	446
Šaulių kronika	448
J. Šiaučiulis — Mano Tėvynė	453
KARINĖS ŽINIOS	454
Mokslas ir Technika	456
KRONIKA	457

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS

VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — “Gifts International”,
“Parama”, Baly’s Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — “Spauda”
WOODHAVEN, NY — “Romuva”

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas.

SPAUSDINA

Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10 (1587)

GRUODIS — DECEMBER

1982

STASYS SLIŽYS

TYLI, ŠVENTA NAKTIS

*Tyli naktis, šventa naktis,
Ji neša mums šviesias viltis:
Pasaulį bus visur taika
Ir Lietuva bus vėl laisva.*

*Tegul šiąnakt Dievo sūnus
Pažvelgia ten, kur broliai mūs',
Kur vergija žudo tautas,
Kad laikas jau išlaisvint jas.*

*Palaimink tas šventas viltis,
Išlaisvink mūs' tėvų namus.
Išlaisvink mus!*

Nežinomas XVI a. tapytojas. Marija su
Kūdikiu iš Senųjų Trakų. Medis, tempe-
ra. Vilniaus Dailės Muzėjus.

LKVS "RAMOVĖ" Centro Valdyba sveikina visus kolegas ramovėnus ir jų šeimas, Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų - Savanorių Sąjungos, DLK "Birutės" Draugijos, Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje narius bei vadovybę ir visus Lietuvos Laisvės Kovotojus pavergtoje tėvynėje, linkėdama visiems linksmos, pakilios ir džiaugsmingos nuotaikos šventėse.

Naujuose 1983 metuose suglauskim ramovėnų gretas, pažadinkim mūsų visų tiek laisvėje, tiek pavergtoje tėvynėje, brolių ir sesių ryžtą aukotis dėl brangios Tėvynės Lietuvos laisvės rytojaus.

Asmeniniame gyvenime linkime visiems daug laimės, geriausios sėkmės ir sveikatos.

AUŠRININKO DR. JONO ŠLIŪPO AUDRINGAS GYVENIMAS (1861 - 1944)

P. LELIS

Apie aušrininko ir didžiojo Lietuvos veikėjo dr. J. Šliūpo gyvenimą yra plačiai aprašyta Liet. Enciklopedijoje, bet tai yra tik jo oficiali biografija, kuri ne viską pasako, ypač apie šeimyninius ir kitokius jo gyvenimo niuansus. Čia patiekiamos sutrumpintos žinios paimitos iš jo dukters Gražinos Šliūpaitės-Siliūnienės atsiminimų, kurie suteikia subtilesnį jos tėvo gyvenimo aspektą.

-o-

1871 m. nepriimtas į Šiaulių ir Kauno gimnazijas, tik 1873 m. pasirengęs Paruošiamojo mokykloje, Jonas Šliūpas buvo priimtas į Mintaujos gimnaziją, kurią baigė 1880 m. su pagyrimo lapu. Tais pat metais įstojo į Maskvos u-tą, kur studijavo filosofiją. Jis ten įsteigė Lietuvių Studentų draugiją. Atostogų metu važinėjo po Mažąją Lietuvą — Tilžę, Ragainę, Klaipėdą, norėdamas susipažinti su kraštu ir jo veikėjais lietuviais.

1882 m. persikėlė į Petrapilio u-tą. Ten organizavo studentų riaušes ir policija ištrėmė jį į tėviškę. Gavė darbą mokydamas grafo Zubovo vaikus, Bubių dvare. Į joki universitetą nebuvo priimtas, turėjo eiti į kariuomenę, dėlto 1883 m. išvažiavo studijuoti į Ženevą. Bet tais metais rugpiūčio mėn. J. Mikšui pasitraukus iš redaktorių ir išvykus į Kalnų pas Dovoiną-Silvestravičių, Martynui Jankui kviečiant, Šliūpas atvyko į Bitėnus redaguoti "Aušrą". Neužilgo vokiečių policija pradėjo kibti prie Šliūpo už jo veiklą. 1884 m. kovo 14 d., besislapstydamas nuo vokiečių policijos, Šliūpas išvyko į Kalnų, kur praleidęs savaitę laiko, nuvyko į Kauną pas karininką Smilgį su kuriuo važiavo į Varšuvą įteikti generalgubernatoriui memorandumą dėl lietuvių persekiojimo.

Iš Varšuvos jis patraukė į Mintaują pas savo sužieduotinę Liūdą Malinauskaitę, kur praleido dvi savaites. Pasiskolinęs iš jos 200 rublių, ir su Jankaus parūpintu jam pasu, 1884.V.28 Šliūpas išvyko per Hamburgą į Ameriką. Sieną jis perėjo slaptai iš Palangos į Nimerzatę (žvejai pervežė per sieną jūra).

Amerikoj Šliūpas išgyveno su pertraukomis 35 metus. 1887 m. buvo įstojęs į Marylando medicinos mokyklą, kurią baigė 1891 m., gaudamas MD laipsnį. Baigęs medicinos mokslus, gydė ligonius, bet nuolat kaitaliojo savo gyvenvietes (miestus), nes buvo įsijungęs į plačią lietuvišką veiklą Ame-

rikoje. Nuo 1891 iki 1917 gyveno Wilkes-Barre, Plymouth, Shenandoah, New Yorke, Philadelphijoje, Scrantone.. Po vasario mėn. revoliucijos Rusijoje, 1917.IV.26 jis išplaukė iš New Yorko laivu, per Ramųjį vandenyną, su savo dukra dr. Aldona Šliūpaite ir V. Kapsuku-Mickevičium. (Dr. A. Šliūpaitė mirė 1979.XII. Brooklyne).

Apvažinėjęs didesnes lietuvių stovyklas Petrapilyje, Maskvoje, Kijeve, sustojo Voroneže pas savo žentą Martyną Yčą. 1917.X. nuvyko į Stokholmą, kur dalyvavo lietuvių konferencijoje. Dėl tuo metu įvykusio bolševikų perversmo Petrapilyje, nenorėjo grįžti į Rusiją, pasiliko šešius mėnesius Stokholme ir ten rašė knygą apie Lietuvių-Latvių bendros valstybės kūrimą. Nebegalėdamas grįžti į Rusiją, 1918 m. gegužės mėn. grįžo į Ameriką ir ten dalyvavo konferencijoje su Tomu Masariku, Dmowskiu ir Paderevskiu dėl čekų, lenkų ir lietuvių bendro veikimo. Jo bičiuliui prof. Simpsonui kviečiant 1919.II.4 atvyko į Londoną atstovauti Lietuvai, nors tuo metu Lietuva dar nebuvo Anglijos pripažinta "de facto". Jis ten "atstovavo" Lietuvai sueidamas į kontaktą su latviais dėl bendros valstybės kūrimo, bet latviai jo projektui nepritarė, tai niekas iš to ir neišėjo. Tais metais balandžio mėn. atvykus į Londoną tikrajam Lietuvos atstovui V. Čepinskiui, su padėjėju K. Bizausku, Šliūpas, nebeturėdamas ką veikti, nuvyko į Paryžių pas savo žentą M. Yčą ir "įsijungė" į Lietuvos delegaciją taikos konferencijoje. Jis padėjo Lietuvos karinei komisijai nupirkti karo medžiagos iš amerikiečių sandėlių be "\$250,000 komisijos", kurios reikalavo įtakingas Amerikos žydas, pasakęs Yčui: "Bez menia vy etych veščeji nepolučite". Dėlto Šliūpas, būdamas Amerikos pilietis kreipėsi į prez. Vilsoną ir žydelis komiso negavo. (Estai ir latviai sumokėjo jam "komisiją").

1919 m. rudenį Šliūpas, kartu su nupirkta karine medžiaga, grįžo Lietuvon, po 35 metų nebuvimo. Apsilankęs pas prezidentą A. Smetoną gavo iš jo padėką ir naują paskyrimą Lietuvos atstovu Latvijai ir Estijai, kur jis ir išvyko, kartu su savo adjutantu kpt. Ladu Natkevičium, kaip karo atašė. Jiedu apsilankė Taline pas prezidentą, o Tartu mieste — pas Sovietų delegacijos pirm. Joffe, kuris ten derėjosi su estais dėl taikos sutarties. Su Joffe Šliūpas tarėsi dėl Sovietų ir Lietuvos taikos su-

Dr. Jonas Šliūpas ir Martynas Jankus, 1884 m. "Aušros" leidėjai

tarties ir derybų vietas. Šliūpo tarnyba Rygoje tęsėsi iki 1920 m. galo. 1921 m. Šliūpas, susidėjęs su žentu M. Yču, įsteigė įvairių pramonės bendrovių ir bankų: "Nemuno" b-vę Kaune, "Ringuvą" Šiauliuose, Gubernijos alaus bravorą, Montvilo b-vę Panevėžyje, Prekybos ir Pramonės banką ir savo nuosavą "Žuvies ir Gintaro" akc. b-vę Palangoje. Tais pat 1921 metais, balandžio mėn., jis buvo paskirtas į Biržų gimnaziją kur dėstė lietuvių literatūrą ir higieną. Ten jis buvo ir Prekybos-Pramonės banko direktorium, parėmė "Biržų Žinių" įsteigimą ir leidimą. Nuo 1922 m. persikėlė į Šiaulius kur taip pat dėstė gimnazijoje ir buvo Prekybos-Pramonės banko direktorium. Kapelionui Mažonui apskundus Šliūpą, kad jis dėsto mokiniams ir ateizmą, Švietimo min. dr. L. Bistras davė parėdymą gimnazijos direktoriui Šliogerui, kad Šliūpas gali dėstyti savo dalykus ir toliau, bet su sąlyga kad jis nelies bažnyčios, religijos ir kunigų.

1924 m. Šliūpas grįžo į Kauną prie savo sergančios žmonos ir nuo tų metų rudens pradėjo dėstyti Lietuvos Universiteto Medicinos fakultete privat-docento teisėmis. Nuo 1928 metų jis pasi-

traukė iš tarnybos, gavęs rektoriaus V. Čepinskio išrūpintą jam pensiją 500 litų į mėnesį.

1928 m. bal. 7 d., mirus žmonai, Šliūpas išgyveno didelį smūgį. 1929 metais jis vedė 27 m. amžiaus Grasildą Grauslytę (40 metų jaunesnę už save). 1930 m. jiems gimė sūnus Vytautas. (Jo pirmos žmonos sūnus Kęstutis, tada 42 m. amžiaus, Amerikoje ir Vokietijoje gerai išmokslintas, dėstė technikos fakultete ir čia rašančiam teko pas jį atlikti fizikos praktikos darbus. Jis buvo fizikos katedros vedėjas, labai nervuotas ir piktas, nes buvo džiovininkas. Jis greit mirė — 1932 m.)

Sukūręs naują šeimą Šliūpas 1932 m. persikėlė gyventi į Palangą, išsigijęs ten "rezidenciją" prie Birutės kalno. Jis išrūpino Palangai miesto teises ir buvo paskirtas Palangos burmistru. 1933 m. sutiko ir priėmė ten besilankančius Skautų organizacijos steigėją plk. Baden-Powelį ir Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną.

1936 m. visuomenė surengė jam Kaune, Valskybės Teatre, 75 metų amžiaus minėjimą, kur prezidentas įteikė jam Gedimino ordiną. Ta proga Kūrėjai - savanoriai įteikė jam dovaną — laivokartę į Ameriką. Ten jis važiavo ne turistiniais

tikslais, bet išrinkti iš savo buvusių pacientų skolą, apie \$15,000.

Amerikoje „pailsėjęs“ pora mėn., liepos 22 jis grįžo į Palangą. Antrą sykį lankėsi Amerikoje su šeima 1939 m., jau atsisakęs iš burmistravimo

* * *

Žinia nū rēdistēs.

Szитай jau pabaigėme tąją kningutę pirmus metus „Auszros“ gyvenimo. Vargingi tai buvo metal Bet „Auszra“ izstrivojo! Jeigu skaititojai ir toliaus nepasigailės skatiko, „Auszra“ įstojusi į antrus metus savo gyvenimo bus graitesnė, pilningesnė ir apvalesnė. Tiktai prekis (kainis) laikraszczi ant 1884 m. pakila į keturius rublius (Prusūse-gi keturi markiai). Pasitikime, jūg lietuviai norės variti toliaus pradėtą darbą.

J. Szliupas.

Rēdistēs antraszas: Bitėnai, p. Lompėnus, ritinėje Prusijoje (Ostpreussen).

—***—

„Aušros“ rēdytēs (redakcijos ir leidyklos) pranešimas skaitytojams.

Palangoje. Tada jis vyko į Pasaulinę parodą ir Lietuvų Dieną.

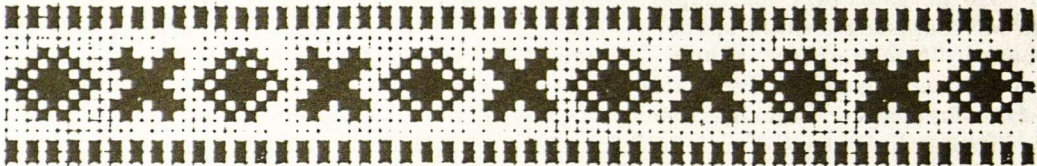
Kilus vokiečių karui su Lenkija, Šliūpas sku-

binosi grįžti, bet toji kelionė užtruko net tris savaites. Grįžęs į Palangą rado ten apgyvendintus apie 4500 lenkų pabėgelių ir karių. Toliau jau žinome to karo pasekmes Lietuvoje: bolševikų karinės bazės, ultimatumas, okupacija, vėliau vokiečių okupacija ir mūsų bėgimas iš Lietuvos.

1944 m. Šliūpas su „Bauhuette“ bendrovės pagalba pasitraukė į Vokietiją ir apsigyveno Vienoje. Vėliau, persikėlė arčiau Šveicarijos sienos į Bregenzą.

Tais metais Berlyne gyvenantieji veikėjai, Paukštys ir Sidzikauskas prašė Šliūpą atvykti į Berlyną įkalbėti į juostelę radio atsišaukimą į Amerikos lietuvius ir į visą pasaulį dėl Lietuvos likimo. Nors tuo metu ilga kelionė traukiniais buvo labai sunki ir pavojinga ypač jo 83 metų amžiuje, bet Šliūpas pasišventė ir savo žento Siliūno lydimas, ten nuvyko. Įkalbėjęs juosteles grįžo į savo viešbutį. Naktį praleido beveik nemiegodamas, nes blogai jautėsi. Anksčiau rytą, pasibeldęs į Siliūno kambario duris, pašaukė jį. Tas pamatęs Šliūpą visai išbalusį ir drebantį, paguldė jį į lovą ir išskubėjo ieškoti daktaro. Kai po 15 minučių grįžo su daktaru, rado Šliūpą jau mirusį.

Taip netikėtai pasibaigė didžiojo aušrininko ir savo tėvynei pasišventusio dr. Jono Šliūpo audringas gyvenimas. □

Swetur.

Gromata izs Amerikōs.

Springfield, Ohio, Amerikoj, 5 d. Kowinio 1883.

Brangus prieteliau redaktoriau!

Radau lenkiszkoj gazėtoj, kad trys lietuwiszkj laikraszczei iszeina prusiszkoje Lietuvoje; tai apazwietė mano akis, kad ir mūsų giminytė turi dar tiek walybės prusiszkoj Lietuvoj; ale rusiszkoj Lietuvoje, nežinau, ar yra kokia drukarnija ar ne.

Esu Amėrikoj jau wieniūlika metų — ir randasi mus giminytės į 15 ar 20000. Mes turim keles taworczystes, ar tris parapijas ir kunijū tris Lietuwninkus.

Buwom rodą užwedę lietuwiszką gazėtą (laikrasztj) Amėrikoj izleisti, ale su mažū kapitalu — ir turėjom perstoti. — Norėcziau jus gazėtōs kelis eksempliorius, kad atsiųstumet dėl apgarsinimō sawo linkimo. Po apturėjimo jus gazėtōs atsiųsim prėnumeratą arba piningus. Asz storawosiūs paskui su abonentais pamaczj jums nesztj. — Musū welyjimas yra, kad kiek tiek korespondencijōs padarytumet su Amėrikōs Lietuwninkais. Tiktai nežinau ar mus kalba bus suprantama gerai ar ne. Asz pats esu izs Maskolijōs lietuwiszkōs Suwalkū gubernijōs, Wilkawiszkie pawiete.

Gal buti, jus prietelius tikras raszo.

Antanas Jurgelaitis.

Is „Aušros“ Nr. 2, (1883 m. balandžio mėn.)

VALSTYBINIAI LIETUVIŲ GABUMAI ISTORINĖJE PERSPEKTYVOJE

A. ŠAPOKA

Nustatyti istorikui asmenų, senovės politikos veikėjų, kvalifikacijas ne taip lengva ir neatsargu. Tuo pavojingiau šito imtis mums lietuviams, kurių praeitis dar tebetūno neiškelta iš nežinios miglų. Matematiškai tikslaus sprendimo čia negalima būtų duoti niekad, net ir tada, jei būtų žinoma visa faktinoji medžiaga. Mes tuo pasidžiaugti negalime, bet žurnalistinis metodas daug ką leidžia...

Keliant antraštėje pažymėtą, pirmon galvon tenka sustoti ties mintimi, ką gi originalaus mūsų tauta parodė valstybinėje kultūroje? Gal įnešė kokių naujų, kitur nežinomų visuomeninio gyvenimo formų? Apie tai daug kalbėti netenka. Istorijos prierašy gan izoliuotai gyvenančios lietuvių giminės, žinoma, turėjo šio-to ir specifiškai sava, ko nebuvo kitur, bet apie tai kalbėti žurnalo straipsnio rėmuose, kai norima aprėpti bent 7-8 amžių laikotarpis, būtų perilga¹. Mums pakaks tik pabrėžti, kad senoji mūsų *tėvų valstybė buvo kilusi iš kariškų ekspedicijų bei gynimosi organizacijos* ir kaip tokia turėjo absoliutinį charakterį. Ji buvo kilusi organiškai iš vidaus. Apie prieš keteta desėtkų metų vyravusią nuomonę, esą lietuviai sukūrė savo valstybę vokiečių pavojaus akivaizdoje, dabar negali būti nė kalbos. Kryžiuočiai iki 1283 m. nei aukštaičių, nei žemaičių nesiekė visiškai, o kalavijuočiai pirmais savo gyvenimo dešimtmečiais yra defenzyvoje, o ne ofenzyvoje. Bet vis dėlto tenka pasakyti, kad to meto Lietuvos valstybės tipas, mutatis mutandis, buvo toks pat, kaip visoje Rytų Europoje.

Mes dažnai mėgstame didžiutis savo senolių politiniu genijum, kurie buvo šaukiami, lyg tie šiaurės variagai, į rytų slavų kunigaikštijas: "... Ateikit ir valdykit mus..." Bet tai, žinoma, yra pergreitos išvados. Reikia stebėtis ne jų politiniu genijum, — nes ten nuėję jie neatnešdavo nieko sava ir patys prisitaikydavo prie vie-

tos santvarkos, o — neišsenkama jų energija. Vis dėl to, nuėjo ten jų daug! Bet nevisada ten jie buvo šaukiami, dažnai įsiverždavo patys. O jei ir šaukiami, tai ne politinės išminties, o pasėkoj to meto tarpvalstybinių jėgų konsteliacijos. Dėl to kalbėti apie tai daug netenka. Ir mes čia nesivaikysime skambių posakių, o sustodami tik ties svarbiausiais valstybinio gyvenimo momentais, pasistengsim nurodyti to meto politikos vairininkus ir įvertinti jų veikimą.

Pirmasis mūsų tėvų valstybės gyvenimo perijodas buvo užpildytas kovomis su agresingais vokiečiais Vakaruose ir ekspansija į Rytus. Jau Gediminas buvo pasiryžęs pajungti savo valdžiai visą Rusiją. Bet Rytuose politinė problema buvo ne taip sunki. Čia pasipriešinimas buvo palyginti menkas, ir reikėjo tik laiko ir laisvų rankų. Daug sunkesnė politinė problema buvo santykiai su Vakarais. Viduramžių Europa į vienintelį užsilikusį pagonišką kraštą žiūrėjo kaip į didžiausią anomaliją, kaip į savo dienų dėmę, kaip į nuodėmę, už kurią teks atsakyti ir prieš Dievą, ir palikti tokį pagonišką rezervatą negalėjo. O tuo pat metu socialiniai visuomeninė Vakarų Europos santvarka davė jai daug laisvų riterių, kurie vyko čia ar kaip savos rūšies sportininkai, ar kaip duonos ir turtų iešką kondotjerai². Kartu su vokiečių Ordino riteriais kovojo prieš Lietuvą visa Europa. Lietuvos vadams politikos čia daug nereikėjo, nes Europos avantpostas žinojo tik vieną atsakymą: krikštykitės. *Lietuvos valstybės vadams reikėjo būti pirmon galvon kariais*, o politinių machinacijų teko griebtis tik ieškant sąjungininkų, kurių iš tikro iki pat Gedimino laikų nė nebuvo. Priešas buvo prisiekęs amžiną karą su pagonimis. Taigi reikėjo vesti nuolatinį karą arba krikštytis. Bet pradžioje dar turėjęs šioio tokio misijų atspalvio Ordino veikimas greit virto politine grobuoniška avantiūra ir lietuvių masėm kryžius neatskiriama susijo su

gaisrų pašvaistėm, kraujo klanais ir vergija. Iš Vakarų Europos politinių ir moralinių autoritetų (imperatorių ir papų) išgavęs visų pagoniškių kraštų dovanojimo raštus, monopolizavęs visas jų krikščioniškumo teises, Ordinas Lietuvos kraštą jungė su politine priklausomybe ir tuo būdu darė jį neišsprendžiama problema. Nežiūrint pastangų, nepajėgė jos išspręsti net tokie stambūs valstybininkai kaip Gediminas, Algirdas, Kęstutis. Tik Mindaugas ją buvo beišsprendžięs, bet sutrukdė destruktivinės tik ką sukurtos valstybės vidaus pajėgos. Vakarų kultūros pasisavinimo problema Lietuvos valstybės gyvenime buvo gyvybinis klausimas ištišus pusanro šimto metų. Tie žmonės (kunigaikščiai), kurie parodė tiek neišsenkamos energijos visą savo amžių valstybės reikalais klajodami tūkstančių kilometrų plote, kurie parodė tiek daug politinio sumanumo betvarkydami valstybę viduje ir užsienio politikoj, šios problemos atžvilgiu stovėjo prieš neįkopiama kalną. Saugant savo valstybinę nepriklausomybę užsitęsė ir krikštas, nors jo reikalą suprato visi. Problema galutinai buvo išspręsta tik Jogailos su Vytautu, kurie pasiryžo išmušti Ordinui ginklą iš rankų, apsikrikštydami už jo pečių. Šitą jų žygį mes dabar labai dažnai keikiame, bet prisimenant to meto politinę situaciją tenka tik stebėtis sprendimo tikslumu. Pusanro amžiaus Lietuvą varginusi problema buvo išspręsta vienu mostu. Ordino pastangos sutrukyti, Europos akyse buvo diskredituotos per pora dešimtmečių ir Lietuva įėjo Europos valstybių tarpan kaip lygus narys.

Tiesa, tuo pat metu iškilo problema, nes su tokiomis pat pretenzijomis kaip Ordinas, išėjo lenkai. Bet tam kartui buvo išsigelbėta ir nuo jų, nors tai buvo ne menkesnis uždavinys, kaip atsikratyti vokiečių.

Kovojant su Ordino pretenzijomis į Lietuvą, teko pasirodyti Europai katalikišku kraštu iš pirmos dienos. Apsaugoti nuo senomis privilegijomis remiamų Ordino pretenzijų galėjo tik katalikiško krašto prestižas. Pasirodyti tokiu kraštu Europoje, kai nebuvo vakarietiškai paruoštų žmonių, be svetimios pagalbos buvo neįmanoma. Vytautui dėl to teko naudotis svetimšaliais, pirmon galvon lenkais. Tuo būdu iš reikalo prasidėjęs bendradarbiavimas, kultūrinių Lenkijos pajėgų panaudojimas savo reikalams, ilgainiui virto natūralia srove ir nulėmė visą kultūrinę mūsų tautos raidą. Didžiausia pirmųjų Lietuvos kristijanizatorių klaida ir nusikaltimas tautai buvo ta, kad jie nepasirūpino paruošti vakarietiškai išmokslintų žmonių namie, o juos skolinosi ir leido

jiems ruošti kitur. Lenkijos kultūriniai centrai, pirmon galvon Krokuvos universitetas, Lietuvoje buvo pradėta laikyti savais. Lietuvos visuomenei buvo sugestijonuota mintis, kad norint tikti naujosios valstybės reikalams, reikia pasiruošti taip, kaip buvo pasiruošę lenkai, kad reikia būti tokiais, kaip jie. Tautinė ambicija šitam įsitikinimui kelio pastoti negalėjo, nes to meto Lenkija dar nebuvo nacionalistinė valstybė. Jos kultūra buvo daugiau lotyniškai vakarietiška. Lietuviams, pasukus į Vakarus, natūraliai matėsi reikalas pasidaryti tokiais pat. Tiesa, Lenkija tuo metu jau buvo išgyvenusi vieną nacionalistinio sąjūdžio etapą (arkivyskupo Sbinkos ir vėlesniais laikais), bet jis buvo kilęs ant ekonomiškai politinio pagrindo (reakcija prieš vokiečių įsigalėjimą bažnyčioje, ekonominiam gyvenime ir kova dėl slaviško Pamario) ir šiuo laiku jau buvo beveik miręs³. Jis vėl atgijo tik su atplūdusia renesanso banga XV-XVI amž.⁴, kai Lietuvai grįžti prie savitos tautinės kultūros buvo jau per vėlu. Tuo būdu jos kultūrinės visuomenės sluoksnis galvojo taip pat, kaip buvo galvojama Krokuvoj. O šitą procesą nulėmė politiniai ryšiai su Lenkija. Tautinės mūsų tradicijos esmė ir glūdi tame, kad tuo momentu, kai Ordino politika vertė Lietuvą naudotis kultūrinėmis Lenkijos pajėgomis, ji buvo užmezgusi su ja glaudų politinį ryšį. (Taigi, dėl vėlesnių pasėkų mes turime būti dėkingi tik Ordinui).

Ankštūs politiniai santykiai su Lenkija buvo užmezgti 1385 m., vad. Krėvos aktu, kuriuo Jogaila, priimdamas Jadvygos ranką ir Lenkijos karūną, pasižadėjo kartu valdyti ir Lietuvą, sudaryti vieną politinį vienetą⁵. Ret sudaryti vieną politinį vienetą nepasisekė. Skirtinga abiejų valstybių visuomeninė santvarka, skirtinga kultūra ir Lietuvos noras gyventi savarankiškai abi valstybi išskyrė vėl. Jogaila buvo priverstas atiduoti Lietuvą Vytautui, kuris karjerą pradėjęs vietininku, baigė absoliutiniu suvereniu valdovu. Čia jis parodė tikrai genijalaus politinio takto. Visą laiką veikdamas Jogailos titulu, reikalui esant net pasinaudodamas jo parama, jis dirbo tik savo galybės naudai. Jo veikimo pasėkos buvo puikios. Valstybė buvo atstatyta visiškai savarankiškai ir galutinai (Švitrigailos laikais) priėjo net iki to, kad suėjo į militarinį konfliktą su Jogailos valdoma Lenkija. Vytauto išugdytas valstybinis savarankumas budriai buvo saugomas Švitrigailos ir Žygimanto Kęstutaičio, kuriam žuvus, jo saugojimą paėmė sustiprėjusi Lietuvos ponija.

Taigi iš XIV-XV amž. susidūrimo atsiradusios kryžkelės Lietuvą išvedė Vytautas. Valstybės iš-

likimas buvo apsaugotas, jos problema buvo išspręsta. Bet čia pat susipainiojo tautinė problema. *Išsaugoti tautą Vytautas nedarė nieko.* Kai tik jo laikais prasidėjo lenkiškų pajėgų panaudojimas, Lenkijos kultūros centrai tapo Lietuvos kultūros centrais. Padaryta net dar daugiau. 1413 m. Horodliaus unijos aktu, aktu, kuris garantavo atskiros Lietuvos valstybės išlikimą ir po Vytauto, buvo padėta visiško suartėjimo pagrindai: pradėta lenkinti Lietuvos valstybės santvarka įkuriant pirmąsias lenkiškas valstybines institucijas (vaivadijas) ir padėta pamatai Lietuvos ir Lenkijos bajorams susigyventi bei visiškai susiliesti į vieną visuomenę. Tai buvo platoniškas Jogailos ir Vytauto palaimintas lenkų ponų gestas suteikiant Lietuvos bajorijai vakarietiško nobiliteto požymius — herbus (adoptacija) ir tuo pačiu priimant juos savo giminėmis. Antras, dar svarbesnis faktorius vėlesniam sugyvenimui buvo mestasis Lietuvos bajorijai pažadas jų socialines ir politines teises sulygtinti su tokiomis pačiomis lenkų teisėmis. Nuo čia prasidėję Lietuvos bajorijos rūpesčiai savo teisių praplėtimu toliau ėjo visada per Lenkiją, nes su mažomis išimtimis, ten sėdėjo didysis Lietuvos kunigaikštis. Tas tai kultūrinis ir socialinis abiejų valstybių visuomenių susilieėjimas XVII amž. galutinai privedė prie to, kad vienai bajoriškai visuomenei (kaip tada buvo sakoma “*narod polski*”) sudarant dvi atskiras valstybes, Lietuvos valstybinis atskirumas reiškesi tik savarankiškos valstybinės organizacijos saugojimu. Atskiri valstybiniai tikslai užsitusavo, atskira politika išnyko. Valstybės tragediją nulėmė faktas, kad *jos vairą paėmė į savo rankas socialinė klasė*, kuri, susilieję su kitos valstybės tokia pat klase, bekovodama su abiems valstybėms bendru valdovu, šitą kovą ir nuolatinį savo teisių plėtimą laikydama pirmuoju savo tikslu, savaimė valstybingumo idėjos išsaugoti nebegalėjo. O šito proceso pradžia yra kaip tik Vytauto laikais prasidėjęs kultūrinis bendradarbiavimas su Lenkija ir socialinio susigyvenimo pamatus padėjęs 1413 m. unijos aktas.

Grįžtant prie Vytauto tenka pastebėti, kad jo nelaikyti dideliu valstybininku vis dėlto negalima. Kaip minėta, valstybės išlikimo sąlygas sukūrė jis. Dažnai jo didybei pailustruoti mes minime jo garsiasias kautynes, tolimuosius karo žygius ir visuotinį kaimynų pripažinimą jo galybės. Bet jo, kaip valstybininko, didybė glūdi ne čia. Jo politinis genijus pasireiškė pirmon galvoj valstybės vidaus perorganizavime. Senoji patrimonijalinė palaida šeimos valstybė jo buvo

perorganizuota į centralistinę, į teisingą instituciją.

Senoji Lietuvos valstybė buvo gan palaidas atskirų valstybėlių junginys. Didysis kunigaikštis buvo tas, kuris turėjo Vilnių, nes Vilnius buvo valstybės centras. Bet sričių kunigaikščių priklausomybė buvo silpna. Pagaliau, mes net nežinojome, kuo ji reiškesi. Vytautas pirmasis pradėjo naikinti tas sričių kunigaikštijas, iš atskirų lenkiškų valstybių paversdamas jas administraciniais vienetais. Tiesa, kai kurių jų pryšaky buvo dar palikta tie patys ar naujai paskirti kunigaikščiai, bet jų valdžios charakteris jau buvo kitoks. Valstybės teritorija buvo sujungta į vieną politinį vienetą. Ir jei anksčiau naujų žemių prijungimas ar netekimas ėjo sritimis, atskirais savarankiškais politiniais vienetais, tai vėliau, Kazimierui centralizacijos projektą užbaigus, šitas vyko jau žemės plotais, kur klausimas ėjo dėl kiekvieno dvaro ar kaimo. O XVI amž. vykusių varžytinių su Maskva metu tas turėjo didelės reikšmės. Tuo būdu naujos moderniško tipo valstybės kūrėjas buvo tas pats Vytautas. Senoji patrimonijalinė valstybė, į kurią Gediminaičiai žiūrėjo kaip į savo nuosavą dvarą, virto juridine institucija, kuri gyventų ir be dinastijos. Tai Rechtstaatas siaurąja prasme.

Nuo Kazimiero laikų Lietuvos valstybės gyvenime prasideda naujas perijodas. 1385 m., sulieję Lietuvos ir Lenkiją į vieną politinį vienetą, Lietuvos valstybinis savarankumas turėjo būti panaikintas. Jis buvo atstatytas tik Vytauto ir toliau Švitrigailos ir Žygimanto, kurie savo krašte norėjo būti nepriklausomi valdovai. Kovodami dėl savo “iš Dievo malonės” gautų teisių, jie turėjo ir viso krašto bajorijos paramą. Kad ir trokšdama lenkiškų laisvių, Lietuvos bajorija vis dėlto nori gyventi savarankiškai, valstybingumo idėja jai nesvetima. Ir štai, ateina kritiškas momentas, kuris atiduoda valstybės likimą į jos rankas. 1440 m. žūna Vytauto brolis Žygimantas. Krokuvoje jaunutis Jogailos sūnus, kuris tituluojasi aukščiausiu Lietuvos kunigaikščiu (*supremus dux L.*), bet jis yra Lenkijos karalius (Vladislovas Varnietis). Gavus jam valdžią ir Lietuvoje, ji turėtų susiliesti su Lenkija į vieną politinį vienetą. Lietuvos bajorijai, kurios rankose buvo atsidūręs valstybės likimas, tas atrodo nepriimtina. Dėl to, nerasdama tinkamo kandidato namie, ji išsirenka savo valdovu kitą Jogailos sūnų, Kazimierą. Nuo šito momento valstybės vairo iš savo rankų ji jau niekad nebepaleidžia. Kazimieras tada tebuvo vaikutis, kurį reikėjo globoti, ir valstybės valdyti jis negalėjo. Vos su-

MINDAUGAS

spėjęs suaugti jis vėl grįžta Krokuvon, jau kaip Lenkų karalius, ir Lietuvos valstybės reikalai lieka bajorijai, tikriausiai jos viršūnėm, suburtom į vad. didž. kunigaikščio tarybą — ponams. Nuo to laiko, su trumpomis išimtimis, visi didieji L. kunigaikščiai kartu buvo ir Lenkų karaliai ir nuolat gyveno Krokuvoje, o Lietuvoje visus reikalus vedė ponų taryba. Bet kadangi ponų taryba nebuvo nuolat funkcionuojanti institucija, tai faktiškai visa valstybė turėjo atitekti vienai kuriai nors ponų šeimai. Ir taip Kazimiero laikais čia matome vadovaujant *Goštautus*. Jiems rivalizuoja *Astikai*, o galutinai iškyla *Radvilai*, kurie tolimesniam Lietuvos valstybės gyvenime suvaidina milžinišką vaidmenį. Žygimanto Augusto laikais Nesvyžiaus Radvilų šakos tėvas *Mikalojus Juodasis* pasidaro lyg nevainikuotas Lietuvos valdovas, su kuriuo skaitosi net užsieniai, vadina jį didžiosios kunigaikštijos vadu. Lenkų ponams jis vienas nepakenčiamiausių asmenybių, nes laiko savo įtakoj karalių. Kiek jo įtaka Žygimantui Augustui buvo didelė, liudija vien tas, kad jo atvykstančio pasitikti pats karalius išvykdavo net už miesto, o jam įeinant tarybon, atsistodavo visi dalyviai ir karalius. Tai buvo iš tikro asmenybė, krėtusi visą valstybę. Po jo Lietuvos reikalų vadovybė patenka jo giminaičiams *Biržų* šakos *Radvilams*, kuriems dar kurį laiką bando konkuruoti *Chodkevičiai*. Taip pat jų galybės laikais iškyla pirmasis Mikalojaus Juodojo vertas politikas *Leonas Sapiega*. Po nelemtos Kėdainių sutarties ir švedų karų, *Biržų Radvilams* išmirus, iškyla *Pacai*, o juos pakeičia *Sapiegos*. Kai šių galybė 1700 m. buvo sunaikinta pačios su-

kilusios Lietuvos bajorijos, jų įpėdinių neatsiranda ir savarankiška Lietuvos laikysena jungtinėje su lenkais valstybėje susilpnėja⁶.

Bet tuo metu, kai Lietuvos valstybės varas buvo ponijos rankose, labai sparčiai vyko bajorijos artėjimo su lenkais procesas. XVI amž. vidury Lietuvoje valstybės aparatas buvo įvestas visiškai toks, koks buvo Lenkijoje, bajorija gavo visas lenkų bajorijos turimas teises. Po 1569 m. unijos akto atsiradus bendriems seimams ir bendrai rankamam valdovui, Lietuvos ir Lenkijos bajorija dėl savo luominių teisių kovojo tame pačiame seime ir su tuo pačiu bendru valdovu. Ypač tas paaštrėjo Zigmanto Vazos laikais, kai karalius buvo bebandošas kai kurias bajorijos teises susiaurinti. Ši bendra kova ir suliejo abiejų valstybių visuomenę į vieną „lenkų tautą“ — „naród polski“, kuri atsirado kaip antitezė valdovui. Šituo metu „Lenkijos“ sąvoka net Lietuvos bajorijos lūpose reiškia abi valstybi tada, kai kalbama apie bendrą luominę valstybę. Šiaip ji yra „Rzeczpospolita obojga narodów“. Valstybine prasme tebėra „naród litewski“ ir „naród polski“. Etnologinė tautos sąvoka tada buvo dar visiškai nežinoma. Luominės vienybės pajutimo pasėkoj ir dėl lenkiškos erudicijos Lietuvos bajorija patetiškai kalba apie „*senąsias lenkiškas laisves*“, „*senąsias lenkiškas dorybes*“ ir t.t. Šitos luominės vienybės pajutimo pasėkoj, pav., toks Brastos bajoras Sasnauskas 1764 m. seime, džiaugdamašis savo „tautinėm laisvėm“, sako: „Laisvių įgijimo kely sparčiais žingsniais žengėme jau Kazimiero Didžiojo, o dar sparčiau Liudviko Vengro laikais. Bet puikiausias ir brandžiausias mūsų privilegijų augimo laikotarpis buvo Jogailaičių laikais, kada Kazimiero IV ir galutinai Zigmanto I laikais mūsų bajorų luomas tapo įstatymų leidimo dalyviu, arba, tikriausiai tariant, vienintėliu jų leidėju...“ Ir tai kalba vienas šviesiausių Lietuvos bajorų. Jis nebegalvoja apie tai, kad Kazimiero D. ir Liudviko laikais jo proseneliai apie jo minimas teises nebuvo net girdėję ir gal tuo pat momentu, kai tos privilegijos buvo pasirašomos, su jas gaminančiais lenkais kovėsi; jam taip pat nesvarbu, kad jo minimos Jogailaičių duotos privilegijos (nihil novi ir kt.) buvo tik Lenkijos bajorijai, o Lietuvos bajorija jomis galėjo naudotis tik atsiradus bendriesiems seimams. Jam, kaip privilegijuotos klasės nariui, svarbu prisiminti tik, kad ta klasė susiformavo ir įgijo teises, o kad jo tėvai gavo tas teises žymiai vėliau, tik prisijungę prie tos klasės, jam nesvarbu. Kaip ir visi kiti Lietuvos bajorai, jis yra sūnus „Lenkų tautos“, kurios

konceptija įsikeroja Lietuvos bajorijoje ir neišnyksta net XIX amžiuje. Ji reiškiasi net to amžiaus vadinamame žemaičių bajorų lietuviškam sąjūdy. Toks Klementas pav., atsiradus Lenkų karalystei (po Vienos kongreso), rašo apie lietuvius:

Wyglądami co się z nami stanie,
Czy po dawnemu będziemi Polakami,
Gzy jak az potąd jeszcze Rusakami.

Panašiai galvojo ir Poška ir kiti. Pagaliau tą patį rodo 1831 m. sukilėlių lietuviškos giesmės ir dainos: “Dabar lenkai neprapuolė, kol žemaičiai gyvi”, “Išvaryt maskolius iš tos žemės lenkų”; įsidėmėtinas taip pat Gelgaudo žygio apdainavimas: “. . . nes jau atein tikri lenkai po valdžia Gelgaudo . . .”; arba 1863 m. sukilimo metu Akelaičio išverstoji “Boże cos Polskę . . .”

Bet iš antros pusės. Lietuvos bajorija savo atskirą valstybės organizaciją ir atskirus valstybės interesus budriai saugo visą XVII-XVIII amžių. Tik kai abi valstybės yra grynai luominės, o luomas yra vienas ir turi bendrų interesų bei reikalų, gaunasi didelė painiava, kurios čia trumpo straipsnio rėmuose išaiškinti negalima nė bandyti. Tenka pasitenkinti tik teigimais. Taip iki Zigmanto Vazos valdymo pabaigos, ponijos vedama Lietuva dar išsilaiko nuo Lenkijos visiškai atskirai. Nežiūrint unijos akto nuostatų ji tvarkosi pati: ne kartą šaukia atskirus savo seimus, valdovą renkasi atskirai (iš tikro bendrai išrinktas pirmasis buvo tik Vladislovas Vaza), į bendras su lenkais partijas nesideda, bendrų intrigų dar nėra. Ji atskirai tebeveda net savo užsienių politiką ir neretai daro taiką su tuo pačiu priešu tada, kai lenkai su juo tebekariauja. Viskas daroma tų pačių vadovujančių magnatų, kurių veikimus seime apgina jų įtakoje seimelių išrinkti atstovai. 1655 m. kritingu momentu tie patys ponai (Radvilai ir kt.) net bando nutraukti su lenkais uniją iš viso ir užmegsti tokius pačius santykius su švedais (Kėdainių sutartis). Bet tuos didelius užsimojimus sumaišo kitų seimų rivalizacija ir trumparegė švedų politika. Vyriausias sumanymo vadas žūna. Matome tokių užsimojimų atskirti Lietuvą nuo Lenkijos ir vėliau, bet *luominio artėjimo procesas yra galingesnis. Jis yra vienalytis, tolydus, nuolat veikias*, o pastangos vesti atskirą valstybės politiką ėjo iš ponų šeimų, kurios neturėjo tam vadovavimui jokių juridinių titulų, kurias kiekvienu momentu galėjo pakeisti kuri nors kita rivalizuojanti šeima. O be to, kiekviena jų, pirmon galvon, turėjo savarankiškų tikslų. Tuo būdu valstybinė Lietuvos idėja palengva silpo ir XVIII amž. pradžioje jos jau veik nebematome.

Tai buvo gražiausi vad. “*aukso laisvės*” bujavimo laikai, kada bajorijos vieninteliu idealu buvo gerai pagyventi, ir dėl to atsirado net pasigėrėjimą išreiškias priežodis: “*Za króla Sasa, jedz, pij i popuszczaj pasa!*” Bajorijos valstybinė filosofija buvo suvedama į tris žodžius: “*Polska nierządem stoi*”, nes, mat, jiems atrodė, kad silpno niekam nepavojingo krašto niekas nelies⁷. Lietuvoje tuo metu jokių savų vadų nebėra. Ekonomiškai tebėra nenusmukę tik Nesvyžiaus Radvilai, bet jų neatsiranda tinkamų žmonių, o visi kiti XVII-XVIII amž. slenksty vykusių vidaus kovų ir švedų karų pasėkoj visiškai nusigyvenę. Nei viena šeima kitų nustelbti nepajėgia ir rūpinasi tik ekonominio savo pajėgumo atstatymu. Tik XVIII amž. vidury iškyla tiek Lietuvą, tiek Lenkiją sukrėtę Čartoriskiai, bet jie jau nebe Lietuvos, o abiejų valstybių magnatai, ir jų politinė programa lietiė abu karštu vienodai. Ir dėl to, kad XVIII amž. antroje pusėje valstybinė ideja iškilo vėl, didžiausias nuopelnas buvo Čartoriskių ir jų partijos, vad. familija. Bet ta ideja jau buvo visiškai kitokia. Ji lietiė atstatymą visos jungtinės valstybės prestižo. Lietuvos valstybinė ideja buvo jau agonijoje ir didžiųjų reformų laikotarpy suplazdėno tik silpnom liepsnelėm. Abiejų valstybių visuomenės jau buvo susigyvenę visiškai, o be luominių interesų jas būrė krūvon dar bendros tarptautinės problemos, bendri rūpesčiai, spiriantys prieš grobuonišką kaimynų pretenzijas. Lietuvos savarankiškumo jau nebėra, ir vienintelis jos bajorijos rūpestis, kiek liečia ją kaip atskirą vienetą, yra saugojimas savos atskiros valstybinės or-

VYTENIS

ganizacijos. Bet dabar tai yra grynai formalus dalykas. Ta sava organizacija jokiai platesnio masto atskirai politikai nebenaudojama, o saugoma tik dėl to, kad tai yra luominė Lietuvos bajorijos teisė, kurią jai garantavo 1569 m. unijos aktas. Kaip seniau Liublino unijos akto neliečiamybę ir jo dėsnių pildymą saugojo lenkai, taip dabar jo šventumą nuolat akcentuoja lietuviai. Ir tai suprantama. Ilgus amžius buvo skaitoma, kad jis nepajudinamai fiksavo luomines bei pilietines Lietuvos bajorijos teises, tad negalėjo būti jis pamirštas ir dabar, nes jame buvo garantuota visi atskiri Lietuvos urėdai, atskiri valdomosi organai. Atsisakyti nuo jų Lietuvos bajorija negalėjo. Ir kai reformų seimo (1788-1792) jos buvo panaikintos, tai Targovicos konfederacijon besibūrianti Lietuvos bajorija panorė ne tik atstatyti senąją padėtį, bet kai kuriais atžvilgiais net grįžti atgal, savarankumą dar pagilinti. Bet tai buvo jau nepriklausomybės praradimo išvakarės ir tų pastangų pasekmės gyvenime mažai tepasirodė.

Taip trumpai nupasakojus svarbiuosius senosios Lietuvos valstybės gyvenimo momentus, nurodžius, kieno rankose buvo valstybėe vairas ir kokie faktoriai saistė jų veikimą, nors trumpai turime grįžti prie temoje pažymėto klausimo. Čia tenka pasakyti, jog Lietuvos bajorijoj sava valstybinė ideja išsigimė į keistas formas (vien į gynimą savos valstybinės organizacijos) tik dėl to, kad valstybinis jos veikimas nuo pat XIX amž. koncentravosi tik į kovą dėl savarankumo. Platūs tarptautinio masto reikalai išnyko, nuo XVII amž. pradžios jie buvo palikti veik vien Varšuvoj lenkų apsuptam karaliui. Lietuvos politikos vadai žiūrėjo tik, kad ta Lietuvą liečianti karalių politika būtų vedama jų rankomis, o patys vieni tarptautinėm problemom užsiimdavo tik Lietuvą užgulus kokiai bėdai, tik kaišiodami atsi-randančias spragas. O tokių problemų tada buvo daug. Štai, Kazimiero laikais kyla vad. 13 metų Lenkų ir Vokiečių Ordino karas, kurio pasėkoj Rytų Prūsija tampa Lenkijos lėnu, o Pavyslys integraline karalystės dalimi. Lietuvos politikos vadai prie šio karo neprisideda, nors tai buvo geriausia proga pabandyti gauti Vytauto nepasiektų sienų vakaruose, gauti Klaipėdos kraštą. Jie neprisideda dėl nesupratimų su Lenkija. Netrukus prasideda nuolatiniai Maskvos puldinėjimai, kova dėl Livonijos. Lietuvos ponija šito reikalo imasi labai atsidėjusi ir su dideliu pasiaukojimu, bet patys vieni sunkių karų nepake-lia, nes nepajėgia susitvarkyti, o lenkų apsuptas jų valdovas savo autoriteto reikalingais momen-tais nepanaudoja, palaike lenkų unijos reikalau-

jančias tezes, ir to pasėkoj Lietuva priversta daryti paskutinį unijos aktą ir užleisti lenkams pusę teisių taip sunkiai atkovotoje Livonijoje.

XVI-XVII amž. slenkstyje, buvusiam Baltijos jūrų šeimininkui — Hanzos prekybininkų organizacijai — gyvenant agonija, eina žūtbūtinė kova dėl jos palikimo. Lietuvos ponija — Chodkevičiai, Radvilai, Sapiegos — padeda tiek daug aukų ir energijos, kad atlaikytų savo pakrantes nuo Maskvos ir švedų puolimų, bet karalius (Zigmantas Vaza), nuo kurio daugiausia priklausė užsienių politika ir vedamai kovai išteklių suradimas, susivilioja avantiūristiškai apie kolonizacinę politiką svajojančių Lenkijos ponų planais bei savo dinastinėmis chimeromis ir Lietuvos ponijos neparemia. Sekdamas savo trumparegiška svajone sukurti didingą Šiaurės ir Rytų Europos Vazų imperiją jis metasi į po Jono IV Maskvoje kilusius audringus sūkurius ir Baltiją apleidžia. O dėl to vėliau išsivysto eilė lemiamų tarptautinių konfliktų. Reikia pastebėti, kad to meto Lietuvos politikos vadai — Chodkevičiai, Radvilos ir L. Sapiega — šitos Vazų politikos nerėmė ir stengėsi sulaukyti. Avantiūriškuose žygiuose prieš Maskvą iš lietuvių dalyvavo tik palaidi savanorių kondotierių būriai, o patys jos vadai tadalyvavo sunkesniais momentais pašaukti karaliaus. Bet tai buvo paskutinis laikotarpis, kada Lietuvos politikos vadai stoji už savo valstybės atskirus tarptautinius interesus. Tiesa, buvo daug atsitikimų, kai Lietuva tarptautiniais klausimais laikėsi nuo lenkų atskirai ir vėliau, bet tas laikymasis dažniausiai išeidavo ne iš realaus savo valstybės interesų supratimo, bet buvo iš momento situacijos padaroma patogesnė išvada, lengvesnė išėitis, arba kildavo dėl partinės opozicijos karaliui ir jį supantiems tenkams. Valstybinė politika pamažu išsigimė į lokalinį separatizmą.

Taigi, baigiant tenka pasakyti, kad nuo Kazimiero laikų tikraisiais Lietuvos valstybės vadais reikia laikyti ne valdovus, o jos poniją, atskiras jų šeimas. Kur jie valstybę nuvedė, mes gerai žinome. Čia stengėmės bendrais bruožais nusakyti Lietuvą šituo keliu nuvariusius faktorius. Iš paties fakto, kad tie vadai nesugebėjo išsaugoti valstybės, tenka daryti išvadą, kad jie buvo prasti politikai. Bet šiaip ar taip, kaleidoskopiškai savo galvoje permetę visą mūsų valstybės istoriją ir XVII-XVIII amž. matome ten didelių asmenybių, gabių politikų. Tenka tik prisiminti Kazimiero auklėtoją ir jo meto Lietuvos politikos vairininką Joną Goštautą su visa plejada kitų jį supusių ponų; atsiminkim tik didįjį Mi-

“Trečiasis Pasaulinis Karas”

(Generolo Hackett “Neminėti Įvykiai”. Žiūr. Kario 9 Nr.)

B.B.

BENDRAS GINKLAVIMO PALYGINIMAS

Jau pradėdant 1970 metus branduolinių ginklų arsenalai su strateginėmis raketomis pirmaujantys buvo rusų. 1972 m. gegužės mėn. buvo pasirašyta branduolinių ginklų ribojimo sutartis (SALT), tačiau rusams ji buvo priedanga ginklavimosi pirmąją prieš Vakarų valstybes dar daugiau didinti, gi amerikiečiai, pasitikėdami technologijos pirmavimu (kuris buvo laikinas, nes rusai įmantriausiomis priemonėmis iš amerikiečių ją vogė ir panaudojo savam ginklavimui), ją taikė turimiems ginklams negaminami nauji, ir taip 1980 metais nuo rusų tolokai atsiliko; kai kurie ginklai, tačiau, buvo amerikiečių pagerinti ir jų kiekis padidintas, pav. strateginiais atominiais povandeniniais laivais amerikiečiai pirmavo santykiu 2:1. Rusai neturėjo skraidančių (cruise) raketų, kompiuterių sistemų pritaikytų ginkluose ir priemonėse sekimui, bei jų valdymui, radarui, “nematomo” lėktuvo ir eilės kitų.

1979 m. NATO valstybės nutarė 10 metų bėgyje leisti J.A.V. įrengti Europoje apie 570 strateginių branduolinių užtaisų raketų, 2400 km tolinės, tačiau ir ta priemonė ginklavime pusiausvyros neįnešė, nes 1982 m. Europoje buvo tik apie 300 “Pershing II” raketų, gi tame laikotarpyje, prie Vakarų Europos sienos rusai priartino eilę strateginių branduolinių SS-20 raketų, dėl to Europos valstybės pasijuto neįjaukiai, nes susidarė sąlygos branduolinių ginklų karui Europoje, prie to prisidėjo intensyvi Maskvos suorganizuota “nusi-ginklavimo” propaganda. Čia paminėtina 1982 m. spalio mėn. 27 diena, ryšiumi su 20-ties metų sukaktimi nuo Kubos strateginių bazių įrengimo krizės, kai Brežnevas pasakė kalbą, kurioje neįprastai agresyviu tonu kaltino J.A.V. dėl “egoizmo, kuris stumia taiką mylintį pasaulį į

branduolinį karą”. Diplomataų komentaras tokio tono kalba, tai yra ženklas, kad rusai ginklavimu yra pirmaujantys ir netolimoje ateityje šį pirmavimą išnaudos grąšinimams savų siekių naudai. Be to, kalboje jis pareiškė stiprius tolimesnius ryšius su Kuba, ir kad įjungs visas galimas krašto jėgas ginkluotų jėgų sumoderninimui ir toliau vykdys strateginių SS-20 raketų pertvarkymą, nukreiptą prieš Vakarų Europoje amerikiečių raketų įrengimus ir jų išdėstymą.

Kadangi SALT susitarimai galiojo penkiems metams, Europos kraštai ir J.A.V. vyriausybės įtaigojo SALT susitarimus atnaujinti, tačiau dėl eilės nesutarimų ir amerikiečiams reikalaujant, SALT išvirto į START (Strategic Arms Reduction Treaty). Kadangi rusams strateginių ginklų mažinimas buvo nepriimtinas, nes tai būtų sustabdymas ginklavimosi visam laikui, todėl ir šios pastangos nuėjo niekais.

1982 m. pabaigoje branduolinių ginklų veiksmų teatro aplinką Europoje sudarė amerikiečių “Tomahawk” skraidančios (Cruise) raketos ir “Pershing” II tolimo našumo raketos, su F-111 kautynių lėktuvais; sovietų pusėje — SS-20 tolimo našumo, SS-5 senesnio tipo raketos, su “Backfire”, “Badger” ir “Blinder” lėktuvais (NATO duoti vardai rusų bombonešiams). Abi pusės 1982 m. pabaigoje stovėjo vienas prieš kitą, kaip pasipūtę milžinai, pasirodę dideliais kiekiais branduolinių ginklų nuo Žemės paviršiaus nušluoti gyvybę ir patys save, tačiau tikėdamiesi atsiekti pergalę su paprastaisiais ginklais.

Bendroje rafinuotų aplinkybių išdavoje rusai siekia Vakarų kraštams įvesti dvi sąlygines aplinkybes: — viską naikinantį branduolinių ginklų karas, arba taikiu būdu palengva prisijungti prie komunistinio bloko. Pirmuoju atveju (jai reiktų) karą pradėti masine invazija žemyne, turim laivynu blokuojant Europai paramą iš vandenynų, tokiu laipsniu, kad lai-

mėjimas būtų užtikrintas be branduolinių ginklų pagelbos; invazijai nevykstant — naudoti branduolinius ginklus globaliniu mastu.

Vakarų pusėje — turėti tokias jėgas, kad galėtų sulaikyti pradinį rusų masinių jėgų veržimąsi, tas rusus priverstų rinktis: sustabdyti puolimą, arba išprovokuoti branduolinių ginklų dvikovą su nenumatomis pasekmėmis abiejose pusėse.

Ginklai. Nežiūrint technologijos pažangos dauguma ginklų eilę metų stovi sandėliuose neišbandyti kautynių lauke, nes dideliais kiekiais techniški pakeitimai brangiai kainuoja, be to tam reikalingos naujos priemonės (gamybos mašinos ir įrengimai), laikas, kovotojų apmokymas juos naudoti ir pakeitimai taktikoje bei aprūpinime.

Žemės kautynėse tankas ir toliau pasiliks pagrindiniu ginklu (be abejo remiamas artilerijos ir aviacijos su pėstininkų palyda), kuris abiejose pusėse gerinamas: — judrumu, apsauga (šarvais), gausesniu ginklavimu, geresniu ugnies valdymu. Amerikiečiai palaipsniui įveda naujus “Abrams” tankus su 1500 a.j. turbininiais varikliais, ginkluotus 105 mm pusiau automatiniais ir 150 mm begraiztviniais — prieštankiniais pabūklais panašiai kaip vokiečių “Leopard II”; iki 1985 metų planuojama amerikiečių tankų batalionus aprūpinti “Abrams” tankais (jei tesės ginklavimo biudžetai).

Anglų “Chieftain” su 120 mm pabūklų ir pagerintomis taikymo priemonėmis tebelaikomas geru ginklu. V. Vokietijos “Leopard II” su eile

Sovietų šarvuotas helikopteris “Hind”.

pagerinimų iki 1985 metų pakeis bent pusę turimų senesnių tankų.

Rusai Leningrade pagamino naują T-80 tanką, kuris papildys turimą T-72, pakeitusį senesnio tipo T-64; T-80 su moderniais taikymo ir tanko bei ginklu valdymo įrengimais skirtas tik rusų tankų dalinių ginklavimui. Varšuvos pakto valstybėms, Charkove rusai tebegamina pagerintais šarvais T-64, su 125 mm mechanškai užtaisomais pabūklais, greitošauda — aštuoni šūviai per minutę, kaunamoji ugnis — 2 km, trijų kovotojų įgula. Šis tankas, dėl eilės techniškių kliūčių laikomas nepatikimu, todėl jo pakaitalui Uralo aplinkoje ir buvo pradėtas gaminti T-72 su 125 mm pabūklų. Bendrai, rusų tankų struktūra paprastesnė negu vakariečių, mažiau sumoderninta, silpnesniais varikliais, pritaikyta menkesnio intelekto kovotojams, mažesnė talpa viduje (amerikiečiai tai pabrėžia, nes jų kovotojai rusų tankuose netilptų). Minėti trys rusų tankų tipai yra apie 40 tonų svorio. Kautynių ugnis apie 2 km prieš vakariečių 4 km. Abi pusės turi gerų ir blogų savybių — vakariečių didesni ugnies tolai, nes turi geresnes sekimo ir taikymo priemones, tačiau didele dalimi tas priklauso nuo vietovės pobūdžio (lygi, kalvota, dengta ir pan.).

Iš prieštankinių ginklų išsiskiria anglų nauja "Phoenix" raketa, galinti kauti tankų telkinius iki 30 km atstumo. Sekimui ir prieštankinių raketų valdymui (koregavimui) yra bepilotiniai "Drone" lėktuvai, valdomi radio bangomis nuo žemės, arba juos lydinti žvalgybos lėktuvai. Šis metodas

mažiau paslankus, tačiau derinant su amerikiečių tolumo sekimo radaro įrengimais žvalgybos lėktuvuose, galima tolimesniuose atstumuose atrasti tankų telkinius, tiekimo mazgus, vadovietes, tokiu būdu būtų išaiškinta pagrindinių smūgių kryptys ir būtų galima telkinėmis jėgomis iš anksto suorganizuoti atatinkamus priešpuolius ir trukdyti priešų jėgų telkimą. Prie raketų paminėtina amerikiečių gamybos 155 mm prieštankiniai "Copperhead" raketiniai pabūklai, iš sekimo postų laserio įrengimai gali nuvairuoti prieštankinę raketą iki 30 km tačiau tikri kliudymai siekia tik iki 15 km. Naujai pagamintos parašutinės bombos, kurios didesniame atstume nuo taikinių telkinio iš bombonešių išmetamos viename kiaušte, kuris raketiniai varomas, įvairiais aukščiais nuskrیدęs virš taikinio, paskleidžia parašutines bombas, pastarosios, kiekviena atskirai, "susiranda" savo taikinį. Šis ginklas bus ypatingai svarbus kliudyti tankų ir kitų motorizuotų dalinių telkinius, arba artėjimo voras visuose skraidiniuose. Be minėtų, didelės svarbos turės 155 mm artilerijos prieštankiniai pabūklai, siekiantys 29 km atstume taikinius (tankus, artilerijos ugniavietes ir kitus telkinius prieš gilumoje), ypatingos svarbos minėti pabūklai turės kovai prieš rusų artileriją, kurios rusai vartos didelius kiekius puolimo paramai. NATO pėstininkų prieštankinės apsaugos pagrindą sudarys prancūzų - V. vokiečių jungtinės gamybos "Hot" raketos, 4 km tolinašos. (1982 m. pabaigoje artilerijos pabūklų 122 - 152 mm kalibro NATO

valstybės turėjo apie 6,000, tolygių Varšuvos pakto — 18,000, organizaciniai paskirstytų tarp 14 atskirų artilerijos divizijų; paskutinio dešimtmečio laikotarpyje rusai padidino tankų 40%, artilerijos — 100%; nemažesnių 100 mm pabūklų vieno kilometro barui skiriama tarp 70 ir 100).

Rusai prieštankinei gynybai numato 122 mm daugiavamzdžių minosvaidžių-raketsvaidžių baterijas, kurios galės laidyti ir prieštankines raketas pavieniai, arba grupėmis. Jas papildys ir daliniai pakeis 240 mm panašaus tipo baterijos toliuša iki 40 km. Pirmo skaidinio prieštankinės apsaugos pagrindą sudarys 75 mm tiesioginės pėstininkų paramos artilerijos pabūklai (sviedinio pradžios greitis apie 1000 m/sek.).

Išskirtinai paminėtini helikopteriai, kurie vis didesne apimtimi įvedami į pirmo skaidinio veiksmus ne vien kaip tiesioginės pėstininkų paramos priemonė, bet akcentuojant prieštankinei gynybai. Rusai Mi-24 tipo helikopterį pakeitė "Hind" D ir E šarvuotais, aprūpintais geru ir įvairiu ginklavimu, ypatingai prieš tankus (raketomis ir 25 mm automatiniais pabūklėliais), kuriuos praktiškai išbandė Afganistane. Lakūnai yra apmokomi veikti mažuose junginiuose ir savystoviai, be savųjų apsaugos; nors nuostoliai helikopteriais ir numatomi dideli, tačiau kiekviena pasitaikiusi puolimo pakeleje nenugaliama kliūtis, bus helikopterių pašalinata. Pirmo skaidinio kautynių helikopteriai "Hind" užpildys ore tarp žemės ir pėstininkų tiesioginės paramos naikintuvų ginklų. Panašios

Sovietų T-72 tankas, ginkluotas 125 mm pabūklų ir kulksvaidžiu

paskirties amerikiečiai turi UH-1 "Cobra" ir naujesnio tipo AH-64 "Apache" su laseriu valdomomis prieštankinėmis raketomis (fire-and-forget); anglų "Lynx", ginkluotas prieštankinėmis raketomis, tačiau tik 4 km tolianašos; prancūzai ir vokiečiai saviems helikopteriams pritaikė radaru valdomas raketas, tolianaša iki 4 km; nors ir maža raketų tolianaša, tačiau minėti helikopteriai bus pakankamai veiksmingi kliudyti šarvuotų kelių prasiveržimus.

Tolimesniems prieš gilonu nukreiptiems taktiniams veiksams, žemės jėgų paramai, amerikiečiai turi A-10 "Thunderbolt" naikintuvus, ginkluotus 30 mm "Gatling" kulkosvaidžiais, be to pėstininkų šarvuotieji "Bradley" M-2 ginkluoti "TOW" prieštankinėmis raketomis ir 25 mm kulkosvaidžiais pramušančiais vidutiniais šarvais, taip pat yra sviediniai pritaikyti kauti ir žemės taikinius; prie to pėstininkai turi vidutinės tolianašos prieštankines "Dragon" raketas.

Priešlėktuvinei apsaugai amerikiečiai turi gausiai ankstyvo įspėjimo radarų ir priešlėktuvinių raketų skirtingiems aukščiams ir atstumams "Patriot" ir "Rapier"; žemai skrendantiems taikiniams — "Redeye" ir "Stinger". Minėtų raketų yra ir NATO ginklavime. Prie to V. vokiečiai turi motorizuotus šarvuotus 25 mm dvivamzdžius priešlėktuvinius pabūklus "Gepard". Pažymėtina, kad rusų lakūnai ir lėktuvų įrengimai nėra paruošti "skutamiems" skridimams, todėl jų "žemas" skridimo aukštis bus laiku radaru pastebėtas ankstyvo įspėjimo zonoje. Be to, vakariečių radaro sekimo įrengimai iš anksto "atskiria" savus nuo prieš lėktuvų, turi apsaugos priemones prieš prieš trukdymus (jamming). Bloga pusė su "Stinger" priešlėktuvinėmis raketomis, laidomomis atskirų kovotojų — jos neturi minėtų radaro įrengimų, kuris iš anksto "pasakytų" ar atskrendantis lėktuvas yra prieš, ar savas. Kovotojas savo sprendimu gali lengvai suklysti ir paspausti raketos paleidimo mygtuką į savą lėktuvą ar helikopterį, dėl to priešlėktuvinės ugnies kontrolė turi būti labai tiksli (1973 m. Sinajaus kare egiptiečiai panašiomis rusų ga-

Amerikiečių tankas "ABRAMS", manevrų metu Europoje

mybos SA-2 ir SA-7 raketomis, pirmomis karo dienomis numušė žydų 81 lėktuva ir per klaidas 69 savus). Amerikiečiai ir anglai radaro kontroliuojamą priešlėktuvinę artileriją įjungia ir į taktinius veiksmus prieš žemės taikinius, tas turės didelės reikšmės sustiprinimui ugnies prieš prieš įsiveržimus; bloga pusė, kad dėl ekonominių sunkumų iki 1985 metų tokių pabūklų nebus pakankamo kiekio.

Rusų priešlėktuvinė apsauga grindžiama SA-2 ir SA-14 raketomis. SA-2 ir SA-7 raketos buvo išbandytos Sinajaus kare prieš žemai skrendančius taikinius. Senieji ZSU-23-4 priešlėktuviniai pabūklai su radaro įrengimais 1985 m. kare bus priešlėktuvinės apsaugos pagrindu.

Cheminiai ginklai Varšuvos pakto valstybėse užima svarbią vietą: — virš 15% visų artilerijos sviedinių, 50% lėktuvinių bombų, strateginių ir taktinių raketų turi dujinius užtaisus, be to dalis lėktuvų turi specialiai įrengtus tankus dujinių skysčių purškimui. Kariuomenės sąstate yra apie 150,000 chemikų specialistų dalinių iki batalionų sąstato, su meteorologijos, dujų sandėliavimo, transporto, užkrėstų plotų valymo (decontamination) atskiromis tarnybomis. Priešcheminė apsauga raudonoje armijoje yra blogesnė negu Vakarų valstybių kariuomenėse, kur cheminių ginklų ir dalinių kiekis yra žymiai mažesnis, nes prieš dujų gamybą ir jų sandėliavimą gyventojai protestavo. Nežymia dalimi dujinių sviedinių yra 155 mm artilerijos pabūklų sviediniuose, kurie sandėliuojami J.A.V. ir esant reikalui gali būti pergabenti į Europą.

Priešcheminės apsaugos priemonės, abiejose pusėse, apsunks įvairių ginklų panaudojimą, sekimą ir judrumą, tačiau yra didelė galimybė, kad rusai Europos fronte, tam tikrose vietose panaudos pritaikytus specialiam atvejui cheminius ginklus pačioje karo pradžioje, tikslu palaužti sąjungininkų pasipriešinimą, gi sąjungininkų ginkluotos jėgos negalės tuojau atsilyginti tuo pačiu, nes panaudojimai "neįprasto" ginklo, reikalingas politinių institucijų leidimas, gi kol praeis visa procedūra, bus pavėlinta.

Iki paskutinių dienų, prieš III Pas. karo pradžią, ir vakariečiai ir rusai nuolatos gerino oro jėgas ir priemones — didino lėktuvų greitį, paslankumą, ginklavimą, sekimo, ryšio ir valdymo priemones, apsaugą nuo prieš lėktuvinių ginklų ir ryšių bei radaro trukdymų (jamming), pav.: lėktuvai EF-111, F-18, "Stealth", B-1, bepilotiniai lėktuvai, "Gatling" patrankėlės, "Harm" raketos prieš radio ir radaro trukdymus skleidžiančias raketas, laivyne elektroniniai laivų ir raketų valdymo įrengimai kovai prieš prieš laivus, lėktuvus, raketas, torpedas ir povandeninius laivus; "Stingray" laidomi iš lėktuvų, arba laivų į prieš laidomas torpedas, jie "suardo" torpedų vairavimo sistemą; "Captor" vandens minios; "Harpoon" raketos prieš laivus ir kt. Naikintuvų valdymui ir ginklams pritaikyti įrengimai, kurie šalia piloto mechanikų veiksmų, "vykdo" "duodamus įsakymus žodžiu, tokiu būdu pagreitina reagavimą į susidariusias aplinkybes, nes mygtukų spaudymas užtrunka daugiau laiko ir nukreipia piloto dėmesį nuo greitai besikeičiančios oro kautynės aplin-

KARINĖ TARNYBA BOLŠEVIKMETY

(Pradžia KARIO 8 Nr.)

S. R.

Lapkričio mėn. trečios savaitės vieną rytą, pulkas buvo prikeltas ketvirtą valandą ir išvykome į dviejų dienų žygį. Žygiuoti reikėjo 25 km į vieną pusę. Nužygiavus pusę atstumo, iš tankinės žygio rikiuotės pulkas perėjo į manevrinę, artėjimo į priešą rikiuotę.

Buvo graži, saulėta, bet šalta diena. Dangaus skliaute plaukiojo vėjo nešami debesėliai. Sniego paviršius buvo sustingęs, minant iki sušalusios žemės sniegas buvo purus. Gamta baltame sniego dangos patale miegojo.

Manevravome, eidami pamiškėm, miškais, vengdami atvirų ir nedengtų vietovių. Plačios tarpmiškės buvo sąlyginai "apšaudomos" artilerijos. "Apšaudomą" plotą buvo įsakyta pereiti mažom grupėm, vienu šuoliu. Perbėgant laimė buvo tiems, kuriem nepasitaikydavo sniego pusnių.

Artėjant į "priešą", skelbiama galimas priešų lėktuvų puolimas — oro pavojus. Priešlėktuvinės apsaugos daliniai buvo išsidėstę strateginėse žygio kelio vietose, kad saugotų žygiuojančius nuo oro "priešo". Virš medžių viršūnių praskrido žvalgbiniai lėktuvai.

Pagaliau, su priešų sudaromas sąlytis. Visų ginklo rūšių daliniai persigrupuoja. Buvo užimta kautynių išėities riba ir "apsikasta".

Saulė jau buvo netoli saulėlydžio, visi laukėme įsakymo pulti. Tačiau, įsakoma baigti manevrą ir dalinių stovimoe vietoje ruošti poilsui — nakvonei.

Būrio vadas įsako būrininkui vesti būrį į tolumoje matomą ūkį. Pakeliui eidami matėme, kai kitų dalinių kareiviai jau tiesė (ne statė) savo turimas palapines tiesiai ant sušalusio sniego ir ruošė sau guolį. Netoliese, per lauką artėjo poriniais arkliais vežamos lauko virtuvės.

Eidamas greta leitenanto ir būrininko, girdėjau

kaip jie kalbėjo, kad mūsų laimei, gavome nakvoti ne ant lauko, bet ūkininko daržinėje. Artėdami link kiemo pamatėme jau atvažiavusią lauko virtuvę.

Kieme sustatėme ginklus ir prie jų išrikiavome savo kuprines, atsipalaidavę nuo jų naštos. Tada savais katiliukais nešini, stojome į rikiuotę gauti šiltos vakarienės davinį.

Dievos žygio ir manevrų išvarginti, po stogu, daržinėje ant šieno puikiai išsimiegojom ir saulei tekant buvom prikelti. Po trumpo patikrinimo, pavalgius pusryčius, visi pulko daliniai, iš pastovio vietų, pamiške traukė į pagrindinį kelią, kur jungėsi į bendrą pulko rikiuotę žygiui atgal.

Atgal žygiavome žygio tankinėje rikiuotėje, kas 50 minučių sustodami 10 minučių pertraukai. Po keturių valandų žygio sustojom vienos valandos poilsui. Buvo labai šalta, pūtė šiaurės vėjelis, žygio kelias buvo šiurpus. Poilsio sustojom miške. Visi nuo kelio brido per sniegą, ieškodami tarp medžių užuovėjos. Nusimetę kuprines, vieni sutūpė sniege, kiti ginklu pasirėmę stovėjo, ar atsilošė į medžio kamieną.

Atėjęs būrio vadas liepė vietoj nestovėti, bet judėti. Ir taip per visus eidamas, kai kurį stumtelėdamas, liepė judėti. Visi sujudo, vieni kitus patumdė, sukeldami juoką, nors kiti dėl to buvo nepatenkinti. Leitenantas tada paaiškino, kad šaltame ore yra pavojinga stovėti nejudant, žmogaus kraujo apytaka krinta ir vėliau darant judesį jaučiasi visam kūne skausmas ir žygyje jaučiamas didesnis nuovargis.

Po poilsio, tęsėme žygį ir parvykę, susitvarkę aprangą ir ginklus, gavome vakarienei žuvies davinį.

Sekantį rytą, sužinojome, kad vienoje kuopoje, sugrįžus iš žygio, vakarinio patikrinimo metu trūko vieno kareivio. Tuoj buvo išsiųstos porinių arklių rogės žygio keliu į poilsio vietą. Miške, prie medžio šautuvą atrėmęs, buvo rastas negyvas to žygio dalyvis, kareivėlis.

Po žygių, ar manevrų visuomet būdavo vykdoma pilna dienotvarkė, niekad nebūdavo duodama laisva, poilsio diena. Ryte buvo vėl užsiėmimai lauke, vykdomas penkių-šešių kilometrų

kos. Laivyne įvestas vertikalaus kilimo "Harrier" kovos lėktuvas — sumažina lėktuvnešyje kilimo-leidimosi takus ir padidina lėktuvnešio talpą.

Rusų nauji strateginiai bombonešiai "Backfire" turi apsaugos priemones prieš kai kurias priešlėktuvinės raketos; "Nimrod" tolumo skridomo

povandeninių laivų pagelbinis žvalgybos lėktuvas, su elektroniniais sonaro įrengimais priešų povandeninių laivų sekimui, moderniškais elektroniniais ryšio įrengimais.

NATO ir Varšuvos pakto valstybių ginklų paviršutinio palyginimo išvadoje, galima tikėtis NATO valstybių laimėjimo, jei tik ginklų ir prie-

monių technologiniai pagerinimai būtų daromi sparčiau ir didesniais kiekiais, o naujenybės nebūtų trukdomos gaminti ir pritaikytos ginklavimo susitiprinimui. Vakariečiai, turėdami stipresnį nebranduolinių ginklų pajėgumą, išvengtų branduolinių ginklų karo (reikėtų dar pridėti, ir politinio apdairumo). □

žygis, kaip mes sakydavom, prasivėdinimui. Po pietų — sargybų-tarnybų skirstymas ir užsiėmimai klasėse.

Pulkas visada buvo parengtyje. Niekad nežinojom, kada būsime pakelti į žygį. Iš vakaro guldami nežinojom ar išmiegosime iki rytinio kuopos kėlimo... Tačiau, kartais, neoficiali žinia ateidavo iš vakaro, kad būsime keliami nakties žygiui.

Pirmosios gruodžio savaitės vieną dieną pulkas buvo pakeltas antrą valandą ryto. Įsakoma, pusiau apsirėngus, pasiėmus rankšluosčius eiti į pirmojo aukšto koridorių. Ten, pavieniui, iš eilės bėgti prie lauke stovintčio hidranto ir apsiprausti tekančiu vandeniu. Mat, vidaus prausyklos neveikė, buvo užšalę vamzdžiai.

Buvo šalta žiemos naktis, hidrantas stovėjo, maž daug už 10 metrų nuo pastato. Iš pirmo aukšto koridoriaus vyrai iš eilės pribėgdavo prie hidranto, rankų rieškutėmis apsipildavo veidą ir krūtinę ir bėgdami atgal apsišluostydavo rankšluosčiu. Mūsų kuopai baigus, prdėjo praustis antro aukšto kuopa.

Pusryčiams, kuopos vidaus tarnyba buvo paruošusi kavą, duoną su sviestu ir po mažą riekutę dešros. Greitai pavalgėme ir trečią valandą jau stovėjome, pilnoje kautynių aprangoje, pulko aikštėje. Išrikuotas pulkas gavo įsakymą žygiuoti už miesto ribų, pulti "priešo" bunkerius laukuose, juos užimti ir sunaikinti. Po pusantros valandos įtempto žygio, pulkas išsidėstė priešais matomus iš sniego sustatytus įtvirtinimus — bunkerius (dotus).

Esame "apšaudomi" iš "priešo" bunkerių ir gulime sniege išsidėstę. Tarpininkai, lietuviai ir rusai karininkai joja raiti per pusnynus ir žiūri, kad gultieji sniege kareiviai nejudėtų. Po žygio sušilę kareiviai gulėjo giliame sniege, vėjas pustė smulkų sniegą, kuris lipo prie blakstinių ir svilino skruostus. Buvo dar prieš aušrą, vos vos brėško ir buvo šalta.

Giliu sniegu prajojantį tarpininką, lietuvių karininką gulintys kareiviai paklausė, ar dar ilgai reikės gulėti sniege. "Kol pionierių dalinys tamsoje apvalys lauką nuo minų", paaiškino leitenantas. Pagaliau, po dviejų valandų, saulei jau tekant, buvo įsakyta: stoti ant kelio ir rikiuotis žygiui į kareivines.

Žiemos manevrai ir stovykla

Gruodžio mėn. trečiosios savaitės pradžioje, susirinkus į pirmojo aukšto salę, buvo pranešta, kad už keletos dienų įvyks visos žiemos manevrai. Aukštesnio laipsnio rusų karininkas susirinkusiems aiškino, kaip geriau ir tinkamiau pasiruošti tiems manevrams, nes vyks tokioje teritorijoje, kur virš šimto kilometrų aplinkoj nėra jokių gyvenviečių. Po keletos dienų žygio bus apsistojama ilges-

niam poilsiui, įsirengiant žiemos stovyklą (su "žemliankomis") ir galimai sudarant sąlytį su "priešo" daliniais.

Ir tikrai, po dviejų parų, pulkas anksti prikeliamas ir po pusryčių, jau penktą valandą ryto išvyksta į 25-30 km žygį. Po penkių valandų žygio pilnoje kautynių aprangoje, dar prieš vidudienį, pulkas sustojo miške. Du pulko batalionai stovėjo netoli vienas nuo kito. Kiekvienas batalionas išsidėstė sau skirtoje miško vietoje ir pasiruošė miško stovyklos statybai. Tuoj buvo išsiųsti žvalgų patruliai su uždaviniais nurodytomis kryptimis.

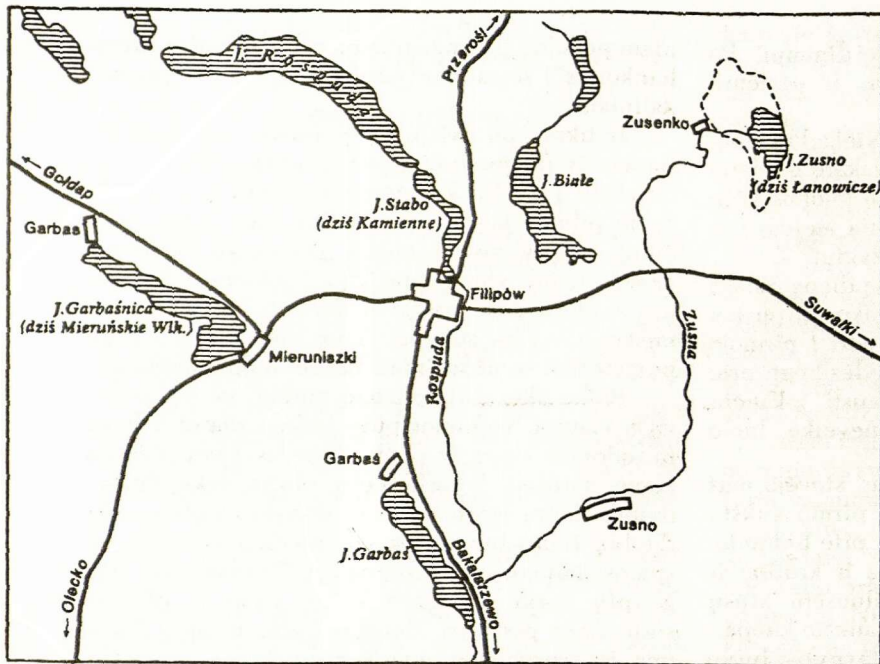
Pulko ūkio dalis pristatė piūklų, kirvių, kastuvų ir kauptų. Vieniems buvo įsakyta piauti ir kirsti nurodomas egles ir pušis, kitiems kasti išalusią žemę: maždaug keturių metrų pločio, šešių ilgio ir dviejų metrų gylio duobes. Iškasus duobes, prie duobių šlaitų buvo statomos medžių kamienų atsparos, galimos griūties apsauga. Tuo pat metu kitų grupių vyrai statė ant kuolų ilgas ir plačias sudurtines pastoges, dengtas eglų ir pušų šakomis. Po pastogėmis buvo kuriami laužai, po mišką vėjas sklaidė dūmus. Nakties metu dengtos pastogės maskavo liepsnojančius laužus nuo "priešo" lėktuvų.

Saulei leidžiantis, įsakoma baigti stovyklos darbus. Iš lauko virtuvės gaunama šilta sriuba ir vyrai sustoję prie laužų ugnies šildėsi ir valgė gautą daavinį. Prie ugniakurų kai kurie džiovino sušlapusius rūbus, autus. Miegoti įsakoma eiti į iškastas duobes. Po tris pasiskirstę gulame nenusirengę, tik nusimovę batus. Trise užsiklojame savomis antklodėmis.

Duobės dugne gulėdami, žiūrėjome į viršų ir matėme gabalėlį nakties skliauto. Viršuje, šaltas žiemos oras ir vėjelio nešamos smulkios snieguolės, lyg lengvi pūkeliai, krito iš viršaus ant gulinčių karių. Ošiantis miškas gaubė tylią, miegančią karo stovyklą, tik miegančių alsavimas ir ant duobės krašto budintis sargybinis buvo girdimas.

Kitos dienos rytą budintis prikėlė miegančius karius ir buvo tęsiami stovyklos statymo darbai. Iškastos duobės buvo dengiamos išdėstytais medžių rąsteliais, klojamos eglų ir pušų šakos, užmaskavimui užberiamas sniegas ant užpiltos žemės. Vidudienį stovykla buvo užbaigta. Iš lauko virtuvės gavome šiltos sriubos ir sausų konservų daavinį. Po pietų, pulkas sugrįžo į Vilnių, į savo patalpas.

Sekančią dieną, pavalgus pietus, ant stalų liko nesuvalgytos žuvies. Likusią žuvį susirinkus į vieną indą ir siūloma, kas nori gali dar valgyti. Apie stalą sustoję vyrai tik žiūri į žuvį, o vienas iš jų pamojo ranka ir pasakė: "Nors ir alkanam esant, ta žuvis jau burnoje springsta".

Jotvingių vietovardžiai Pilypavo (Filipow) apylinkėje: ež. Stabo, Mieruniškės, Garbašnica, Garbas, Zusnas ir kt.

“HABO” = “STABO” = “AKMENINIS
Suvalkijos — Sūduvos įvairiom problema tyrinėti, Lenkijoje yra leidžiamas metraštis “Rocznik Białostocki”. 1981 m. XV. tome telpa Jerzy Nalepa straipsnis “Stabo — jotvingių duotas vardas Suvalkijos ežerui “Kamienne”.

Ties Pilypavų (Filipow), Sūduvoje, 1656 m. lapkr. mėn. įvyko lietuvių kariuomenės kautynės su įsibrovusiais švedais. Pradžioje lietuviai, vedami lauko etmono Vinco Gonsievskio, švedus sumušė, tačiau atvykę švedų pastiprinimai nulėmė kautynės švedų naudai. Istorijoj lietuvių pralaimėjimo vieta žymima: “Habo ežeras prie Pilypavo”. Str. autorius, pasirėmęs vietovardžių tyrimais ir prūsų, bei jotvingių kalbų likučiais, nustatė, kad tas “Habo” iš tikrųjų buvo seniau rašomas “Stabo”, t.y. jotvingių kalboje žodis reiškiantis akmenį. Ir šiandien tas eže-

ras, kuris jotvingių buvo vadinamas “Stabo”, t.y. akmeninis, yra vadinamas lenkiškai “Kamienne”. Be to, pačiame ežere yra aptstu akmenų, o aplinkiniai vietovardžiai dar ir šiandieną yra išlaikę daug savo jotvingiškų vardų (žiūr. schemą).

LIETUVIŲ KAPAI

Šiaurės vakarų Vokietijoje, į vakarus nuo Weserio upės, beveik iki Olandijos sienos tęsiasi plati durpynų sritis. Po II Pasaulinio karo toje srityje esančiame Uchte miestelyje veiki lietuvių “Vyčio” stovykla. Jos gyventojai sau kurą gamindavosi už kelių kilometrų esančiame Fuchsberg durpyne, kurio centre buvo keli barakai, kuriuose I pasaulinio karo metu gyveno ir mirė Rusijos kariai — belaisviai. Dar 1948 m. ten pat ešą jų kapai buvo visai tvarkingai prižiūrimi. Ant kai-

kurių kryžių ešą užrašai leido spręsti, kad jie buvo paimti į nelaisvę Kauno tvirtovėje.

Dviejuose kapuose yra palaidoti lietuviai: Jonas Bandžiulis ir Ipolitas Gatis. Vienas jų tarnavo “Kownoer Festungsregiment” — Kauno tvirtovės pulke, o antrasis kažkuriame artilerijos pulke.

Ar tie kapai tebėra šiuo metu, žinių nėra, tačiau, jeigu jie buvo išlaikyti ir per II Pas. karą, galima spėti, kad jie išlaikyti iki šiol.

Su geriausiais linkėjimais Tamstai ir KARIO štabui,

V. Statkus
No. Roversite, II.

Žiūriu į stovinčius vyrus ir buvusius raudon-skrusčius, dabar matau pilksvai išblyškusius jų veidus; iš anksčiau blizgančių akių tik bežodžiai žvilgsniai žvelgia... Protestai, pareikšti politruko pamokų metų liko nesėkmingi. Dėl poilsio trūkumo, juose matomas nuovargis. Visi tik tegalvoja apie miegą. Trijų parų laikotarpyje miegui teko vos šešiolika valandų.

Vienas iš stovinčių prie stalo ir žiūrinčių į žuvį; priėjo prie manęs ir tarė: “Skyrininke,

rytoj Kalėdos”. Žiūriu į jį ir pats nustembu, buvau užmiršęs, kad rytoj, tikrai, bus šv. Kalėdos. Susigriebęs sakau jam, kad šiandien yra kūčios. “Taip”, sako jis, “šiandien kūčios”, ir pažiūrėjęs į žuvį inde, žvilgterėjo į mane ir tyliai nuėjo.

Iš jo ir kitų žvilgsnių supratau, visi supratome, kad šiandien mus visus jungia prisiminimai, kai nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje buvo švęstos kūčios ir Kalėdos, kurių šiandieną jau nebėra.

(Bus daugiau)

SAVANORIO UŽRAŠAI

V DALIS

(Pradžia KARIO I Nr.)

(Netolimos praeities prisiminimai)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Po kiek laiko atvyko kitas rusų karininkas, pulkininkas leitenantas. Šis atrodė gana suvargęs. Sakėsi, kad tik ką atvykęs iš Sibiro su darbo batalionu ir gavęs įsakymą iki gegužės 30 dienos įruošti blindąžą kažkur Vokietijos pasienyje, bet batalionas neturi įrankių. Jis nori gauti 500 kirvių, tiek pat kibirų, kastuvų ir kirkių. Be šių įrankių jis negalės įsakymo išpildyti. Šitą reikalavimą perdaviau skyriaus viršininkui, pranešdamas, kad mažesnės pusės neturime to, kiek reikalaujama. Dr. L. Vladimirovas pulkininkui taip ir pasakė, kad mes iš viso tiek neturime, todėl paskutinių atiduoti negalime. Jis dar pastebėjo, kad darbo batalionas, važiuodamas iš Sibiro pozicijų sustiprinimo darbams, turėjo atsivežti ir reikalingus įrankius. Pulkininkas atsiveikino labai nusiminęs. Bet dėl reikalavimų, kartą buvau apskūstas dviejų pareigūnų iš Utenos vykdomojo komiteto, kurie reikalavo 5 centnerių cukraus, kadangi jie planavo steigti vyno dirbtuvę Utenoje. Cukraus bazėje turėjom nedaudu vieno centnerio. Dėl cukraus trūkumo man reikėjo jiems aiškinti, kodėl neapsimoka steigti Utenoje vyno dirbtuvę. Aiškinau lietuviškai ir rusiškai, nes vienas iš pareigūnų lietuviškai nesuprato. Sakiau, kad už poros dešimčių kilometrų, Anykščiuose, yra didelis ir geras vyno fabrikas, tai kas gers jūsų vyną? Siūliau steigti geriau vaisvandenių dirbtuvę, nes dabar, kai ateina vasara, toks gėrimas būtų pageidautinas. Mano pasiūlymas nepatiko. Jie kreipėsi pas skyriaus viršininką, kuris taipogi pasiūlė steigti v a is vandenių dirbtuvę ir tam reikalui davė pusę centnerio cukraus.

Tačiau šis reikalas tuo dar nepasibaigė. Rytoriaus dieną, skyriaus viršininkas dr. L. Vladimirovas, atėjęs mano darbo kambarin, pranešė, kad tie du uteniškiai, kurie prašė cukraus vynui gaminti, padavė skundą saugumui, kurie paskyrė man pasimatymą. Šiandieną 5 val. turiu nuvykti į saugumo rūmus, į tokio tai numerio kambarį. Paties skundo jis nematęs ir nežinąs jo priežasties, bet gi reikia aiškintis. Negalėjau suprasti tų žmonių skundo ir kodėl į saugumą šaukia mane? Juk aš — tik techniškasis darbininkas.

Paskirtą valandą nuvykau į saugumo rūmus. Dviejų uniformuotų saugumiečių sargyba stovėjo prie durų. Kai pasakiau kambario numerį, vienas

sargybinių nuėjo skambinti telefonu. Grįžęs, palydėjo mane ir įleido į nurodytą kambarį. Kambarys buvo erdvus ir gražiai apstatytas. Greit atvyko saugumietis. Pasisveikino galvos linktelėjimu ir lietuviškai paprašė sėsti, parodęs kėdę prie rašomo stalo. Išėmęs iš stalčiaus bylą, kurį laiką skaitė. Paskui paklausė, ar esu karininkas ir kur tarnavau? Kai jis skaitė bylą, aš atydziai stebėjau jo veidą. Dingtelėjo, kad tą veidą aš pažįstu, tik negalėjau atsiminti iš kur. Pasakiau, kad buvau karininkas, o paskutinė kariuomenės tarnyba buvo Utenos apskrities karinis viršininkas. “Teisybę sakai, nes apie tai skunde pasakytą”. “Tai kuo nusiskundė?” paklausiau. “Apie tai pakalbėsime vėliau”, pasakė tardytojas. “Dabar atsakyk dar vieną klausimą, ar tarnavai I pėst. divizijos štabe Panevėžyje ir ar atsimeni mane?” Kai paminėjo divizijos štabą, tuojau prisiminiau, kad tai Kaplanas ir, kad jis tarnavo kaip štabo viršila. Jis jau tada turėjo brandos atestatą. Tardytojui atsakiau, kad gerai prisimenu viršilą Jokūbą Kaplaną kaip gerą ir drausmingą karį. Atrodė, kad tardytojas buvo patenkintas mano atsakymu ir savo ruožtu pridūrė, kad ir aš buvęs geras divizijos štabo adjutantas. Tada davė man skundą pasiskaityti. Skundas buvo ranka rašytas netaisyklinga rusų kalba. Mano paaiškinimas buvo suprashtas kaip antitarybinė propoganda. Paskaitęs skundą tardytojui paaiškinau, kad skundėjas mane klaidingai suprato. Dėl vyninės steigimo esu sakęs: “Kas gi dabar pavasarį gers vyną.” Skundėjas praleido žodį “pavasarij”, kas pakeičia sakinio prasmę. Tardytojas mane nuramino, sakydamas, kad jis pasitiki mano paaiškinimu. Jis spėja, kad tas rusas nesuprato, arba turėjo norą suklastoti. Jis mano, kad, apleimai, dabar esą visur daug klastos. Į toki tardytojo išreiškimą nieko neatsakiau, nes gerai žinojau, kad kalbu su NKVD atstovu.

Baigiant pasimatymą, tardytojas pažadėjo užrašyti savo išvadą — “skundas be pagrindo”. Atsiveikinant padavė ranką ir dar pridūrė, kad jis ir vyr. tardytojui praneš savo išvadą. Jei būčiau pašauktas atvykti dar kartą, tai sakė neišsigąsk, tai bus tik formalumas. Labai apsidžiaugiau, kad skundo svarytymas gerai pasibaigė. Į saugumo rūmus daugiau nebešaukė, bet pakeičiau taktiką: nutariau daugiau apie prekių trūkumą nekalbėti ir neaiškinti kodėl taip, o ne kitaip.

Prieš pat karą su vokiečiais valdžios įstaigos suintensyvino prekių reikalavimus. Pavyzdžiui, saugumo įstaiga pareikalavo 35 tūkstančių byloms viršelių. Reikalavimą pateikė saugumietis Baronas, žinomas kaip žiaurus tardytojas, dėvįs tamsius akinius. Norėjosi paklausti, ką veiks su tiek bylą, bet nutylėjau, tik paabejojau, kad tokio kiekio ne-

tūrėsime. Baronas įsakmiai pabrėžė, kad toks kiekis jiems reikalingas. Tuo metu skyriaus viršininko įstaigoje nebuvo, tai su reikalavimu užėjau pas Planavimo Komisijos pirmininką P. Glovackį, kuris pasižiūrėjęs reikalavimą, tik pečiais patraukė. Patarė pasiūlyti 20 tūkstančių, gal užteksią. Be to, saugumas pareikalavo didelio kiekio benzino. “Kam to reikėtų?” sakė lyg sau komisijos pirmininkas. Baronui pranešiau, kad duosime 20 tūkstančių, nes tiek teturime. Baronas tik susiraukė, bet nieko neatsakė.

Tame pačiame kambaryje prie kito stalo dirbo Edė Jankutė. Ji atleisdavo tokias prekes, kaip virtuvės reikmenys, moterų reikmenys ir kitas. Baronas pateikė jai reikalavimą išduoti 12 primusų, nemažą kiekį dubenėlių, šaukštų ir kt. E. Jankutė nesivaržė sakydama, kad dubenėliai ir šaukštai reikalingi kaliniams, bet juokaudama paklausė ką darysite su tiek primusų, gal steigiate naują virtuvę? Barono vietoje atsakė saugumo ūkio vedėjas: “Ui, panelė, geriau neklausk ką darysime su primusais”. Baronas taipogi pastebėjo, kad tokiais klausimais nereikėtų kalbėti. Kai saugumiečiai išėjo, E. Jankutė samprotavo, kad su primusais saugumiečiai svilina padus kaliniams. Liūdnas buvo saugumiečio Barono galas. Karui prasidėjus, Baronas nespėjo pabėgti, ar dėl ko kita pasiliko Kaune, kur buvo suimtas ir vokiečių pakartas.

Prieš pat karą Kaune komunistai stipriai suaktyvino politinę veiklą. Du ar daugiau kartų savaitės bėgyje šaukdavo įstaigų tarnautojų susirinkimus, kur daugiau mingavo ir aiškino kai kurias nuobodžias veiklos instrukcijas. Susirinkimus privalėjo lankyti visi Valstybinio Plano Komisijos ir Finansų komisariato tarnautojai. Čia dažnai susitikdavau Ekonominio fakulteto studijų kolegas ir kitus pažįstamus. Trumpai paminėsiu kolegą Goldšmitą, kurį pažinau iš arčiau, nes paskaitų metu auditorijoje dažnai sėdėdavom greta. Kartais, po vėlesnių paskaitų, grįždavom su juo į namus tais pačiais keliais iki Mickevičiaus gatvės, kur buvo Karininkų Ramovė. Jei užeidavau pavakarieniauti, pakviesdavau ir Goldšmitą, kuris buvo draugiškas ir gerai išauklėtas. Jis pakvietimą mielai priimdavo ir būdavo patenkintas Ramovės vakariene. Tarp kito ko, jis domėjosi karine tarnyba ir kalbėjo, kad baigęs studijas universitete, mėginsias įstoti Karo mokyklon. Dabar susitikau su Goldšmitu mitinge. Po mitingoėjome drauge Laisvės Alėja. Jis pasigyrė, kad turi pistoletą ir ištraukęs iš kišenės belgišką mauzerį, parodė. Aš apžiūrėjęs pistoletą, tyčia įsidėjau į kišenę, sakydamas, kad nemoki šaudyti, tai kam reikalingas pistoletas?” “Ui, Daugvydai, nejuokauk už tai gali gauti putevką, nes

pistoletą davė didelis ponas Glatkovas”. “Ar esi pažįstamas su Gladkovu?” paklausiau. Atsakė, kad taip. Buvęs saugumo rūmuose Gladkovo kabinete, gavęs šį pistoletą ir 100 rublių avanso už tai, kad suiktų reikale pagelbėti, nors jis nežinąs, kokiam reikale. Dar paklausiau Goldšmitą, ką reiškia “putevka”? Atsakė girdėjęs, kad daug kas gaus putevką, bet jis apie tai daugiau nieko nežinąs. Supratau, kad jis išsisukinėja, nenorėdamas atvirai pasakyti, už ką gauta 100 rublių ir pistoletas.

Rytojus dieną ir vėl pašaukė į mingą. Kai nuėjau, salėje visos sėdimos vietos buvo užimtos, tai atsistojau prie atviro lango, per kurį pūtė vėsus vėjelis. Buvau kiek sušilęs, tai gavau kairio peties bei rankos uždegimą. Toji nelaiming diena buvo 1941 m. birželio 13-toji. Tos dienos vakare gavau pakvietimą atvykti į plk. ltn. Antano Urbelio vardinį paminėjimą. Nors ranką ir petį skaudėjo, bet vistiek nuvykau, nes Antanas buvo vienas iš artimiausių draugų nuo Karo mokyklos laikų. Jo žmona-ukmergiškė. Jie augino dvi dukrytes. Gražiai praleidom paskutines vardines, daug kalbėjome su širdgėla apie Lietuvą ištikusią nelaimę, nes Antanas buvo karštas patriotas. Atsisveikinus Antanas dar palydėjo mane iki Laisvės Alėjos autobuso, nenujausdamas, kad tai paskutinis kartas, nes tą pačią naktį bolševikų buvo ištremtas su šeima į Sibirą, kur ir mirė.

Birželio 14 d. iš ryto, prieš tarnybą, užėjau A. Panemunės ambulatorijon gauti paliuosavimo nuo darbo pažymėjimą, nes kairę ranką sunkiai valdžiau ir ją stipriai skaudėjo. Ambulatorijos vedėjas dr. Kaufmanas paliuosavo nuo darbo visai savaitei ir tyliai pasakė, kad geriau esą dabar iš Kauno išvažiuoti. Pasilikti Kaune nė nemaniau, kai sužinojau apie naktį įvykusius vežimus. Važiuodamas į darbą užsukau į autobusų stotį nusipirkti bilietą į Anykščius. Valstybinio Plano Komisijos būstinė buvo tuščia, nebuvo nė vieno viršininko. Darbo kambaryje radau E. Jankutę, kuri papasakojo apie masinius lietuvių trėmimus. Paminėjo keletą žinomų pavardžių. Juos šiąnakt išvežė į Sibirą, Sakė, kad tebeveža ir dabar. E. Jankutės stalas stovėjo arti lango ir ji vis žvilgčiodavo į gatvę. Aš paklausiau ką ji ten mato? Kvietė priėti ir pačiam pažiūrėti, kaip veža suimtuosius. Laisvės Alėja pro Valstybės teatrą iš lėto judėjo eilė kariškų sunkvežimių, ant kurių platformų kniūpščiomis gulėjo žmonės, o kampuose stovėjo šautuvais ginkluoti enkavedistai. Edė Jankutė, matydama tokį pasibaisėtiną vaizdą, labai jaudinosi. Ji kalbėjo, kad šiąnakt suėmė ir išvežė keleta lietuvių diplomatų, gyvenusių Kaune. E. Jankutė nepriklausomybės metais tarnavo Lietuvos atstovybėje Berlyne, todėl

Anykščių apylinkės

pažinojo žmonių iš diplomatinės tarnybos.

Nesulaukęs skyriaus viršininko ateinant įstai-
gon, nuo darbo paliuosavimo leidimą palikau
E. Jankutei ir paprašiau, kad jam perduotų
ir tą pačią dieną autobusu, kartu su šeima, išvy-
kau žmonos tėviškėn į Anykščius. Ši vietovė ran-
dasi kiek nuošaliau nuo plento Kaunas-Ukmergė-
Utena - Zarasai, kur vyko didelis judėjimas, bet ir
Anykščiuose taip pat nebuvo ramu. Vietos komu-
nistai ir komjaunuoliai siautė, gaudydami žmones.
Gyventojams draudė žiūrėti, kas dedasi gatvėje. Bu-
vo atsitikimų, kad šaudė į langus žmonėms pro
juos žiūrint. Tokiai būklei esant, keletą naktų
teko praleisti istoriniam Anykščių šilelyje. Susida-
rė besislapstančių vyrų grupė, kurie iš eilės nakti-
mis ėjo sargybą. Birželio mėn, antroje pusėje oras
naktimis yra vėsus, bet įsisupę į antklodes šile-

lyje pakenčiamai praleisdavom naktį.

Šeštadienio naktį, birželio 21 d., šilelio sargy-
boje budėjo nepriklausomybės metais buvęs poli-
cininkas, kurio pavardę pamiršau. Jis pranešė gir-
dėjęs tolimą dundėjimą ir lėktuvų ūžimą. Laikas
buvo tarp 3 ir 4 val. sekmadienio ankstyvo ryto.
Prasidėjo spėliojimai. Vieni iš naktinių tikėjo, kad
prasidėjo karas, kiti, kad ne. Žmonos tėvelio M.
Kiaušo namų kaimynystėje gyveno Julija Laskaus-
kienė, kurios vyras, tik ką išvežtas į Sibirą, paliko
radio aparatą. Parėjęs iš šilelio pabeldžiau į Las-
kauskienės langą. Išsigandusi, ji greit atidarė du-
ris. Paprašiau pasiklausti radio žinių, nes spėjama,
kad bus prasidėjęs karas. Atsukau Berlyną. Pasi-
girdo kariškas maršas. Maršui pasibaigus, pasigirdo
"Achtung, achtung" ir pranešėjas pradėjo skaityti
fuehrerio įsakymą vokiečių ginkluotom jėgom žy-

giuoti į Rytus. Pasakė "nach Osten", vadinasi, karą pradėjo su rusais, nes Vokietijos rytuose randasi Sovietų Sąjunga. Taip aš išaiškinau girdėtą pranešimą iš Berlyno savo draugams, grįžęs į šilėlį.

Buvęs policininkas turėjęs gerą patyrimą, visus įspėjo namuose būti atsargiems, nes čia dar šeiminkauja komunistai, o vokiečiai gali pasirodyti tik už keletos dienų. To istorinio šeštadienio naktį šilėlyje praleido ir rašytojas A. Žukauskas Vienuolis, kurio sūnų prieš keleta dienų išvežė į Sibirą. Ir jis patvirtino buvusio policininko teigimą, kad komunistų pareigūnai dabar keršys savo priešams, pasitraukdami kartu su sovietų armija. Jis pasiūlė ir ateinančią naktį rinktis šilėlin.

Sekmadienį, birželio 22 d., parapijos bažnyčion suėjo daug žmonių. Dauguma jau žinojo, kad prasidėjo karas. Tą dieną per Anykščius pražygiavo nedidelis sovietų kariuomenės dalinys. Nakčiai nuėjau šilėlin, tačiau mūsų susirinko nedaug. Nebeatvyko nei buvęs policininkas nei Žukauskas Vienuolis. Pirmadienį teko matyti daug pabėgėlių, daugiausia žydų, kurie kariatom ir vežimais traukė Skiemonių vieškeliu Utenos plento link. Antradienį pradėjo organizuoti lietuvių policija. Sutikau ir šilėlyje buvusį policininką. Visi laukė vokiečių. Nebeatsimenu kurią dieną pasirodė Vermachto dalinys su grupe tankų ir transporto vora. Anykščių turgavietėje stovėjo aukštas stiebas su raudona žvaigžde viršūnėje. Vienas tankas atsiskyrė iš kolonos ir pasuko stiebo link. Stiebas su raudona žvaigžde bematant nuvirto. Tą dieną skraidė vokiečių lėktuvai ir aiškiai girdėjosi bombų sproginimai plento pusėje. Tankų vora, nesustojusi, pasuko plento link. Miestelyje sustojo tik transporto vora, kuri ilsėjos aikštėje prie stačiatikių cerkvės.

Ūkininkas V. Garliauskas iš artimo Keblanų sodžiaus atvyko pas mano žmonos tėvą M. Kiaušą ir susirūpinęs pasiskundė, kad atėjęs vokiečiai nusivedė jo arklį, kuris buvo pievoje pririštas. Esą dabar pats darbymetis ir be arklio sunku apseiti. Kvietė mane eiti kartu su juo prie cerkvės pas vokiečius prašyti arklio. Cerkvės aikštėje prie ilgo barjero stovėjo apie 20 ūkiškų arklių. Garliauskas iš tolo atpažino savo bėrį. Arčiau priėjus mus pasitiko feldvėbelis ir pasiteiravo, koku reikalu atsilankėm. Aš išverčiau Garliausko prašymą grąžinti paimtą arklį. Iš pradžios vokiečiai gynėsi, kad arklio nepaėmė. Pasakiau, kad Garliauskas savo arklį atpažino ir parodė prie barjero pririštą. Feldvėbelis pasijuto nesmagiai, pradėjo aiškinti, kad jie turi arklių su pritrintais pečiais ir negali dabar kinkyti kai reikia važiuoti. Sakė, kad Garliauskui arklio negrąžins. Paimtojo vieton duos arklį su pritrintais pečiais. Tuomet Garliauskas paprašė duo-

ti jam pamainai arklį dabar. Tačiau feldvėbelis nesutiko. Žadėjo pamainai arklį palikti pririštą toje pievoje, iš kurios buvo paimtas jo arklys. Garliauskas nenorom ėjo namo, vis galvodamas apie nuostolį arklio netekus. Rytojaus dieną Garliauskas atėjo linksmas, nes arklį su pritrintais pečiais radęs pririštą toje pačioje vietoje, iš kur buvo paimtas jo arklys.

Karo eigą sekti per radiją, Julijos Laskauskienės namuose rinkdavosi nemaža klausytojų anykštiečių. Prasidėjo transliacijos ir iš Kauno radijo stoties. Išgirdom nepaprastai džiugių naujienų, kad Kaune vyksta sukilimas prieš rusus, kad atstotoma nepriklausoma Lietuvos valstybė, o kai išgirdom Lietuvos himną, klausytojų akys surasoja. Atydžiai buvo išklaudyta L. Prapuoliano ir prof. J. Ambrozevičiaus kalbos apie sudarytą laikiną Lietuvos vyriausybę. Buvę Lietuvos tarnautojai buvo paraginti grįžti prie savo pareigų. Tarp paminėtų tarnautojų pavardžių išgirdau ir savąją. Įdomu buvo patirti, kas galėjo žinoti apie mano išvykimą iš Kauno, nes išvykau beveik slaptai. Grįžęs į Kauną greit sužinojau, kad tą padarė mano draugas iš Karo mokyklos Pranas Vainauskas, laikinosios vyriausybės narys.

Didžiausią rūpestį tuomet turėjau, kaip galima greičiau sugrįžti Kaunan. Jokių susisiekimo priemonių, traukinių ar autobusų, nebuvo. Arkliais važiuoti buvo nesaugu, nes pakelėse miškuose laikėsi rusų kariuomenės dezertyrai. Nesant susisiekimo priemonių reikėjo laukti. Liepos pradžioje pradėjo kursuoti prekiniai traukiniai. Iš Anykščių Panevėžį pasiekiau siauroju, o iš ten plačiuoju prekinium traukiniu, per Radviliškį, pavyko atvykti į Kauną. Kelionė truko dvi dienas. Šia proga paminėsiu kelionėje sutiktą daktarą. Panevėžio geležinkelių stotyje konduktorius įleido mane su šeima į prekinį vagoną, kuris atrodė tuščias, bet geriau išsižiūrėjęs, pamačiau kampe sėdinčius barzdotą vyrą ir moterį. Vyrą greit atpažinau kaip mane gydžiusį daktarą. Aš pirmas jį užkalbinau. Iš pradžių nenorėjo kalbėti, bet kai pasakiau, kad gydžiau ausis kai tarnavau Panevėžyje, tada mane atsiminė ir pradėjo pokalbį. Pasisakė, kad bėgęs iš Panevėžio dėl partizanų siautėjimo. Pasakoja šturpią istoriją kaip nukankino dr. Žemgulį, Maciūną ir kitus, kurie nesuspėjo pasislėpti. Man buvo įdomu kiek smulkiau sužinoti apie partizanus. Juk lietuviai partizanai negalėjo savuosius žudyti. Daktaras, kurio pavardės nebeatsimenu, vengė apie tai kalbėti. Jis išlipo viename sustojime netoli Kauno.

Į Kauną sugrįžus

Grįžęs su šeima į savo namus A. Panemunėje,

radau viską savo vietoje. Namų kieme atskirame namelyje gyveno senutė Bagdonavičienė, kuri daboj ir prižiūrėjo namus. Jinai papasakojo, kad tą pačią dieną kai išvykau į Anykščius, vakare lankėsi policininkas ir vienas civilinis. Jie klausinėjo, kur esu išvykęs. Rytojaus dieną dar kartą atėjo policininkas, o po to niekas nebeklausinėjo.

Nenorėdamas pasilikti ilgiau nežinioje, kitą dieną pasiruošiau kokiui nors būdu pasiekti Kauno centrą. Nei autobusų nei kitų susisiekimo priemonių nebuvo, nes A. Panemunės tiltas liko sužalotas. A. Panemunės Biliūno gatvėje veikė keltas per Nemuną į Aukštuosius Šančius. Juo pasinaudojęs pasiekiau A. Šančius, o iš ten nukeliavau į Kauną. Kaunas po karo atrodė apytuštis. Žmonių gatvėse nedaug matėsi. Ties Įgulos bažnyčia netikėtai susitikau Pr. Vainauską, Lietuvos laikinosios vyriausybės narį. Pagyrė, kad sugrįžau. Papasakoja, kad jis davė radio stočiai mano pavardę su kitais tarnautojais grįžti prie pareigų. Apie mano išvykimą iš Kauno, jis sužinojo iš E. Jankutės su kuria tarnavau valst. plano komisijoje. Pr. Vainauskas dar paminėjo, kad posėdyje buvo aptartas Odų pramonės tresto atgaivinimo klausimas ir tresto valdytoju pakviestas prof. inž. J. Acus-Acukas. Pramonės ministeris dr. A. Damašis jam davė įsakymą perimti tresto valdytojo pareigas ir suorganizuoti tresto įstaigą. Pr. Vainauskas patarė kreiptis pas prof. J. Acų Acuką darbo gavimo reikalu ir nurodė tresto adresą: Ožeškienės gatvė Nr. 5. Perėjęs Laisvės Alėją užtikau ir Ožeškienės gatvę, kurioje mediniame name tilpo Odų pramonės trestas. Čia sutikau buvusį mano viršininką, Lietuvos kariuomenėje ir V.D. universitete prof. J. Acų-Acuką. Pasakiau jam ką girdėjau iš Pr. Vainausko. Jis patvirtino, kad jam yra pavestos tresto valdytojo pareigos, tik kritiškai atsiliepė apie vokiečius, kad jie vengia pripažinti bent autonomines teises Lietuvai, kas sudaro didelių sunkumų administracijoje. Pasisakiau, kad atvykau čia ieškoti darbo. Valdytojas pasakė, kad mano kandidatūrą turėjęs galvoje gamybos skyriaus vedėjo pareigoms, nes kaip dirbusiam tiekimo įstaigoje, šios pareigos bus įmanomos. Ta proga priminė kai kurias pareigas. Ėsa reikės turėti reikalų su visomis įmonėmis ir fabrikais, tvarkant žaliavas, įrankius ir chemikalus odoms išdirbti. Reikės sudaryti komisiją reikalingiems įrankiams ir chemikalams gauti iš Vokietijos. Paabejojau, ar sugebėsiu šitas pareikas eiti, nes su chemikalais neturėjau reikalų. Valdytojas padaršino, kad nesą reikalo baimintis.

Su chemikalais pasižadėjo jis pats susitvarkyti kaip chemijos inžinierius. Pirmuoju darbu uždavė surinkti statistines žinias iš trestui priklausomų įmonių apie pagamintas prekes, turimas žaliavas, įrankius, darbininkus, ir pan. Be šių žinių, neįmanoma sėkmingai dirbti, pasakė tresto valdytojas.

Lankiau fabrikus bei įmones asmeniškai, kur susipažinau su vadovaujama personalu ir sėkmingai surinkau trestui reikalingus duomenis batų fabrikuose ir odos išdirbinių dirbtuvėse — Kaune, o kailių išdirbimo ir gumos išdirbinių dirbtuvėse — Vilijampolėje.

Trestas turėjo įmonių ir kitur būtent Vilniuje, Panevėžyje ir Skuode. Tresto valdytojas pirmiausiai įsakė nuvykti į Vilnių ir surinkti duomenis odų bei batų fabrikuose. Vilniun nuvykau, bet reikalingų trestui duomenų negavau. Pirmiausiai nuvykau į odų fabriką. Susitikau fabriko vicedirektorių, kurio pavardės nebeatsimenu, kalbėjo lenkiškai. Jam paaiškinau, kad Odų trestui reikalingi tam tikri duomenys apie fabriką. Jis atsakė, kad duomenis apie fabriką suteiks vyr. direktorius A. Trimakas, kuris yra visų Vilniaus fabrikų ir įmonių valdytojas. Fabriko patalpose jis turi savo kabinetą. Vicedirektorius pravėrė kabineto duris ir pažiūrėjęs pasakė, kad vyr. direktorius dabar turi interesantą, tad reikės palaukti. Prie kabineto durų stovėjo kėdė, kur atsėdau palaukti. Po gero pusvalandžio iš kabineto išėjo gražiai apsirengęs ponas. Aš tuojau pabeldžiau į duris. Tyla jokio garso. Kiek lukterėjęs vėl pabeldžiau. Dabar duris pradarė pats A. Trimakas. Pasakiau labas ir norėjau žengti į vidų, bet direktorius sulaukė ir pakeltu balsu riktelėjo, kad turi interesantą. Žvilgterėjęs mačiau sėdint prie stalo kažkokią moteriškę. Direktorius A. Trimakas nepaklausė mano atvykomo reikalo, o ėmė išmėtinėti, jog labai nemandagu belsti į duris antrą kartą; kai po pirmo neatsakoma — reikia laukti. Ši pastaba suglumino mane ir aš pamiršau pasiteisinti, kad pabeldžiau tuomet, kai interesantas išėjo. Paskubom pasakiau kokių reikalų atvykau. Čia pat prie atvirų durų direktorius Trimakas man maždaug taip atrėžė: Vilniaus odų pramonė Kauno trestui nėra pavaldi ir su reikalavimais mes kreipiamės pas vokiečių komisarą Vilniuje. Baigta. Net rankos nepadaavęs, užsidarė savo kabineto duris.

(V dalis, paskutinė, bus spausdinama 1983 m. KARIO puslapiuose).

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

ŠV. KALĖDŲ ir NAUJUJŲ METŲ

proga

sveikiname visus Sąjungos narius-es

bei jų šeimas.

Linkime visokeriopos palaimos šeimoms ir
šviesios vilties į pavergtos Tėvynės laisvę.

DIDŽIOJI DANGAUS DOVANA ŽEMEI

KUN. JUOZAS PRUNSKIS

Mūsų brangūs šauliai ir šaulės yra didieji Lietuvos mylėtojai. Mylėdami savo tėvų žemę ir savo tautą, šauliai myli ir brangina mūsų tautos tradicijas, o viena iš giliai šaknis į mūsų tautą įleidusių tradicijų yra Kalėdų švenčių iškilmingumas. Jos buvo taip branginamos, kad mūsų — žemės ūkio krašte — Kalėdos buvo metas, kada ūkyje samdyta šeimyna užbaigdavo savo tarnybą ir būdavo atleidžiama švęsti tas dienas, kad ir kukliose, savo šeimose.

Mes prisimename, kaip Lietuvoje Kalėdų naktį keliaudavome į Bernelių Mišias, per girgždančią sniegą traukdavome į savas bažnyčias ir kaip buvo miela ir linksma šią dieną savųjų tarpe.

Tačiau dabar gyventi vien prisiminimais būtų per lėkšta. Mes turime Kalėdų progą prisiminti jų gilesnę prasmę ir giliau išgyventi Kristaus gimimą.

Kalėdos tai dieviškojo kraujo transfūzija žemei. Tai Dangaus pabučiavimas žemės žmonėms. Ka-

lėdų šventės mums primena Krikščioniškos Kultūros gimimą žemėje ir tai yra nuostabaus svarbumo įvykis.

Rusė konvertitė į katalikybę — Katrina de Hueck savo knygoje "Evangelija be kompromisų" skelbė, kad pirmutinis Šventojo Kūdikelio verksmas Betliejuje tai buvo pati pirmoji meilės žinia mums. Tik dvasiniu aklumu sergantis žmogus nemato Betliejaus žvaigždės, skelbiančios Kristaus prisikėlimą.

Šventoji Teresėlė Vaikelio Jėzaus yra savo biografijoje rašiusi:

— Neturiu kito troškimo, kaip Tave, Kūdikeli, laimingai prajuokinti.

Mes Kalėdų proga atnešime didžiausią džiaugsmą Kūdikeliui, jei tą dieną gyvensime ne vien Betliejaus prisiminimu, bet jei pasistengsime, kad Kristus būtų užgimęs ir mūsų širdyje. Vienas dvasinio gyvenimo mokytojas perspėjo: tegu ir tūkstan-

tį kartų Kristus bus gimęs Betliejuje, bet jeigu jis nė karto negims tavo širdyje, tau vistiek nėra atviras amžinos laimės kelias.

Italų rašytojas Papini, garsusis "Kristaus istorijos" autorius, priminė, kad Kristus gimė tvarte, kur gyvuliai gražiausias gėles paverčia mėšlu. Bet Jis tuo kaip tik norėjo parodyti, kad yra pasiryžęs ateiti į skurdžiausią vietą, net ir į mūsų labai neturtingą ir dažnai nešvarią širdį, kad ją nušviestų dangišku džiaugsmu ir dangišku skaidrumu.

Taigi, tebūnie mums Kalėdos vidinio, dvasinio atsinaujinimo šventė. Jeigu mes mėgstame savo namuose dailią egulutę papuošti patraukliais žibanciais puošmenimis, nepamirškime papuošti ir savo širdies, savo sielos gerų nusistatymų žiedais ir dorybių vaisiais, kad mes savo gyvenimu galėtume giedoti su angelais ("Garbė Dievui aukštybėse", drauge žinodami, kad jeigu tik mes turėsime geros valios, ramybė pati į mūsų širdį ir į mūsų aplinką ateis.

Kalėdos tebūnie mums proga dvasiniu būdu jungtis su Lietuvoje paliktais artimaisiais, su okupanto skriaudžiamais broliais.

Viename iš Sibiro atsiųstame eilėraštyje sakoma:

— Daug sūnų ir dukrų Kūčių paplotėlio jau nelaužys niekad motinų namuos.

Bent maldoje šiandieną junkimės su tais lageruose, tremtyje uždarytais broliais, kurie ir Kalėdas turės švęsti Sibiro speiguose kietoj vienatvėje.

Graudžiai skamba Sibiro taigose gimęs partizano eilėraštis:

— *Tu neverk, motule, kad prie Kūčių stalo
Viena kėdė šiemet jau stovės tuščia,
Kad nelauš iš rankos tau baltos plokTELĖS
Tas kurs pernai laužė su tavim slapčia.*

*Neliūdėk, motule, mes tėvų šalelei
Laisvės ryto aušrą skelbiam ir iš čia,
Tik uždeki žvakę tu prie Kūčių stalo,
Kad vieta manoji nebūtų tuščia.*

Daugely šeimų Lietuvoje šiemet prie Kūčių stalo bus tuščia vieta. Gal ir mūsų šeimoje čia iševijoje kai kuriuose namuose bus tuščia vieta išėjus kuriam brangiam asmeniui į amžinybę. Bet Kristaus gimimas mums atnešė naują viltį — amžinojo gyvenimo, kur mes vėl susitiksime visi. Tik kaip Rytų išminčiai ėjo paskui Betliejaus žvaigždę, tegu ji ir mus veda prie Dieviškojo Kūdikelio, kuris atnešė meilės dovaną žemei.

Tebūnie mums įkvėpimu didžio rašytojo Charles Dickenso žodžiai:

— Širdyje aš pagerbsiu Kalėdas ir jomis stengsiuos gyventi visus metus.

Tegu Kūdikėlis Kristus mūsų širdy randa daugiau šilumos, negu turėjo Betliejaus tvartelyje, nes kaip rimavo poetas Zigmas Gavelis:

*Tik Jis per didį sielvartą švieson kelius nuties,
Šiąnakt užgimęs Kristus.*

T Ė V I Š K Ė J E

(Eilėraštis iš Lietuvos)

*Leisk parymoti, leisk pasvatoji
Prie seno sodo žilos obels —
Leisk vyturėliui pilkam pamoti,
Kai jis dieneLę iš miego kels.*

*Prie balto tako beržai svyruoja,
Vaikystės tavo žali draugai.
Pasaką seną tyloj kartoja,
Kadais tarp pievų jų užmiršai.*

*Leisk pasėdėti po sena liepa,
Pačia seniausia sodžiaus gale,
Ją apkabinti širdis tau liepia,
Su ja kalbėti kaip su sese.*

*Tos melsvos akys rugių vosilkos
Primena mamą linų lauke —
Ką širdžiai sako jų žvilgsnis šiltas,
Gali suprasti tik grįžęs čia.*

*Iš tolo moja jau kiemo svirtis,
Palydi pievų žali takai.
Su tėviškėle taip graudu skirtis,
Ar kada grįši, negi žinai.*

PIRMOJI EILUTĖ

(Iš Lietuvos gautame laiške,
nepažįstama autorė rašo:

“Dabar pas mus į pirmą vietą — žinoma po kalbų apie taiką, statomas rūpestis apsirūpinti maistu. Ar Jūsų nestebina, kad mes, kurie gyvename materialistinės pasaulėžiūros vadovaujami, kad mes taip gerai supratome idealistinį dėsni: — “ne viena duona gyvas žmogus”, ir pirmiau žmogų aprūpinome dvasios maistu — laikraščiu, kinu, klubu, o jau paskui pagalvojome apie duoną?! Ir argi negražu, kad šitų planų vykdyme galime dalyvauti ir mes, gyvenimo eiliniai! Ir mes dalyvauname. Savo sode išauginame pakankamai vaisių ir uogų — mūsų šeima neprailgins pirkėjų eilės prie vaisių parduotuvės. Nepailgins ir prie daržovių. Mat, dukra tvarko 6 arus naujam kolektyviniam sodui (tokių sklypų apie Vilnių tarpmiškėse ir kalvose, kur neįmanoma panaudoti mechanizaciją, išdalinta tūkstančiai). Ten sodiname bulves. Draskėm velėną, rinkome akmenis ir žoles, sodiname, kaupėme, ravėjome, o prieš savaitę atšventėme bulviakasį. Vaikai ir nustebę ir sužavėti: pasodinome du maišus, prikasėme keturius! Iš kur? Ten buvo mamos, o čia vaikučiai!... Už tai tokie maži... Na, vistiek šitas savas derlius maloniai nuteikia žiemos laukimą. Ne dėl to, kad trūktų daržovių. Kur ten! Kiemuose, prie parduotuvių, aukštėse kasdien sutiksi sunkvežimį su bulvėmis. Jo laukia, laukia pardavėjas su svarstyklėmis ir pirkėjai su maišais ir įvairiausiu transportu — senais vaikų vežimėliais, dviračiais, motociklais. Bulvės išverčiamos ir tada prasideda spalvingos soc. lenkynės — kas greičiau ir geresnių bulvių prisirinks. Nepasakyčiau, kad šitoks aprūpinimas daržovėmis žavėtų mano amžiaus žmogų... Geriau jau savas derlius. Taip aš, lyg “Gerosios Žemės” O-Lana, skaičiuoju savo išteklius žiemai ir jaučiu — gera, jei savo rankomis gali prisidėti prie žemės gėrybių gausinimo... Tai irgi šiokia tokia gyvenimo prasmė”.

Ši laiško ištrauka sukėlė prisiminimo bangą. Pirmosios okupacijos pirmieji metai. Iš Kauno įvairios įstaigos ir įmonės kėlėsi į Vilnių. Tuo metu dirbau Lituanistikos Institute ir lankiau universitetą. Sąlygos puikios, darbas įdomus. Atėjo ir mūsų eilė keltis į Vilnių. Pranešė, kad bus sekvestruotas didelis namas, kuriame visi apsigyvensime, todėl turime vežtis viską: patalines, virtuvės indus ir t.t. Ypač man buvo įdomu, pagaliau būsiu savarankiška — nereiks aiškintis, kur užtrukau,

su kuo buvau. Mama supirko viską, supakavo ir važiavo kartu, kad pamatyti, kur apsigyvensiu. Atidavėm dėžę, o pačios su mažu lagaminėliu įlipom į traukinį. Mama pasakojo, kaip Vilniuj reikia saugotis, nes vagys ten profesionalai, nepajusi, kaip tau išpiais kišenę ir išsiims piniginę. Prisiminiau Viktoro Hugo spalvingus Paryžiaus vagių ir elgetų aprašymus “Paryžiaus Katedroj”, Mačiau, kad ji jaudinasi — laikai tokie neramūs, kaip man seksis? Tėtė išleisdamas pasakė, kad išleidžia tik todėl, kad nebėr kitos išeities, jei ne į Vilnių, paskirs kur kitur, čia mokslinė įstaiga, visi lietuviai... Išlipusios iš traukinio Vilniaus perone, nuskubėjom į bagažinę. Mano dėžės nėra. Abi matėm kaip Kaune pakrovė... Dingo ir tiek. Ką darysiu, dėžėj visi šilti rūbai, batai, viskas. Lagaminėly tik kelios pamainos.

Įstaigoj sužinojau, kad mums skirtas namas, užsispyrus vienai izraelitei ir nepaliojuojant buto, laikinai mums uždarytas. Susitarusi su viena bendradarbe, apsigyvenau viešbuty, tik laikinai, kol iškeldins paskutinę namo gyventoją. Po kelių dienų bendradarbė išsikėlė pas pažįstamus į studenčių bendrabutį, o aš su kita bendradarbe persikėlėm į viešbutį Gedimino gatvėj. Ten jau buvo apsigyvenę ir keli bendradarbiai. Žinojom, kad nuobodžiauti neteks. Kasdien su vienu ar kitu bendradarbiu eidavau į stotį ieškoti savo dėžės. Jos vis nebuvo. Po kelių savaitių Kaune man pranešė, kad atrado mano dėžę. Nuvažiavau pasiimti. Nustečiau — sena, aplūžusi, baisi dėžė, ant jos mano bągažo numeris. Užprotestavau... Valdininkas paklausė, kodėl neimu, juk mano numeris, bet ne mano dėžė, atsakiau. Kas joje buvo? Išvardinau viską. Atidarė dėžę ir ėmė senus, suplyšusius rūbus, apdaužytus indus... Atsisakiau svetimą dėžę imti... Pasiūlė paduoti ieškinį... Atsisakiau, reikalavau savo daiktų, nes tuo metu, parduotuvės buvo ištuštėjusios ir pinigai buvo menkaverčiai.

Vilniuj veltui laksčiau po parduotuves, veltui bandžiau nusipirkti nors porą batų... lentynos tuščios, o pažįstamų pardavėjų neturėjau.

Mano išeiginiai batai prakiuro. Artinosi revoliucijos šventė. Mes visi, Mokslų Akademijos tarnautojai, ruošėmės važiuoti į Kauną, į namus. Tikėjaisi pažįstamosiose parduotuvėse gauti žieminius batus ir kitus reikalingus daiktus. Prieš pat šventę Mokslų Akademijos Centras gavo griežtą

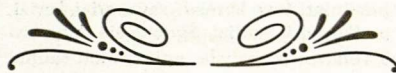
laiską, kad visi be išimties privalo dalyvauti parade. Paslaugą padarė Žydų Institutas, apskundęs, kad Centras nedalyvaus parade. Nors verk. Mudvi su drauge neturėjom jokių maisto atsargų, juk žadėjom važiuoti namo, atsivežti visko. Valgyklos uždarytos. Kepyklos tuščios. Mūsų bendradarbiai buvo, kaip ir mes, kaip tos bažnyčios pelės, maisto nei trupinėlio. Žadėjau palydėti draugę, iš Akušerijos Mokyklos, į traukinį. Prie stoties abi sužiūrom... Iš perono į gatvę pasipylė minia: įvairaus amžiaus moterys su vaikais... Šimtasūlės išmargintos įvairiaspalviais lopiniais, kojos apvyniotos skudurais, galvos apmutūriuotos skaromis. Vaikai tokie pat lopiniuoti, skuduruoti. Susižvalgėm su drauge: iš kur ta minia, kas tai per žmonės... Pamatėm, kad perėjusios per gatvę visos moterys ėjo į prie stoties esančią kepyklą or ir išeidavo didžiuliais duonos kepalais nešinos. Pakvipo šviežia rugine duona... Draugė greit atsiveikino ir nuėjo į traukinį, o aš atsistojau į eilę, kad galėčiau nusipirkti duonos. Tai buvo mano pirmoji eilutė. Jaučiausi labai nejaukiai. Mano išėginiai rūbai miniai, matyt, buvo neregėti. Vaikai lietė rūbus, moterys šnibždėjosi. Eilutė greit judėjo. Įėjau į parduotuvę. Ten pardavėja klausė, kiek kepalų kas nori ir liepė paruošti pinigų. Priėjusi paprašiau ketvirtį kepaluko, atšovė, kad arba visą, ar visai ne. Padavė didžiulį kepalą, paprašiau, kad įdėtų į krepšį. "Pamiršk", — atšovė, — "tie laikai praėjo". Pasižiūrėjusi į mane, padavė laikraštį. Išėjau į gatvę, kepalas didelis ir sunkus, o kelias tolimas. Pasileidau protekine. Nejaukiai jaučiausi į laikraštį įvyniotą duoną nešdama. Praeiviai vis stabdė, teiravosi, kur gavau duonos; paaiškinusi, vėl skubėdavau Vilniaus gatvelėmis. Galvoj netilpo mintys. Girdėjau, kaip viena pardavėja pašnibždėjo kitai, kad tos moterys ir vaikai — pirmasis

karininkų šeimų transportas iš Rusijos. Galvojau, per kiek laiko ir mes būsim į jas panašios...

Viešbuty, mūsų kambarį susirinkę bendradarbiai nudžiugo pametę mane ir kvepiančią duoną. Nešdama duoną ir skubėdama, pavargau ir sukaitau. Vienas bendradarbis turėjo rankoj stiklą vandens, paprašiau, kad leistų man vieną grukšnį nugerti. Veltui bendradarbiai išpėjo, kad vanduo nevirtas, galiu susirgti. Nugėriau gurkšnį. Ilgai sėdėjom, ilgai gėrėm arbatą su juoda duona.

Sekančią, parado dieną, oras buvo drėgmas, gatvėse vandens klaneliai, o mano gražieji bateliai kiauři. Išsirikiavus ilgai reikėjo stovėti vietoj, kojos peršlapo, sušalau... Mūsų eiseną vedė poetas Kazys Boruta. Kai jis atėjo Kaune į Lituaništos Institutą, jo vengėm, nes girdėjom, kad jis sėdėjo už komunistines idėjas kalėjime. Ėjo mūsų prieky aukštas, lazda mosikuodamas. Pagailo man jo. Gal būdama jauniausia, buvau jautriausia. Paspartinusi žingsnį, pavijau jį. Ėjom pro tribūną. Žvilgtelėjau į Borutą — tylus ir rūstus, net nežvilgtelėjęs į tribūną pražygiavo. Užpakaly mūsų, išgirdom "Ura, ura, mūsų tėvas ir mokytojas ura"... Tai mūsų tautiečių institutas" pagarbino naujus valdovus. Boruta sumurmėjo: pasižiūrėsiu po metų, kaip jūs šauksit "ura". Nuo to laiko jis buvo mums lygiai toks pat mielas ir brangus, kaip ir kiti Lietuvos poetai ir rašytojai ir mūsų bendradarbiai.

Po inkubacijos periodo, susirgau vidurių šiltine, buvau viena iš pirmųjų šiltinės epidemijos aukų. Mirė kasdien šimtais stiprūs, kaip ažuolai, vyrai ir moterys, išlikau gyva tik labai rūpestingos priežiūros ir šeiminkės lenkės (tuo laiku gavau kambarį pas ją) dėka, ji neleido vežti manęs į ligoninę, nes žinojo, kad ligoninėj, mano šansai pagyti būtų buvę žemiau nulio...

Kaip yra populiarius Vatikano radijas, išreiškia

šis trumpas eilėraštis:

*O, gerosios eterio bangos,
Jūs atnešėt mums mielus garsus.
Norėtysi ir savąjį džiaugsmą
Toli ten nusiųsti per jus.*

*Išgirstumėt kaip plaka mūs širdys
Krūtinėj iš džiaugsmo tylaus...
Deja, jų plakimo ir ritmo
Jautriausi laidai nepagaus.*

"STASIO BUTKAUS" ŠAULIŲ KUOPOS SUSIRINKIMAS

"Stasio Butkaus" šaulių kuopos susirinkimas įvyko spalio 30 d. Šv. Antano parapijos mokyklos klasėje. Kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas savo atidarymo žodyje pareiškė padėką kuopos valdybos nariams, šauliams ir šaulėms už turtingą kuopos veiklą, padėjo sveikinimo kortelėms išleisti komisijos pirmininkui Antanui Norui ir nariams, Vladui Staškui ir Mykolui Abariui. Taip pat pranešė, kad prieš sušaukiant šį susirinkimą, sukviestame kuopos valdybos posėdyje dauguma valdybos narių pasisakė už išleidimą sveikinimui atviručių ir parinko 4 skirtingas atvirutes. Į atrinktų atviručių eilę nė viena iš premijuotų atviručių neįėjo. Išsiuntinėjus kvietimus susirinkimui, gavau pareiškimą, kad jau metų pabaiga ir šiais metais tų atviručių išleidimui nepritarė, o iš sąjungos kuopų ne vieną laišką gavau, kuriame prašė nekaltinti apie korteles susirinkime, o paremti šaulių sąjungos išdą, kuriam bylos kainavo 7,700.00 dol. Esu net kaltinamas, kad nedėjau pastangų šalis sutaikinti. Nėpykstu. Mano balsas buvo tyruose šauksmas! Kortelės, leisti ar neleisti, bus praveistos balsavimas. Plačiau kortelių reikalu pranešimą padarys komisijos pirmininkas Antanas Norus.

Susirinkimui praveisti buvo pakviesta: pirmininku Edvardas Milkauskas, sekretoriumi Jonas Bartkus ir balsams skaičiuoti Juozas Leščinskis.

Kuopos valdybos narių pranešime pirmininkas Vincas Tamošiūnas pasakė, kad sudėtinis komitetas minės Aušros 100 metų sukaktį ir kuopai teks mokėti 200.00 dol., 1983 m. sausio 30 d. įvyks visuotinis kuopos šaulių susirinkimas ir vasarą pas S. ir A. Vasiulius kuopos šaulių išvyka.

Kuopos išdinininkas Matas Baukys pranešė, kad kuopa savo kasoje turi 25,167.00 dol.

Sveikinimo kortelėms išleisti komisijos pirmininkas Antanas Norus pranešė, kad bus daugiau kaip metai kai jis susirašinėja kortelių reikalu su Europa ir niekas ten, kad atspausdintus 5000 ar 10,000 atviručių, ir kalbėti nenori. Su komisijos nariu Vladu Stašku, Toronte, suradome man pažįstamą iš Lietuvo Adomavičių, kuris klišės darė pinigams, pašto ženklams ir kitiems dalykams Lietuvoje. Jis sutiko mums pagelbėti — atspausdinti norimas sveikinimo atvirutes. Čia kaž kodėl A. Norus atviručių išleidimo išlaidas pradėjo aiškinti nuo vienos atvirutės, pažymėdamas, kad jos atspausdintos bus ant gero popierio ir viena atvirutė su voku mums tekainuos 10 -

12 ct., mes jas pardavinėsimė po 30 ct. ir padarytas išlaidas greitai susigrąžinsime. Aiškindamas nekaltėjo, kiek tų atviručių galvojama išleisti ir kiek jų išleidimas atsieis.

Įvykusiame valdybos posėdyje buvo parinktos 4 atvirutės ir buvo numatyta kiekvienos atspausdinti po 10,000, kurių visų skaičius būtų 40,000 ir atspausdinimas atsieitų 8,000 dol. Tuo laiku A. Norus vienos atvirutės atspausdibimą įkainavo 22 ct. Kodėl jis dabar kalbėjo apie 10-12 ct., niekas neklausė ir nesiaiškino.

Išdiskutavus atviručių išleidimo reikala bus pavesta susirinkimo dalyviams pasisakyti: Leisti atvirutes ar neleisti. Pravedus slaptą balsavimą ir suskaičiavus balsus rasta: Leisti 12, neleisti 14, susilaikė 3. Tokiu būdu balsavimu nutarta sveikinimo atviručių neleisti.

Susirinkimas nutarė: 1983 metais surengti kuopos 25-rių metų sukakties minėjimą, laikomą Lietuvių namuose kuopos biblioteką ir archyvą perkelti į Šv. Antano parapijos patalpas. Paskirti: Vilniaus Krašto lietuvių istoriniam veikalui anglų kalba išleisti 500 dol., laikraščiu "Kariui" — 300 dol., "Draugui", "Dirvai" ir "Laisvajai Lietuvai" po 50 dol. Knygoms "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" — 75 dol., "Lietuvos bažnyčios Vilkaviškio vyskupija" — 25 dol. Žiburio liuanistinei mokyklai 200 dol. Atremontuoti g. Š. F. Motuzo dovanotą Vytauto Didžiojo albumą. Susirinkimas baigtas visiems sugiedant Lietuvos Hmną.

Antanas Grinius

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ DETROITE

Lapkričio 21 d. Detroite buvo atšvęsta Lietuvos Kariuomenės šventė. Iš ryto Lietuvos kariuomenės žygiai paminėti per lietuvišką radijo valandėje, o vėliau Švento Antano parapijoje šventose mišiose buvo prisiminti žuvę kūrėjai - savanoriai, kariai, partizanai ir šauliai. Šventovėje dalyvavo 5 vėliavos su palyda, uniformuoti šauliai ir tautiniais rūbais pasipuošusios birutietės. Išpūdingai skambėjo mišraus choro giedamos giesmės. Dvi giesmės: Siniaus "Skausmo Kryžkelėj", žodžiai F. Kiršos, ir "Išklausyk Lietuvos", žodžiai ir muzika Stasio Sližiaus, giedojo solistai ir duetas, Birutė Januškienė ir choro vadovas muzikas Sližys, su choro įtarpais. Girdėjosi balsų, kad choras prilygsta katedrų chorams. Nenuostabu, kad parapiečiai didžiuojasi savo choru ir gražiabalsiais solistais. Vis dažniau matyti svečių iš kitų parapijų, norinčių išgirsti gražų giedojimą.

Klebonas kun. Alfonsas Babonas, "Stasio Butkaus" kuopos šaulys ir kapelionas,

prasmingame pamokslė išklė didelį kariuomenės vaidmenį Nepriklausomybė kovų metu ir didelę kariuomenės auklėjimą reikšmę taikos metu.

Minėjimo akademija įvyko parapijos išpuoštoje svetainėje. Akademiją pradėjo Ramovės sk. p-kas kpt., teisininkas Stasys Simoliūnas. Jis padėjo klebonui už atnašautas šv. mišias, pasakytą prasmingą pamokslą, o chorui už giedojimą ir muz. Stasiui Sližiui, DLK Birutės d-jos p-kė Kristina Daugvydienė prisegė gvazdiką ir įteikė knygą. Jai asistavo jūrų šaulė, choristė Jūlytė Žebraitytė. Abi gražiais tautiniais rūbais pasipuošusios.

Šiomet vietoj paskaitų apie kariuomenę, pakviestas buvęs karys, šią vasarą lankęsis Lietuvoje, papasakojo įspūdingus iš "kalėjimo", aplankius gimines ir draugus. Nors jis lankėsi ketvirtą kartą, bet šį kartą ypatingai pajuto pavergtos, įkalintos tautos sunkią būklę ir jos kovas už žmogiskąsias teises.

Labai slegiantį įspūdį padarė jam ir jo žmonai Maskvos muitinėje pasų ir lagaminų tikrinimas. Kiekvieno paso tikrinimas užtruko tarp 4-5 minučių. Čekistas, paėmęs pasą, įbedęs akis žiūrėdavo, po kiek laiko pasilenkęs kažką tikrindavo, paėmęs telefono ragelį su kažkuo kalbėdavo, vėl į akis spoksodavo, tuo būdu terorizuodamas kelionę išvargusius keleivius. Nors ir yra oficialios taisyklės kiek ir ko galima vežti, bet kiekvieną lagaminą peršviesdavo, po to, iškratę viską, tikrindavo ir dalį daiktų atidėdavo į šalį. Negelbėjo aiškinimas, kad pagal Inturisto instrukcijas vežama tik tiek, kiek liepta. Po keturių ar daugiau valandų, tiek užtruko 20 asmenų grupės patikrinimas, aplinkiniais keliais taksi nuvežė į viešbutį. Kelias dienas negavo pieno. Jaudinančiai pasitiko giminės ir draugai aero-uostuose su gėlėmis, su meile. Tačiau ne visi atėjo, nes prieš svečiams atvykstant, kai kuriuos NKVD klausinėjo apie svečius, apie jų vaikus ir jų santykius su žydais. Vilniuj, viešbuty, valgykla remontuojama, pusryčių vesdavo į kelezinkelio stoties restoraną, o pietų ir vakarienės — į užmiestį, kas turistams atimdavo gerą pusdienį. Jo nuomone, buvo daroma viskas, kad svečiai kuo mažiau turėtų laiko praleisti su giminėmis.

Mieste daug dar nuo karo neatstatytų namų. Apsilankę Aušros Vartuose rado daugiausia vyresnio amžiaus žmonius, tik sekmadienį buvo ir jaunimo. Matė, kad kai kurie meldėsi iš ranka pasirašytų maldaknygių.

Lankėsi Kaune. Jiedviem buvo suruoštas priėmimas. Stalai gėrybėmis apkrauti, nes jų laukė ir kiekvienas dalyvis prisidėjo, kuo galėjo. Jo pažįstamas prelatas

Lietuvos Kariuomenės atkūrimo minėjime Detroite, pirmoj eilėj sėdi iš k. į d.: LDK Birutės d-jos Detroito sk. p-kė Kristina Daugvydienė, š. choristė Julytė Žebraitytė, Stefanija Kaunelienė, Natalija Sližienė ir Česlava Pliūrienė. Nuotrauka foto koresp. Kazimiero Sragausko

gyvena menkame namelyje. Statoma klebonija, bet kas joje gyvens, kas žino? Visa Lietuva — didžiulis kalėjimas. Apšilankęs, pajunti, koks didelis skirtumas tarp demokratinės Amerikos ir pavergto krašto, tada tik pamatai, koks brangus turtas yra laisvė.

Olimpiados metu visos maisto atsargos buvo vežamos į Maskvą. Mažytė Lietuva maitino visus, ir Lietuvoj pusę metų nebuvo mėsos, o kadangi per tą laiką žmonės išmoko gyventi be mėsos, tai gali pasninkauti ir toliau...

Šis informacinis pranešimas buvo išklaustas su didžiausiu dėmesiu. Pranešėjui taip pat buvo prisegtas gvazdikas ir įteikta knyga.

Minėję daly "St. Butkaus" kuopos šaulė Danutė Petronienė, akomponuojant Vidui Neverauskui, padainavo 4 dainas: "Kur bakūžė Samanota", "Aguonėlės", "Augo Putinas" ir "Mano sieloj šiandien šventė". Solistė turi ne tik gražų balsą, bet ir dėkingą sceninę išvaizdą, ir dalyvių buvo šiltai sutikta. Rengėjai apdovanojo ją raudonų rožių puokšte, o Vidui Neverauskui prisegė gvazdiką. Abiems buvo įteikta po knygą.

Minėjimas buvo baigtas Tautos himnu. Išnešus vėliavas, dalyviai ilgai dalinosi įspūdžiais ir vaišinosi. Parapijos salė buvo pilnutėlė dalyvių.

**Žurnalo "KARYS" atstovo
K. JUŠKAIČIO žodis
š.m. spalio mėn. 21 d. Čikagoje
surengtos žurnalui paremti kavutės
metu Šaulių namuose**

Gerbiamosios ir gerbiamieji, šio pobūvio dalyviai dalyvės!

Šia popietę susirinkome čia skaitlingai, vedini minties, kad žurnalas "Karys" pirmo laiko nenustotų mus lankęs. Mes dar vis esame jo pasiilgę, todėl ir jaučiame pareigą jį palaikyti, kaip ugnelę pakurstyti, kuri vis dar šildo mūsų sąmonę ir palaiko lietuvišką dvasią. Žurnalo "Kario" ir yra pagrindinis tikslas žadinti ir išlaikyti mūsų širdyse, kad žodis Lietuva būtų mūsų džiaugsmas ir pasididžiavimas, kad būti lietuviu yra didelė garbė.

Dėlto, kad Lietuva savo istorijos didingumu, humanišku ir garbingumu neturi sau lygios, nors ir labai kultūringų tautų tarpe. Tai kodėl mums nesididžiuoti. Šie visi istoriniai žygiai, kaip tik atsispindi žurnalo "Kario" puslapiuose. Šiuo atžvilgiu "Karys" mums yra mielas ir brangus. Todėl neturim leisti, kad žurnalas "Karys" sunyktų ir užgestų, kaip išdegusi žvakė. Žurn. "Karys" kelia mūsų garbingą praeitį, žadina ir stiprina šioje istorinėje likiminėje kovoje už likimą lietuviams, už Tautos egzistenciją. Rašytas žodis yra taip pat kovos priemonė, daug paveikesnis už šautuvą ar patranką. Todėl priešas, mūsų Tautos pavergėjas, labai kruopščiai stengiasi užgniaužti priešingą rašytą žodį, visur ten, kur tik gali, kur pasiekia. Ten kur negali, siunčia agentus, kurie skleidžia ir niekina visus tautinį darbą dirbančius. Skaudu yra kada dėl lėšų stokos, užsidaro laikraštis ar žurnalas. Mūsų rūpestis, kad žurn. "Karys" būtų finansiniai

Lietuvos Kariuomenės atkūrimo minėjime Detroite: iš k. į d. Jyltė Žebrauskaitė, pianistas akomponiatorius Vidas Neverauskas, solistė Danutė Petronienė ir birutiečių p-kė Kristina Daugvydienė. Nuotrauka Kazimiero Sragausko

pajėgus, ne tik išsilaikytų, bet ir žengtų į ateitį finansiniai užtikrintas.

Sakyčiau, kad ši diena, tai žurn. "Karys" šventė. Čia pakalbame žurnalo reikalais; pasidžiaugiame jo laimėjimais ir padejuojame jo nesėkmėmis. Patys gi praleidžiame keletą malonių valandų su savo vienmin-

čiais ir draugais.

Kaip žurn. "Karys" atstovas Čikagoje, džiaugiuosiu ir esu didžiai dėkingas Ramovėnams, Birutininkėms ir Šauliams, kurie bendromis jėgomis, vieningai, kas met surengia žurn. "Karys" paremti kavutę. Ypatinga padėka ir pagarba "V.D." Rinktinės

vadui p. Išganaičiui, kuris nemokamai užleido šią salę.

Dėkoju visiems, kurie paaukojo šią popietę čia ateiti ir savo auka paremti žurn. "Karį". Dėkoju ponioms Birutininkėms ir ponioms Šaulėms, kurios paruošė skanius užkandžius ir kavutę.

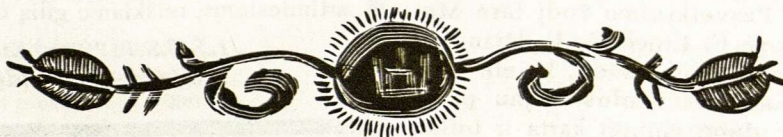

Kariuomenės atkūrimo minėjimo metu Detroite pagerbtas Šv. Antano parapijos choro vadovas šaulys, muz. Stasys Sližys. Iš k. į d.: Julytė Žbraitytė, muz. Stasys Sližys ir Kristina Daugvydienė. Nuotr. foto koresp. Kazimiero Sragausko

“Simo Kudirkos” šaulių kuopos valdyba savo posėdyje, š.m. spalio mėn. 30 d., iš kuopos kuklių pajamų paskyrė: Lietuvos Atstovybės Vašingtone rūmų remonto fondui 100 dol., žurn. Karys” — 50 dol.,

“Lietuvos Atsiminimų” radio valandėlės kultūros fondui, vad. prof. dr. J. Stuko ir “Laisvės Žiburio” radio, vad. Romo Kezio, po 25 dol., ir laikraščiu “Darbininkas” 25 dol.

“DLK Vytenio” šaulių kuopos Melbourne, Australijoje, įkūrėjai, Emma ir Stasys Lipčiai

MOTERYS ŠAULĖS AUSTRALIJOJ

Lapkričio 20 d., 7 val. p.p., Lietuvių Namuose, North Melb., 44-50 Errol Str., “Vytenio” Šaulių kp. Moterų sekcija suruošė pirmutinį Madų parada, kuris sutraukė 120 žmonių. Įėjimas buvo veltui, mums šauliams nėra taip svarbu pelnas, kaip jaunuomenę ir suaugusius sutraukti į vieną vietą.

Gražiai girliandom su rožėmis papuoštame takelyje grakščiai paradavo jaunos ponios ir panelės, neatsiliko ir senesnio amžiaus ponios, kurios paradavo savo grakščiom figūrom. Buvo labai didelis drabužių pasirinkimas: nuo maudymosi kostiumo iki vakarinės suknelės. Po parado buvo galima už pusę kainos tuos modelius įsigyti. Šiam paradi vadovavo šaulė Marytė Šidlauskienė, įdėjusi labai daug pastangų.

Buvo ir turtingas laimės šulinys, gerai paruoštas L. Lipkavičienės. vakarienę paruošė E. Lipčienė, talkininkaujant dar trims sesėms: S. Červinskienei, M. Laudinskienei ir E. Gabrieliatienei. Buvo gaminami tradiciniai bulviniai blynai ir varškėčiai. Vakarienės kaina — 3 dol. asmeniui. Pasveikinimo žodį tarė Moterų Sekcijos vadovė E. Lipčienė. Ji džiaugėsi, matydama tiek daug jaunų veidų, kvietė stoti į šaulių eiles, kad mus senius ir jau pasenusius galėtų pavaduoti jaunoji karta ir toliau

tęsti pradėtą Tėvynės Lietuvos išlaisvinimo darbą. Iš mūsų uždarbio, kuopos pirm. S. Lipčius sporto klubui “Varpas” įteikė 50 dol. auką paremtiant mūsų jaunimą. Grojo šaulių kuopos džiazas, vad. J. Macijauskui, padedant E. Baltučiu ir mūsų jauniausiam šauliui Arūnui Bruožiui. Ką pradėtume mes, moterys, be vyrų pagalbos? Sunkiausius darbus ir paruošimus atliko J. Kvietelaitis, Kultūros ir Parengimų vedėjas, J. Zonius — Ūkio skyr. vedėjas, ir E. Šidlauskas. Šauliškas Ačiū mūsų gerbiausiai poetei, poniai O. Pocienei už girlandų ir vainiko pynimą. Širdingas ačiū visiems, kurie prisidėjo prie mūsų taip gerai pavykusio parado.

Yra verta paminėti, kad mes, šauliai, per iškilmingas pamaldas stovėjome bažnyčioje su dviem vėliavom, tautiška ir šaulių. Tas buvo lapkr. 21 d., Kariuomenės Šventę minint, kartu su ramovėnais. Mūsų šaulių kuopos pirm. S. Lipčius, dviejų sesių šaulių lydimas, ėjo nešdamas vainiką, ir mūsų garbės šaulys, sav.-kūrėjas A. Ūselis nešė ramovėnų vainiką padėti prie Žuvusių karių paminklo, į šalia esančią koplytėlę, Lietuvių Namuose.

E. Lipčienė

Moterų Sekcijos vadovė

A. A.

FELICIJAI GAIDELIENEI

mirus, jos vyrą, šaulį komp. J. Gaidelį, motiną Agotą Ščiukienę, seseris, gyv. ok. Lietuvoje ir Genovaitę Rutkauskienę su šeima Chicagoje nuoširdžiai užjaučiame.

*“Martyno Jankaus” Šauliai,
Brocktone, Mass.*

Mūsų kuopos narės mylimam tėveliui, uošviui ir seneliui

A.A.

JONUI GINTAUTUI

Kalifornijoje mirus, dukrai, sesei Vidai Jankauskienei ir jos šeimai bei kitiems šeimos artimiesiems, reiškiamo gilią užuojautą.

*L.Š.T.S.T. “Simo Kudirkos”
šaulių kuopos Valdyba ir Nariai*

J. ŠIAUČIULIS

MANO TĖVYNĖ

*Kalneliai, upeliai, ramunė balta,
Miškų uogienojai, takeliai pilki,
Saulėteklių žaros, sidabro rasa,
Žali vasarojai, berželiai žali,
Tai mano Tėvynė — šalis Lietuva.*

*Piliakalniai, kalvos, melsvi ežerai,
Senkapiai, gojai, ažuolynai šventi,
Miestai, miesteliai, samanoti kaimai,
Smilčių kalneliuos kapeliai seni —
Tai mano Tėvynė — šalis Lietuva.*

*Lakštingalų giesmės, bažnyčių varpai.
Gaudi pakasynų giesmė.
Granituos iškalti prabočių vardai.
Šalta gaivalinga versmė.
Į karą išjojančių brolių daina.
Kanopų ir plieno garsus dundesys.
Nemuno vilnys, Baltijos jūros banga.
Šienpiovių dalgų skambesys.
Pakrančių smėlynai, gintariniai krantai,
Žalčių Karalienės kraujo puta.
Garsiųjų pilių seni pamatai.
Padangių aukštųjų, vyturėlio daina,
Didžiųjų kunigaikščių, karalių vardai.
Slogios praeities vargdienių rauda.
Garsi ji nuo amžių, garsi ir didi,
Tai mano Tėvynė — šalis Lietuva.*

RAŠYK, POETE

*Rašyk, poete, žodį dainai.
Už varpo aidą skambantį garsiau.
Kad mūs tautos vaikai tave išgirde,
Į laisvės žygį išeitų drąsiau.*

*Rašyk, poete, kiek jų krito
Už laisvę žemės mylimos.
Ir kiek jų kris tą laisvės rytą,
Pakol mūs žemę atvaduos.*

*Skambėkit kanklės pakelėse
Ir prie gimtųjų židinių,
Kad mūsų žemės laisvės kovoj,
Reikia naujų didvyrių milžinų.*

*Rašyk, poete, laisvės himną,
Dėl laisvės žygio Lietuvos,
Kad laisvės nieks veltui negavo
Ir jos negaus, kas nekovos.*

BROLIUI PARTIZANUI

*Siūbavo uosiai pakelėje,
Beržai nerimo ant kalvų,
Granitas lūžo pabarėje,
Aidėja salvės šautuvų.*

*Drebėjo epušės lapeliai,
Virpėjo ažuolo šaka,
Nusviro rankos, linko keliai,
Krauju pražydo rytmečio rasa.*

*Sesuo prie vartų laukė brolio,
Daržely verkę mylima.
Geguzė liepoj jiems kartojo
Brojį pakirto granata.*

*Sūnau, sūneli, lino žiede.
Žinau, sunki tava dalia.
Be tavo balso nyku kieme,
Dejavo motina sena.*

*Siūbavo vaisiai pakelėje,
Beržai gedėjo ant kalvų.
Broliai jį žemėm apipylė,
Girioj tarp samanų žalių.*

POŽIŪRIS Į KARĄ

— 1980 metais suėjo 200 metų nuo karo meno filosofo Karl von Clausewitz gimimo. Ta proga plk. W. von Hobe (M.R. kovo mėn. 1981) peržvelgia jo biografiją ir kai kurias karinės filosofijos mintis, palygindamas, kiek praktiškos jos gali būti nūdieninėje eroje.

Karl von Clausewitz gimė 1780 metais Prūsijos civilio tarnautojo šeimoje; sulaukęs 12 metų įstojo į armiją ir dalyvavo 1792-93 metų kare su prancūzais. Jau kapitono laipsnyje 1806 buvo liudininku prūsų pralaimėjimo prie Auerstadt (čia prūsai neteko 25,000 žuvusiais ir antra tiek belaisviais; prancūzų nuostoliai siekė apie 8000). 1810 buvo paskirtas karo akademijon Berlyne instruktorium. Napoleono žygio Rusijon metu K. von Clausewitz tarnavo rusų armijoje (dalyvavo sudarant Tauragės konferenciją ir eilėje kautynių prieš Napoleoną). 1815 m. grįžo prūsų armijon ir 38 metų amžiaus buvo pakeltas į generolo majoro laipsnį su paskyrimu į Berlyno karo akademiją administracijos viršininku. Po 12 metų buvo perkeltas štabo viršininku į prūsų armiją. 1831 m. susirgęs cholera, mirė.

K. von Clausewitz gyveno didelių įvykių ir žymių žmonių laikotarpyje, kaip Markso, Engelso, Hegelio, turėjusių įtakos tuolaikinei socialinei santvarkai; Fridriko Didžiojo, Marijos Teresės (Austrijos karalienės); tuo metu reikėsi filosofas Emanuelis Kantas, kilo technologija (garo mašina, pirmas geležinkelis), priimtas linijinės taktikos konceptas, reikėsi revoliuciniai judėjimai, šale rankų darbo atsirado mechaniniai darbo įrenginiai ir kt. Tuo metu staigiai besikeičiantys įvykiai rodė, kad naujos problemos negali būti išspręstos iki tol turėtomis priemonėmis.

K. von Clausewitz parašyto veikalą "Vom Kriege" ištraukos ir šiuo metu cituojamos karinių studijų puslapiuose ir karo akademijų auditorijose. Yra, tačiau nuomonų, kad technologija ir atominio amžiaus savitumai yra skirtingi nuo K.

von Clausewitz gyvento laiko, kuris yra 150 metų tarpe. Tiesa, dabartinė technologija ir politiniai su materialiniais aspektais reikalauja daugiau susmulkintų ir tikslesnių studijų, bet nepakeičia K. von Clausewitz nusakytų principų. Taip pav. "... karas yra politinė priemonė..." Politikai ne vien nustato kada ir kur pradėti karą, bet diktuoja jo charakterį visose fazėse, todėl ir karinės jėgos su visais tautiniais ištekliais virsta politiniu instrumentu. Kitas pavyzdys: "... kovotojo moralė kariniuose veiksmuose turi lemiamos reikšmės..." dėsnis pripažįstamas šiais laikais ne vien karo lauke, bet ir kasdieniniame gyvenime, formuojant individo charakterį mokslo institucijose, tolygiai valstybės ekonominiame ir politiniame gyvenime. Rusiškuose "tautų išlaisvinimo" ir subversiniuose veiksmuose moralinis faktorius statomas pirmon eilėn. Kad "... gynyba yra stipriausia kautynių forma..." šiame amžiuje neimtina kaip absoliutinė taisyklė, bet kaip reliatyvi bendrai situacijai: "... bendroje gynyboje turi būti daliniai (daleiskim divizijos, pulkai ir pan.), kuriems reikės atlikti ir puolimo veiksmus; gi įsitvirtinus gynyboje, kulkomis ir sviediniais (dabar raketomis) atakuojamos artėjančios priešų jėgų formacijos..." Kur sakoma, kad "... gynyba susideda iš laukimo ir veikimo..." tenka suprasti kaip gynybą susidedančią iš statinės (įsitvirtinus) ir dinaminės (priešpuolių) dalių; šalia taktinio apibūdinimo tenka suprasti strateginę ir politinę apimtį. Veikale "Vom Kriege" nusakyta kovotojo svarba atitinka ir šioms laikams: "... visos priemonės kautynių lauke yra skirtos kovotojų paramai, kurie savais sprendimais jas panaudoja; kovotojas yra pagrindinis kautynių elementas..." (net ir raketų amžiuje, nes jis jas valdo).

K. von Clausewitz veikalas "Vom Kriege" šiame laikotarpyje nenaudotinas kaip tarnybos statusas; jame surinktos karinės filosofijos idėjos, kurių tinkamumas randa vietas ir šiame moderniaame amžiuje, jei skaitytojas turi pakankamo

protinio lankstumo, galėdamas rasti dar "nepasenusių" bendrų nuostatų, pritaikytinų šiai dienai.

— Rusų pažiūra į karą yra politinio pobūdžio, nes jie jėga netiesioginiai remia savos įtakos ekspansiją kitosna valstybėsna, nerizikuodami atviru karu sovietų žemėje; nors karinės jėgos ir karas yra politinė priemonė, tačiau tai naudojama grąsinimui pirmoje eilėje, gi jų (karinių jėgų) panaudojimas numatomas galutiniam laimėjimui. Raudonoje armijoje nemokoma, kaip pirma pasitaikusia proga karo metu nueiti priešų nelaisvėn, bet indoktrinujama, siekiant nustatyto tikslo, laimėti. Rusai neskaičiuoja kaip ir kur pradėti karą, bet labai rūpestingai žiūri kaip karas gali baigtis; atominiai ginklai yra būtinybė, tačiau nepakankama, nes bendra karinė jėga turi būti užtikrinta galutinam Eurazijos kontinento užvaldymui (tas reiškia, turėti viršijančias jėgas prieš oponentą), kuri turi būti paruošta taikos metu, neatsižvelgiant į eilę nepatogumų krašto gyvenimui, kad jau veiksmų pradžioje paimti iniciatyvą į savo rankas ir kautynių lauką nustumti nuo savos teritorijos. Pradėtas karas turi būti galimai greičiau baigtas, nežiūrint pradinių nuostolių, nesileidžiant į jokias derybas, kad nereikėtų panaudoti atominių ginklų ir kad oponentas nesuspetų suorganizuoti priešpuolio. Rusai tiki masės panaudojimu, nes turi didelį išteklių žmonėmis ir nuolatos didina karinį arsenalą. Dabartinė milžiniška armija yra visų rusų pasididžiavimas ir pirmavimo laidas galutinai pergalei kovos lauke. Ta idėja skiepijama ir kariams ir civiliams. Bendra šiuometinė doktrina: oponentą viršijančias jėgas panaudoti politiniams siekiams. (S.F. Kime, "The Soviet View of War", M.T. April, 1981).

— Karo istoriko plk. T.N. Dupuy nuomone, JAV vadų ir karininkų paruošimas yra nepakankamo lygio — mažai kreipiama dėmesio į istorinių karų analizę, kariniai veiksmai interpretuojami pusiau pagrįstais daviniais, dažnai abejingai ir klaidinančiai. Istorijoje galima atrasti daug idėjų, tinkančių šiuolaikinėms karinėms doktrinoms. Padėtį pablogina politinė orientacija, kurioje istoriniai įvykiai užima paskutinę vietą, gi karines doktrinas įremina arba varžo (II pas., Korėjos, Vietnamo ir pan. karuose). Amerikiečiai turėjo ir turi gerų vadų, sako plk. T.N. Dupuy, kurie suprato ir tinkamai įvertino laiko padėtį (Patton, MacArthur, Lee ir kiti), mokėjo tinkamai panaudoti veiksmus ir priemones, buvo pasišventę, turėjo ambicijos būti gerais profesionaliais kariais. Tokių savy-

bių vadų yra ir dabar — jie toleruoja pozityvią kritiką, kur tinkama ją pritaiko, rūpinasi profesiniu pasirengimu, siekia aukštų karinių mokslų. Istorija rodo, kad idėjose ar doktrinos vadų monopoliai ne visuomet yra priimtini: klaidos arba netinkami sprendimai turi būti kritiškai vertinama — geram ar blogam, kaip pavyzdys išvengimui blogų išdavų, arba kaip pavyzdys, kuriuo verta pasiekti. Nors ir geriausių norų klaida, kautynėse neša medžiagomis ir kovotojų gyvybėmis nuostolius tolygiai kaip ir nerūpestingai kvaila. Kritika, kaip ir sprendimas, privalo būti pamatuota ir patvirtinta ne vienu įvykiu, kada nors ir kur nors buvusiu, bet faktais atitinkančiais esamam laikui ir atitinkamoms aplinkybėms. Kritikas turi būti atsakingas už savas idėjas ir parinktus faktus. Šiuometinių modernių kautynių lauke, tiksliai gyvos jėgos ir priemonių panaudojimui judiuose veiksmuose, prie vadų (taip pat ir kovotojų atitinkamai) psicho-fizinio pajėgumo, privalo turėti ir karinių, bent enciklopedinių žinių bagažą, kurį būtų galima tinkamai panaudoti greitai besikeičiančiose kautynių lauko aplinkybėse. Kautynėse vadas turi vadovauti, ne administruoti, gi istorija naudotina kaip pirmėnė idėjoms ir pavyzdžiams.

— ...“Ach du lieber!” — vakarų vokiečiai netiki savo akimis: kariuomenė, kuri II pas. karo metu perėjo Prancūziją, Belgiją, Olandiją, Italiją, išvadavo Europą iš Trečiojo Reicho, tolimuose rytuose paklupdė fanatikus japonus, 1981 metais visiškai nusigyveno; būdama NATO valdžioje, užsiima spekuliacine prekyba, plačiu mastu naudoja narkotikus, girtuokliauja, menko išsilavinimo — skaito ir rašo kaip trečio skyriaus pradžios mokyklos mokiniai, manevruose (1977 m.) laikosi įsikibę į tankus, šarvuotus, artilerijos pabūklus ir priemones, be kovingumo dvasios, laukia greitesnės pratimų pabaigos (esą rusai labiausiai nenori naudoti atominų ginklų ne dėl to, kad radio aktyvūs krituliai gali pakenkti patiems, bet kad užmuštų narkotikų prekiautojus, kurie nuodija amerikiečius!). Kareivių pareigumas priklauso nuo jų šeimų, kurios su amerikiečių igulomis gyvena V. Vokietijoje. NBC korespondentas apklausinėjo amerikiečius kareivius — ką jie darytų, jeigu kiltų karas? 40% pasisakė pirmiausiai vyktų pas šeimas ir pasirūpintų, kad jos būtų išgabentos į saugią vietą ir kai būtų dėl šeimos saugumo užtikrinti, tada grįžtų į dalinį!

1978 m. kompiūteriais praveštų manevrų pradžioje, kariniai transporto lėktuvai “gabeno” karių šeimas iš Europos į Fort Dix, N.J., ir tik po to prie

mones ir dalinius į Europos frontą. Vokiečių manymu (reikia manyti, ir logiškai galvojančių amerikiečių), NATO kariuomenė turėtų būti parengties stovyje kautynėms, atsizvelgiant į Varšuvos Pakto ginkluotų jėgų telkinius, išdėstymą, parengtį, doktriną ir politinį nusistatymą, bet ne “šeimų pergabenimo į saugią vietą” (!). Amerikiečiams pigiau kainuotų ir būtų prasminga, jei kariai būtų “at-skirti” nuo šeimų bent šešioms mėnesiams ir išsiųsti Europon parengties tarnybon ir papildomam apmokymui, tas pakeltų sąjungininkų moralę, amerikiečių karių kovingumą ir prasmę laikyti karines jėgas Europoje.

22 ŠIMTMEČIŲ SENUMO “KARIUOMENĖ”

Šiaurės rytinėje Kinijos dalyje, Shensi provincijoje, apie 1000 km į pietvakarius nuo Pekingo yra senas Xian (Sian) miestas įkurtas prieš 8000 metų ir viduramžiais buvęs bene didžiausias anuo metu žinomame pasaulyje, tačiau šiuo metu jis vadinamas mirties miestu, nors turi apie 2 milijonus gyventojų ir yra tekstilės centras šiaurės vakarinėje Kinijos dalyje. Mirties miestu buvo pavadintas 1974 metais, kai Geltonosios upės slėnyje archeologai atkasė virš 2210 metų senumo, apie 6000 vyrų “kariuomenę”, pilnoje uniformoje su laipsnių ženklais, šravais, ginklais rankose, atitinkamai išsirikiavusiais daliniais, karo vežimais ir arkliais. Tai pilno ūgio (vyrai apie 5 pėdų 11 colių) iš terra-cottos meniškai pagamintos figūros, ryškiai aukštesnės negu šių dienų tenykščiai gyventojai, kiekviena iš jų skirtingais veidais skirtingų veido išraiškų. Ginklai originalūs, pagaminti iš metalo, jietys ir kar-

Šarvoto lankininko stovyla

dai tebėra aštrūs (kardų metalo liejinys susideda iš vario, cino, nikelio, magnezijos, kobalto ir kitų devynių metalų, tas rodo ano meto kiniečius toli pažengusius metalurgijoje).

6000 vyrų “kariuomenė” buvo atkasta 1974 metais ir tik 1980 metais turistams buvo leista iškasenas lankyti, nors kasinėjimai dar nebaigti, dar atrandami vis nauji “daliniai”. Dalis figūrų yra nuliedintų iš bronzos, jų apstu arčiau imperatoriaus Ch'in Shih Huang Ti kapo — mauzoliejiaus. Tai pirmasis imperatorius apjungęs Kiniją, pastatęs Kinijos sieną, kuris sudegino Konfucijaus vertinamas knygas ir pirmas pasiskelbė nepriklausomu apjungtos Kinijos imperatoriumi, su buveine Xian (Sian), kuri buvo Kinijos sostinė iki 1912 metų. Šioje apylinkėje yra šimtai kapų mauzoliejų priklausančių kitiems, vėlesniems senosios Kinijos imperatoriams.

Atkasta Kinijos imperatoriaus kariuomenė

MOKSLAS IR TECHNIKA

Organiniai kompiūteriai

Ateities organiniai kompiūteriai bus pigesni, daug mažesni, naudos daug mažiau energijos ir vieno kubinio centimetro "chipsas" — vadinkim "skedrelė", savo apimtimi bus 10 milijonų kartų pigesnė už šiandienines "skiedreles" pagamintas iš silikono kristalų. Yra atrasta, kad tam tikri proteinais atitinkamai susidėję sudaro organines molekules, kurios "reguliuoja" vandenilio atomus: — juos praleidžia, nukreipia kuria nors kryptimi, arba atmuša atgal. Į tokių organinių molekulių sudėtį įeina "E. Coli" bakterijos, kurios turi esminės reikšmės į molekulių pasireiškimus. Šiuometinė problema yra, kaip organinių molekulių veikimą "išjungti" ir "įjungti", kaip tai daroma su silikonų kristalais kompiūteriuose, tačiau tikimasi, kad ši sritis sekančių kelių metų bėgyje bus išspręsta. Panašiai yra suformuojamos "atminties" (storage) molekulės, kurios galės "sandėliuoti" milijonus informacijų, tuo būdu būtų palengvinta sprendžiant meteorologijos, kvantumų mechanikos ir panašios problemas, daug tiksliau ir daug greičiau negu dabartiniais silikono kristalų kompiūteriais.

Kadangi proteinais įeina į kūno sudėtį, yra planuojama, kaip organinių molekulių "skiedreles" pritaikyti žmogaus organizmui, kad galėtų atstatyti dėl nervų sistemos sutrikimų negaliojančias kūno dalis. Proteinais yra randami augalų ir gyvulių celėse, sudėtingoje organinio azoto formoje; jie užima centrinę vietą celių struktūroje ir veikime gyvoje gamtoje: — dalis proteinų yra tampriame ryšyje su enzymais celių metabolizmo reakcijose; kiti turi įtakos harmonų veikimui; kiti deguonies paskirstymui; raumenų veikimui, labai daug nuo proteinų priklauso imunitetas prieš kenksmingas bakterijas, nervų sistema ir kt. Apytikris procentinis proteinų kiekis gyvuose audiniuose yra kaip seka: — raumenyse — 20%, kraujyje — 19%, kepenyse — 15%, smegenyse — 8%, odoje — 25%, kauluose — 30%. Proteinų sudėtinį įeina apie 7% vandenilio, 20% deguonies, 18% azoto, ir iki 4% sieros. Proteinais daugiausiai jungiasi su amino rūgštimis, kurios turi įtakos į proteinų charakteristiką.

Radio astronomija erdvėse

Tolimų erdvių apraiškos su žvaigždžių grupėmis, neutroniniais kūnais ir juodomis skylėmis buvo atrastos ir iširtos naujo tipo elektroniniais "radio teleskopais", kurie išdėstyti dideliais atstumais (tiksliniam iš erdvių sklindančių radio bangų matavimui, pav. viena tokių teleskopų pora yra Kalifornijoje ir Australijoje, atstu

apie 6600 mylių tarp teleskopų antenų, ap rūpinti labai didelio tikslumo elektroniniais laikrodžiais, tiksliam tuo pačiu laiku ir tų pačių radio bangų matavimui) įvairiose Žemės vietose. "Radio teleskopai" yra didelių lėkščių pavidalo ant lankstaus stovo, kad būtų galima "lėkštę" nukreipti į norimą dangaus kūną ir atitinkamai tiksliais įrengimais daryti teleskopo pataisus stebėjimui. Tokiomis lėkštėmis, praėjusių kelių metų bėgyje buvo atrasti pulsarai, kvarasai ir astronominuose toliuose galaktinės retenybės. Tačiau ir pagerintiems astronominiams stebėjimams yra daug kliviūnių Žemės atmosferoje, kurie "sužaloja" radio bangas pakliuvusias Žemės atmosferon, todėl ir stebėjimų duomenys dažnai būna nepilni o kartais ir klaidinantys. Pagaminus ir išbandžius erdvėlaivį "Columbią" atsirado galimybė "radio teleskopus" iškelti virš Žemės atmosferos kur iš erdvių sklindančios radio bangos nebūtų "sužalotos" todėl ir gauti duomenys būtų tikslesni. NASA suprojektavo specialų "radio teleskopą" Visatos stebėjimams iš 5000 km virš Žemės paviršiaus, kurį numato praktiškai panaudoti 1990 metais; kiek vėlesniam laikui planuojama pastatyti teleskopą Visatos stebėjimams iš 200,000 km aukščio. Tokie teleskopai bus visai skirtingi nuo naudojamų Žemės paviršiuje (žiūr. paveikslą — "erdvėlaivis iškelia Žemės orbiton "radio teleskopą"). Tokie satelininiai teleskopai gautus iš erdvių radio signalus, panašiai kaip planetas tyrinėjantieji erdvėlaiviai, atitinkamai ženkla duomenis perduos Žemėje esančioms astronominėms stotims, turinčioms atitinkamus priimtuvus.

Planetos Urano magnetinis laukas

Prieš keleta metų, Žemės satelitas IMP-6 užregistravo kelis radio bangų impulsus sklindančius iš planetos Urano krypties. Pastaruoju laiku (1982 m. kovo mėn. 3 d.) IUE (International Ultraviolet Explorer) Žemės satelitas užregistravo iš Urano krypties sklindančius vandenilio alfa spindulių pluoštus, kurie planetos magnetinio lauko veikiami sudarė šviečiančią "pašvaistę", panašią į jau žinomas Jupiterio ir Žemės aplinkose. Kadangi "pašvaistės" yra nepastovios, galutinai Urano magnetinis laukas bus nustatytas, kai 1986 metais erdvėlaivis "Voyager" 2 prakelias pro Uraną planetos Naptūno link.

Erdvių laboratorijos

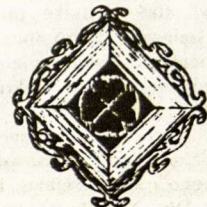
1982 m. liepos mėn. 29 d. beveik po 5 metų Žemės orbitoje skridęs rusų satelitas — laboratorija "Saliut" 6, pasiekęs Žemės atmosferą sudegė. "Saliut" 6 Žemės orbiton buvo išmestas 1977 m. rugsė-

jo m. 29 d.; nuo to laiko jį aplankė 16 astronautų, kurie ten vykdė įvairius bandymus ir stebėjimus trukusius nuo kelių dienų iki virš 6 mėnesių. Apie tuozinas automatinių erdvėlaivių buvo pasiūsti į "Saliut" 6 laboratoriją su ištekliais ir kuro papildymais. Vienas iš tokių buvo erdvėlaivis "Cosmos" 1267, kuris pastoviais prisijungęs prie "Saliut" 6 padvigubino laboratorijos dydį; su "Cosmos" priedėliu "Saliut" 6 ir užbaigė savo dienas orbitoje virš Ramiojo vandenyno. Įprastai į erdvių laboratoriją buvo siunčiama po 2-3 astronautus, daugiausiai rusus, tačiau buvo priimti ir vienas lenkas, čekas, bulgaras, vengras ir vietnamietis. Pastutinė ekspedicija paliko "Saliut" 6 1981 metų balandžio mėn. 1982 metų balandžio mėn. 19 d. "Saliut" 6 vieton, Žemės orbiton buvo išsiųstas "Saliut" 7 ir gegužės mėn. pabaigoje ten "apsigyveno" du rusai astronautai, gi po vienos savaitės juos aplankė dar trys astronautai — du rusai ir prancūzas.

Nuo 1973 metų gegužės m. 14 d. iki 1979 m. liepos m. 11 d. Žemės orbitoje buvo ir amerikiečių erdvių laboratorija "Skylab", kurioje "viešėjo" trys astronautų grupės (paskutinioji ten išbuvo 84 paras) — "Skylab" apleido 1974 m. vasario mėn. 8 d. nuo to laiko "Skylab" iki savo amžiaus pabaigos orbitoje išbuvo "vieniša", be astronautų. Išgyvenus penkis metus ir penkis mėnesius "Skylab" sušvito meteoru ir jos palaikai išsisklaidė Australijoje.

Meteorų lietus

1982 m. rugpiūčio mėn. 24 d. vakare, apie 20:30 val., tarp New Yorko ir Washingtono matėsi įvairiaspalvių meteorų "lietus". Daleidžiama, kad kometa "Halley" 1910 metais praskridama Žemę, kelyje aplink saulę, erdvėje paliko uodegos "dulkes", kurios tik dabar pakliuvo į Žemės atmosferą ir nuo trinties (skridamos dideliu greičiu) sudegė. "Halley" kometa Žemę prakelias vėl 1985 skridama link saulės 1986 metais, grįždama tolimon orbiton, nuo saulės. Yra daleidimų, kad pluoštas kosminių "dulkių" atklydo iš galaktikos tolių, kur talėjo sudužti susidūrę dangaus kūnai, pav. meteorai ar planetos.

1982 m. spalio 24 d. Chicagoje pravedęs KARIUI paremti kavutės programą ram. E. Vengianskas, taręs pagrindinį žodį LŠST pirm. K. Milkovaitis, renginį atidaręs LKVS Ramovė Čikagos skyr. pirm. plk. J. Švedas, sveikinusi LDK Birutės Dr-jos pirm. p. Diminskienė ir padėkos žodį taręs KARIO atstovas Chicagoje ram. K. Juškaitis. Nuotr. junginys P. Malėtos

KARIUI PAREMTI KAVUTĖ ČIKAGOJE

Š. m. spalio mėn. 24 d. LKVS "Ramovės" Čikagos skyrius, LŠST daliniai: "Vytauto Didžiojo" rinktinė, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių, "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos ir "DLK Birutės" Dr-ja, bendromis pastangomis, surengė žurnalui KARYS paremti kavutę Čikagoje, kuri praėjo, kaip ir visada, su dideliu pasisekimu. Šaulių salė buvo užpildyta duosniais žurnalo rėmėjais bei skaitytojais, kurie KARIUI paremti sutelkė per \$ 900.00 dol.aukų.

3 val p. p. kavutę atidarė LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus pirmininkas plk. J.Švedas dėkodamas gausiai susirinkusiems ramovėnams, birutininkėms ir šauliams, linkėdamas visiems linksmai keltą valandų pabendrauti ir kviesdamas ram. E. Vengianską šio pobūvio programą toliau vesti.

Programos pravedėjas pagrindiniam žodžiui pakvietė LŠST pirmininką K. Milkovaitį, kuris KARIO paramos reikalais susirinkusiems taip kalbėjo:

"Štai, kaip ir kasmet, susirinkome pabūvoti ir pasidalinti mintimis apie žurnalą "Karys". Nevarginsiu jus ilga kal-

ba, tik noriu trumpai nušviesti, kodėl reikia "Karį" skaityti ir remti.

Pašalietis gal pagalvoja: kodėlgi tie kariai ir šauliai "Kariu" taip domisi ir rūpinasi, kad jis žūt būt išsilaikytų? Juk neturime kariuomenės, o šauliai taipgi dabar kariauti negali, tai kam tas "Karys" reikalingas?

Atsakymas į tokį samprotavimą yra paprastas. 1) "Karys" yra vienintelis pasaulyje lietuvių karių ir šaulių žurnalas, tęsinys Lietuvojeėjusio "Kario" ir todėl bet kokia kaina išlaikytinas. 2) Mes domimės "Kariu" ir stengiamės jį išlaikyti todėl, kad esame ne pasyvūs, bet kovingi tautos patriotai, kuriems rūpi Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės atgavimo reikalai.

Kaip tokį pareiškimą suprasti?

Okupantas, jėga atėmęs mūsų laisvę, klastoja mūsų istoriją ir niekina mūsų praeities didvyriškus žygius. Jis stengiasi išbraukti ir ištrinti iš mūsų atminties garbingą mūsų praeitį, kad sužadintų mūmyse, o ypač mūsų jaunime, menkavertiškumo jausmą. O juk didysis varpininkas, mūsų tautos žadintojas ir himno autorius Vincas Kudirka, kaip tik ragina iš praeities stiprybės semtis.

Niekur kitur nėra geriau ir vaizdžiau

mūsų praeitis — ypač neperseniausia praeitis — atvaizduota, kaip "Karyje". Kitaip tariant, "Karys" neleidžia okupantui laisvojo pasaulio akių mulkinti. Skaitydami "KARĮ", mes kaskart, iš kiekvieno numerio, semiamės naujo ryžto, naujos kovos dvasios kovai prieš nuožmųjį okupantą. Skaitydami "KARĮ" mes kovojame ir už lietuviybės išlaikymą šiaurės Lietuvos sienų. "Karys" stiprina mūsų pasiryžimą dabarties ir ateities kovoms už laisvę.

Negana to, "Karys" daugeliui patinka ne tik dėl savo kultūringos išvaizdos, bet ir dėl turinio įvairumo. Anot "Kario" redaktoriaus Z. Raulinaičio, žurnalo turinys yra išbalansuotas, todėl įdomus ir priimtinas visokių reikalavimų skaitytojui, tik, žinoma, ne komunistui.

Pavartykime paskutinį, t. y. , birželio — liepos mėnesio "Karį" ir ką jame randame? Štai pirmame puslapyje vedamasis, užvardintas: "Taip niekas tavęs nemylės." Suprantama, kad čia kalbama ne apie vyro ir moters meilę, bet apie lietuvių meilę savo tėvynei. Ten kalbama apie didįjį tautos atgimimo dainių Maironį bei jo meilę Lietuvai Tėvynei, kada ji dar buvo caro pavergta, ir vėliau. Straipsnyje nurodoma, kaip jis savo poe-

Šių metų KARIO kavutės renginio Chicagoje meninės programos dalyviai: dainininkė p. E. Rukštelytė, gėles įteikusi birut. p. Ivašauskienė ir akomponiatorius A. Kaminskas. Nuotr. P. Malėtos

zine kūryba žadino tautą pabusti, atgimti, numesti vergijos pančius ir gyventi laimingoje laisvėje.

Vienoje to straipsnio vietoje autorius rašo: "Kaip sakome, kad kasdien kalbėdami maldas ar skaitydami šventraščių arčiau prisiglaudžiame prie Dievo, taip panašiai gyvai suartėjame su savo tauta, skaitydami Maironio kūrybą. Jo posmuose ideali, didi meilė savo tautai jautriai paliečia ir mus, primindama tėviškės grožį, žadindama namų ilgesį ir tikėjimą į tautos prisikėlimą."

Reikėtų prašyti, kad "Karys" daugiau tokių straipsnių spausdintų, nes juk tais žodžiais straipsnio autorius, o per jį — Maironis, kalba į mus, šiandien. Juk tie Maironio tėvynės meilės žodžiai, anuomet — prieš 80 — 90 metų rašyti, galioja šiandien, šiuo metu, kada Tėvynė retėžiuose, o mūsųose reiškiasi nutautėjimo žymės.

Kadangi šiemet sukanka 120 metų nuo Maironio gimimo, tai gretiname to pat numerio "Kario" puslapyje yra kitas apie

jį straipsnis, užvardintas: "Maironio karinės dainos". Viena šitaip skamba:

Pirmyn į kovą už Tėvynę,
Už brangią žemę Lietuvos!

Juk mums tie žodžiai yra puikiai žinomi, bet kaip atsigavini juos vėl paskaitęs "Karyje". Juk tie žodžiai yra karių ir šaulių kovos šūkis, galiojantis šiandien, kaip ir anuomet, Maironio laikais. Taigi, galėtumėm sakyti, kad "Karys" spausdina medžiagą, pritaikytą laiko reikalavimams.

Verskime kitą "Kario" lapą. Ten detroitiškas šaulys istorikas Jonas Švoba rašo apie "Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais lietuvių kalbos vartojimą Lietuvoje". Nurodęs teiginio išrašų šaltinį, jis rašo: Lietuvos praeityje, dar XVI amžiaus pirmoje pusėje, kada iškilo Mažvydas, lietuvių kalba buvo plačiai vartojama visų lietuvių ir didikų, ir eilinių bajorų, ir Vilniaus ir Kauno miestiečių". Bet vėliau, unijų, o ypač valstybės padalinimų pasėkoje, yra buvęs laikotarpis, kada lietuvių kalba buvo vartojama tikrai žemes-

niųjų gyventojų klodų — valstiečių.

Taigi, štai, trumputė istorijos pamoka, labai kiekvienam, visokio išsilavinimo skaitytojui, suprantama ir prieinama. Ir ji išspausdinta "Karyje"!

Toliau įdomus straipsnis, užvardintas: "Karo istorijos studijų reikšmė". Dar toliau — poezija, "Tremties Trimitas" su vedamuoju bei kitais aktualiais straipsniais, atsiminimai, žinios, apstu nuotraukų ir t. t.

Tiesa, ramovėnų šauliškos veiklos bei birutininkių veiklos aprašymai yra spausdinami mūsų dienraščiuose ar savaitraščiuose. Bet nepamirškime, kad dienraštį perskaitome ir išmetame, "Karys" gi, įrištas į metinius komplektus, išlieka daugelį metų. "Karyje" sutelkta medžiaga bus labai naudinga ne tik mums patiems bei mūsų palikuonims, bet ir istorikams, rašantiems čia paminėtų karinio sektoriaus organizacijų veiklos istoriją, ir net visuotinę tremties bei išeivijos istoriją rašantiems.

Tad tenekyla čia šiandien klausimas: ar reikalingas "Karys", ar verta jį išlaikyti? Bet tebūna kiekvieno ne tik tikslas, bet pasiryžimas, išpareigojimas, net užsispyrimas "Karį" skaityti, jį platinti ir jį remti auka.

Pasistenkime, kad ši kavutė "Kariui" paremti pasisektų...

Šiais žodžiais LŠST Pirmininkas K. Milkovaitis baigė savo kreipimąsi į susirinkusius žurnalo KARIO paramos reikalu.

Toliau malonius birutininkių vardu sveikinimus ir linkėjimus KARIUI perdavė LDK Birutės Dr-jos Čikagos bei Centrinio Skyriaus pirmininkė p. Diminskienė, kuri palinkėjo, kad vieną dieną KARIO puslapiuose būtų paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės atgavimas.

Žurnalo atstovo Čikagoje ram. K. Juškaičio žodžiu buvo baigta kavutės oficialioji dalis ir toliau sekė meninė programa.

Meninėje programoje, kurią atliko dainininkė E. Rukštelytė, susirinkusius maloniai nuteikė išpildytos dainos: "Plaukia antelė"-muz. Jokubėno, "Tykiai, Tykiai" —harm. muz. Budrio, "Vai gražu, gražu — muz. Kačanausko, "Plaukia sau laivelis" — muz. Šimkaus, "Oi greičiau, greičiau" —muz. Šimkaus ir bisui padainuota "Mano gimtinė" —muz. Kačanausko. Solistei akomponavo muz. Arūnas Kaminskas. Gausioms katutėms aidintas solistė ir akomponiatorius bir. p. Ivašauskienės buvo apdovanoti gėlėmis. Tuo ir buvo baigta meninė programa.

Toliau sekė vaisės. Susirinkusieji buvo vaišinami sumuštiniais, pyragaičiais ir

“KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS” IŠLEIDIMO PROGA

LKVS “RAMOVĖ” Centro Valdyba, vykdydama 1977 ir 1980 metų Sąjungos skyrių atstovų suvažiavimų nutarimus, dėjo visas galimas pastangas išleisti knygas “KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS” II ir III tomus. (Kaip prisimename, I tomą parašė plk. K. Ališauskas.

Autoriaus Dr. Antano Rukšos parašytą tekstą, dėl medžiagos gausumo, teko skirti į dvi dalis — išleisti dviejuose tomuose. Pirmoje knygoje, tai yra antrame tome, aprašomi lietuvių - lenkų santykiai ir kovų pradžia (619 puslapių). Antroje knygoje arba III tome, aprašomos kovos dėl Vilniaus ir Vilniaus krašto (522 puslapių). Trečiasis tomas yra įdomus tuo, kad jame randame kautynių schemas, žemėlapius ir nesuklastotas, nors mums ir skaudžios, istorinės tiesos.

Minimų knygų išleidimas kainavo netoli trisdešimts tūkstančių dolerių. Šis darbas galimas buvo

užbaigti tik dėka nuoširdžių talkininkų. Jiems priklauso ir todėl tariame nuoširdų lietuvišką Ačiū!

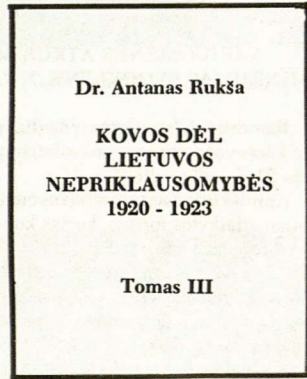
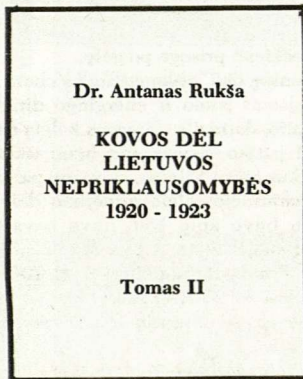
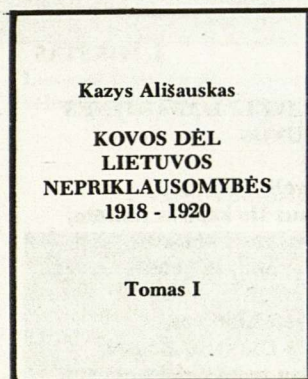
Kario redaktoriui Zigmui Raulinaičiui, už priežiūrą spaudos darbo. Pranui Karaliui, už kautynių schemas, žemėlapius ir vardyno sudarymą. Algiiui Rukšėnui, už santraukos vertimą į anglų kalbą. Kario administratoriui Alfonsui Samušiiui ir talkininkui Jurgiui Sliziui, už pavyzdingai tvarkingą knygų išsiuntinėjimą.

Dėkojame LKVS “Ramovės” skyrių Valdyboms, už minimų knygų platinimą. Nuoširdus ačiū visiems Mecenatams, Garbės prenumeratoriams ir prenumeratoriams, nes be jų finansinės paramos, turint ir geriausius norus, knygų išleidimas būtų buvęs neįmanomas.

Ačiū visiems!

Centro Valdybos vardu

Antanas Jonaitis,
Pirmininkas

kavute, o kas turėjo ūpo, galėjo ir stipresnio gerimėlio paragauti. Šias vaišes paruošė ponios birutininkės ir šaulės, 'Gen. T. Daukanto' jūrų šaulių kuopos moterų vadovei A. Janušauskienei vadovaujant.

Vaišių metu vyko suaukotoms gausioms dovanoms, laimėti loterija, kurią pravedė sesės birutininkės p. p. Ivašauskienė, Janulevičienė ir ram. J. Bagdžius. Buvo pravestos varžytynės p. D. Kurauskienės dovanotam tortui laimėti. Visą vakarą ram. A. Repšys platino žurnalo KARIO išleistas knygas ir buvo galima įsigyti ką tik iš spaudos išėjusį LKVS 'Ramovė' išleistą, Lietuvos Laisvės Kovų Istorijos III—jį tomą.

Bendrai kalbant reikia pasakyti, kad šio renginio nuotaika buvo gera, linksma ir broliška-seseriškai maloni. Visi jautėsi smagūs, vienos ir didingos lietuviškos, KARIUI paremti, skaitlingos susirinkusios šeimos nariais.

Kad ši tradicinė, metinė Čikagos ramovėnų, birutininkių bei šaulių surengta KARIUI paremti kavutė buvo visokeriopai sėkminga, joje dalyvavę ir organizatoriai yra dėkingi: pagrindinį žodį taršiam LŠST pirmininkui K. Milkovaičiui — už pareikštas prasmingas mintis, 'Vytauto Didžiojo' Šaulių Rinktinės vadovybei ir jos pirmininkui V. Išganaičiui — už leidimą nemokamai pasinaudoti sale, solistei E. Rukštelytei ir muz.

A. Kaminskui — atlikusiems meninę programą ir jiems skirtą honorarą paaugusiems žurnalo paramai, birutininkėms p. p. Ivašauskienei, Janulevičienei ir ram. J. Bagdžiui — už loterijos pravedimą, visiems aukojusiems dovanas loterijai ir p. D. Kurauskieni — dovanojusiai varžytynėms tortą, ponioms birutininkėms, šaulėms ir vadovei p. A. Janušauskienei — už skanių vaišių paruošimą ir visiems, bet kuo prisidėjusiems prie šio renginio paruošimo bei pravedimo darbų. Pagaliau visiems dalyvavusiems, savo gausiomis aukomis finansiniai parėmusiems bendras Čikagos birutininkių, ramovėnų ir šaulių pastangas žurnala 'KARYS' leisti bei išlaikyti.

SYDNEY, AUSTRALIJOJ
PAMINĖJO KARIUOMENĖS
ATKŪRIMĄ

LKVS "RAMOVĖ" Sydney skyriaus valdyba, š. m. lapkričio 20 d. (šeštadienį) vakare, Lietuvių Namų salėje Bankstowne, Kariuomenės Atkūrimo šventės išvakarėse, suruošė pasilinksminimą - links-mavakarį.

Nors jau esame visi ir nejauni, bet ramovėnų ir publikos prisirinko nemažai. Programoje Jaunimo šokių grupė "Sūkurys", vadovaujama M. Cox, labai gražiai pašoko tris tautinius šokius. "Dainos" vyrų choras, vadovaujamas Birutės Aleknaitės, padainavo: "Pilki keleliai", "Sutems tamsi naktuzėlė" ir "Ramovėnų maršą". Dainos nuskambėjo gražiai ir darniai. Publika plojo ir vis prašė daugiau. Veikė tikrai vertingais fantais gausi loterija, kuri sėkmingai pravedė A. Kramilius ir A. Vinsevičius. Laimingus bilietus ištraukė: p. M. Cox ir p. B. Aleknaitė.

Labai nuotaikingai, daugumoje lietuviškas melodijas, grojo brolių latvių šokių muzika, kas sukėlė dideles ovacijas muzikantams.

Rytojaus dieną, t. y. lapkričio 21 d. (sekmadienį), įvyko pats šventės minėjimas. Ramovėnai organizuoti ir su vėliava, dalyvavo Lidcombe bažnyčioje. Pamaldas už mirusius skyriaus ramovėnus atnašavo skyriaus kapelionas prelatas P. Butkus, pasakydamas tai dienai pritaiktą pamokslą. Pamaldų metu giedojo "Dainos" choras, vadovaujamas muz. Br. Kiverio.

3 val. po pietų, Lietuvių Namų didžiojoje salėje, įvyko 64-tosios metinės šventės minėjimas — akademija. Salėje prisirinko gausiai visuomenės.

Minėjimą atidarė ir pravedė skyriaus pirm. Ant. Skirka. Mūsų kovose žuvę kūrėjai - savanoriai, partizanai, šauliai, laisvės kovotojai ir mirusieji skyriaus ramovėnai, buvo pagerbti tylos ir susikauptimo minute. Skyriaus vėliavos pagerbimo metu, kapelionas prel. P. Butkus perskaitė invokaciją.

Turingą ir gerai paruoštą paskaitą apie kariuomenės reikšmę lietuvių tautos gyvenime skaitė teisininkas L. Karvelis. Jau trečios mūsų generacijos atstovas, jaunasis Antanukas Šarkauskas, padekla-

mavo B. Brazdžionio eilėraštį "Kareivio pasaka". Danutė Ankiėnė — "Neužmiršk, Tėvyne". Poetas J. A. Jūragis, be kurio neįvyksta joks Sydney minėjimas, paskaitė porą savo kūrybos brandžių eilėraščių: "Aukos gėlės — kraujo gėlės" ir "Savanorių daina".

Užbaigiant, ponios Elvyra Belkienė ir Aleksandra Storpirstienė, akomponuojant akordeonu P. Viržintui, padainavo tris dainas: "Gražių dainelių", "Baltos burės plazda" ir "Stoviu aš parimus". Publika joms atsilygino gausiu plojimu.

Jau susidarius tradicijai, kaip kas metai, taip ir šiemet, į sceną buvo iškviesti šių metų skyriaus ramovėnai - sukaktuvininkai, šiemet atšventusieji: Viršila Miniotas Vladas — 80 metų, vyr. pusk. Barkevičius Juozas — 75 m. ir vyr. psk. Eirošius Kazys — 75 m. amžiaus. Valdybos pirmininkas juos pasveikino ir įteikė sukakties proga diplomus — sveikinimus.

Tikrai nuotaikingas minėjimas buvo užbaigtas bendrai giedamu Tautos Himnu.
Br. Žalys

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO
MINĖJIMAS BROOKLYNE, N.Y.

Ramovėnai, birutietės ir šauliai paminėjo Lietuvos kariuomenės atkūrimą lapkričio 21 d., sekmadienį.

Aprišikimo parapijos bažnyčioje 11 val. buvo atliktos mišios, kurias koncelebravo klebonas kun. J. Pakalniškis, kun. A. Raškauskas — ramovėnų kapelionas ir Tėv. P. Barius, OFM. Tėv. Barius pasakė ir dėmesį patraukusį pamokslą. Pamaldų metu maloniai sklido choro giesmės, įsijungiant solistai A. Kiaušaitėi. Organizacijų vėliavos stovėjo prie altoriaus.

Po pamaldų, minėjimas vyko parapijos didžiojoje salėje. Vadovavo dr. E. Noakas, ramovėnų pirmininkas. Įnešus scenon vėliavos ir chorui sugiedojus himnus, pagrindinį žodį pasakė Lietuvos gen. konsulas A. Simutis. Savo kalboje konsulas patiekė Lietuvos valstybės atsikūrimo laikotarpio politinį - diplomatinį vaizdą. Ypač pabrėžė lenkų mums kenkusią veiklą ir pokario politines nuotaikas J.A. Valstybėse, nevisuomet palankias atsikūrimo laikotarpio politinį - diplomatinį vaizdą. Ypač pabrėžė lenkų mums kenkusią veiklą ir pokario politines nuotaikas J.A. Valstybėse, nevisuomet palankias atsikūrimo laikotarpio politinį - diplomatinį vaizdą. Ypač pabrėžė lenkų mums kenkusią veiklą ir pokario politines nuotaikas J.A. Valstybėse, nevisuomet palankias atsikūrimo laikotarpio politinį - diplomatinį vaizdą.

Minėjime dalyvavę kūr. - sav. kpt. P. Jurgėla, kpt. J. Kiaunė ir k. Algenis buvo pakviesti į sceną. Pirmininkas perskaitė kpt. J. Kiaunės trumpą žodį ir visiems trims savanoriams, birutiečių pirm. M.

Klivečkienė prisegė po gėlę.

Mening dalį atliko parapijos choras, diriguojamas jauno ir energingo dirigento V. Ralio, darniai sudainavęs keletą dainų. Ypač patiko visiems, net bisui iššaukta, Ten kur mūsų Vilnius, su piano palyda.

Žemutinėje salėje minėjimo dalyviai, kurių buvo apie 150, buvo pavaišinti vakariene, kavute ir pyragu. Vaisių rengeja, Brooklyne populiaru p. E. Kezienė. Salėje veikė KARIO stalas, kur norintieji galėjo įsigyti leidinių ir užsisakyti žurnalą.

Minėjimas buvo rimtas, skoningai suruoštas ir nuotaikingas, ką liudija ir L. Tamošaičio nuotraukos, kuris jų nepagalėjo spaudai.

Dalyvis

J. MIKŠTAS

KAREIVĖLI DABARTINĖS
LIETUVOS

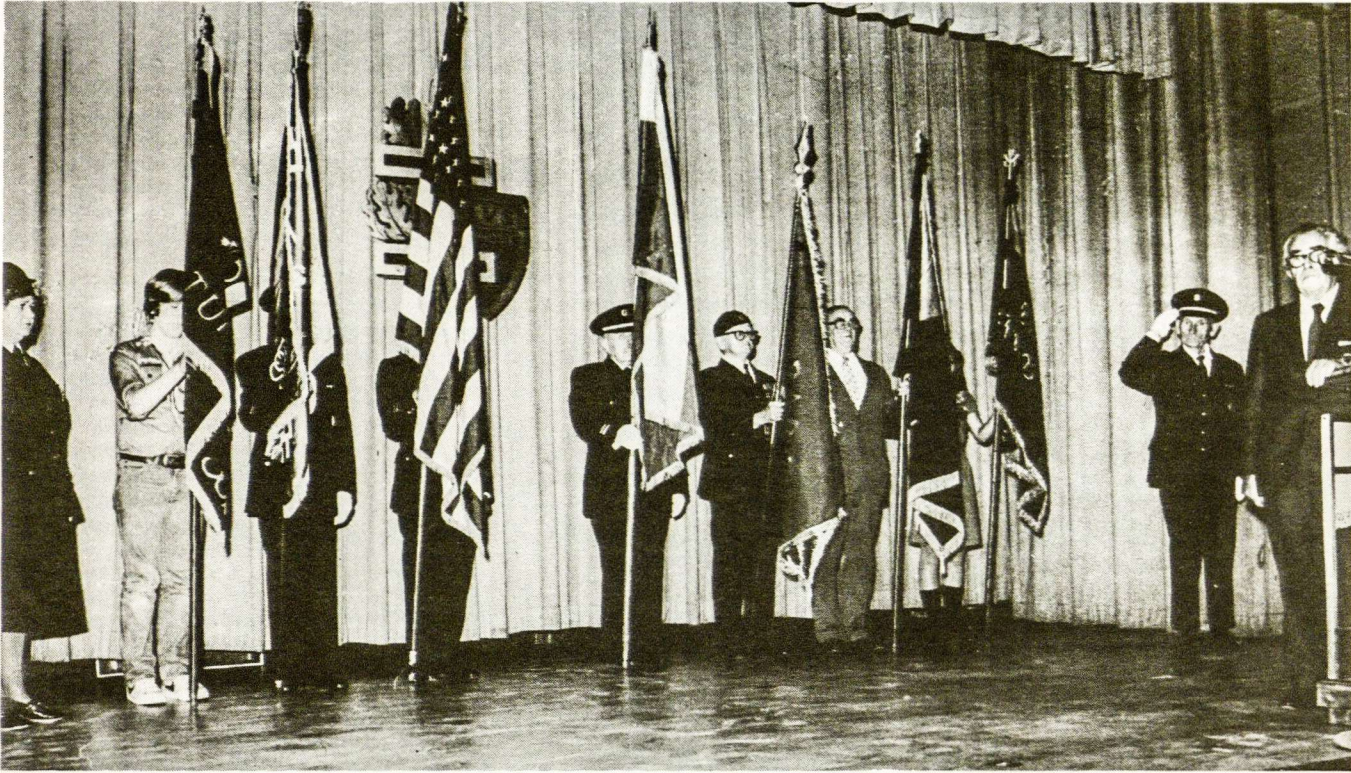
Kareivėli Lietuvos,
Amžiaus šio kantrus rekrute,
Tau įsakymai Maskvos
Leidžia būti, ar nebūti . . .

Kareivėli Lietuvos,
Kilęs iš Didvyrių Žemės,
Tiek jau metų nelaisvos,
Kur dangus krauju aptemęs.

Kareivėli Lietuvos.
Tiek nedaug dar tegyvenęs,
Neprarask jaunos galvos
Pavergtam Afganistane.

Kareivėli Lietuvos,
Kaupk stiprybę sau krūtinėj —
Tavo meilė iškovos
Laisvę Lietuvai Tėvynei.

↑ Lietuvos kariuomenės atkūrimą minint Brooklyne, N.Y. "Ramovės" sk. pirm. dr. E. Noakas atidaro minėjimą, organizacijų vėliavos išsirikiavę salės scenoje.

↓ V. Ralys diriguoja Apreiškimo parapijos chorui, kuris atliko meninę programą. Nuotr. L. Tamošaičio

Algirdas Gustaitis su jo parengtu ir jau atspausdintu Lietuvos žemėlapiu. Prano Gasparonio nuotr.

Pagaliau išspausdintas labai reikalingas, seniai lauktas

LIETUVOS ŽEMĖLAPIS

Sudarė **ALGIRDAS GUSTAITIS**. Braižė Kęstutis Stropus. Žemėlapiui 14-kos Lietuvos miestų herbus piešė dail. T. Valius. Žemėlapiro kaina tik 10 amer. dol. pasiimant; persiunčiant brangiau, žemėlapis nelankstomas.

Išleido Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje ir Lietuvių Istorijos Draugija. Įsigyti iš leidėjų Chicago, Illinois

2417 W. 43 Street, telef. 312 376-0551

arba

6547 S. Washtenaw Ave., telef. 312 776-3209.

Tuo Lietuvos žemėlapiu puoškime kambarius ir įstaigas.

LAIŠKAS "KARIUI"

Apie Vitkauskus ir majorą Černių

(Komentarai ir pataisos)

Kai "Kario" Nr. 5 buvo paskelbta kad ilgametis redaktorius Z. Raulinaitis pasitraukia ir nauju redaktorium paskirtas Vl. Šakalys, tai sukėlė lyg abejonę dėl "Kario" pastovumo, ypač kai vėliau spaudoje skaitėme, kad Šakalys, gavęs gerą darbą išvyko į Los Angeles, tai teko ir nusiminti — argi nebeturėsime geriausio lietuviško žurnalo? Bet tas nusiminimas buvo neilgas. Dėka pasišventusių savo tėvynei patriotų, "Karys" nesustojo ir be pertraukos mus pasiekia.

Paskutiniame, Nr. 7 skaitėme įdomių atsiminimų — K. Daugvydo (tęsinį), P. Gudelio apie mirusį majorą J. Černių ir kitus.

Kai kuriuose atsiminimuose pastebėjau vieną, kitą klaidą ar netikslumą, kuriuos, manau, reikalinga pataisyti.

Daugvydas, tarp kitko, rašo: gen. Vitkausko tikras brolis 1919 m. Panevėžyje buvo sušaudytas? Tikrumoje jis buvo sušaudytas ne Panevėžyje, bet Kėdainiuose ir galima sakyti labai negarbingai, nes tai panašu į karo belaisvių šaudymą. Vitkauskas atėjo iš bolševikų pusės, pats pasidavė lietuvių bataliono vadui Petruičiui, pasakęs jam: "Esu sovietų karo komisaras Vitkauskas, atvykau pas savuosius, kad galėčiau drauge mušti bolševikus. Atiduodu jums arklį ir revolverį". Petruičis savo atsiminimuose rašė: "Bet man jo pagailo kai sužinojau, kad Kėdainiuose jį sušaudė. Užfrontiniai matyt norėjo parodyti kad ir jie kariauja". Man jo irgi pagailo, nes prieš tai, eidamas į gimnaziją jį kasdien sutikdavau einant jam į tarnybą ir pasisveikindavom, matydavau jo veide susirūpinimą.

Juk tada, 1919 m., daug žymių lietuvių, nežinodami ateities, tarnavo sovietinei valdžiai Vilniuje ir kitur, pav. V. Požėla, V. Biržiška, S. Čiurlionienė, kun. Tumas, adv. Petraškevičius, Bielskis, Rokiškyje — Purėnas, Valiukas, o komisaro Vitkausko žinioje karininkai: Januškevičius, Balčiūnas-Švaistas (rašytojas). Pasčiau jie visi ištikimai tarnavo Nepriklausomai Lietuvai. Kodėl jie pradžioje tarnavo Kapsuok valdžiai? O gi tada nebuvo pasirinkimo, ypač Vilniuje, reikėjo gi gyventi - valgyti duoną.

Lietuviai, kaip Vitkauskas, Valiukas, Smalstys, Putna, Uborevičius per anksti žuvo dėlto, kad jie jauni būdami ištraukė nelaimingus gyvenimo loterijos bilietus.

Dėl gen. V. Vitkausko galima pilnai sutikti su dr. Cesevičiaus nuomone, Daugvydo pasakvta: gen. Vitkauskas turi

nemažai nuopelnų mūsų kariuomenei ir yra geras patriotas.

Jei paskaitysim 1975 m. "Kario" Nr. 3 ir 4 J. Černiaus "16 dienų užfrontėje", tai pamatysime bataliono vado kpt. Vitkausko ir ltn. Černiaus vargą ir pasišventimą išvesti savo išvargusi batalioną iš lenkų kavalerijos apsupimo. Gindamiesi nuo puolančių lenkų bataliono kariai daug jų nukovė, bet ir patys turėjo daug žuvusių. Tai buvo žiauri karo epopėja, kurią Černius vaizdžiai aprašė ir už tai gavo "Kario" premiją. Apie gen. Vitkauską Černius atsiliepė: Su juo kartu teko petyti į petį visas Nepriklausomybės kovas kovoti. Abudu buvome ir sužeisti.

Senas ir nusipelnęs karys P. Gudelis, prisimindamas mirusį majorą J. Černių pacitavo iš dr. Rukšos knygos "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" istorinį įvykį: Pirmieji lietuvių kariuomenės daliniai įžengė į Vilnių tik liepos 15 d. visą parą vėliau už bolševikus. Bet pats Černius apie įžengimą į Vilnių, jau minėtame jo str. rašė: Raudonoji armija užėmė Vilnių liepos 12 d. Tuo pačiu metu ir lietuvių 7 p.p. 7-ji kuopa, vadovaujama ltn. Černiaus, įžengė kartu su raudonaisiais į mūsų sostinę Vilnių. Išnašoje Černius dar pažymėjo: Šio dalinio įžengimas į Vilnių buvo mano plačiai aprašytas ir pasiūstas dr. Rukšai į Augsburgą, nes jis rašė Nepriklausomybės kovų ir Lietuvos-Lenkijos karo istoriją.

Šioje Rukšos knygoje yra klaidų, kurias nurodžiau Tėv. Žib. Nr. 16. Rukša nebuvo karo istorikas, bet pedagogas ir jo aprašymai daugiau rėmėsi kitų autorių (Petruičio, Žuko, Černiaus) atsiminimais. Teisingiau istorinius įvykius aprašo patys tų įvykių dalyviai, nors ir jie kartais padaro klaidų.

Tame pat "Kario" Nr. yra įdomus straipsnis apie Klaipėdos krašto sukilimą, kaip jį atpasakojo Pranas Špakauskas V. Nenortui. Špakauskas papasakojo ir kitą įvykį neturintį ryšio su Klaipėdos sukilimu, būtent: "1928 m. Smulkevičių sutikau Kuršenuose, kur dirbau prie melioracijos darbų dešimtininku. Čia dirbo iki 1000 darbininkų-grioviakasių. Smulkevičius buvo didelis kortų mėgėjas. Nuo jo neatsiliko ir mūsų kultūrtechnikas Dirma. Jis vieną kartą pralošė darbininkų savaitės atlyginimą ir nusišovė, o saugumo vald. Smulkevičius buvo peršautas ir po 6 val. mirė". Kas liečia Dirną, tai neteisingai parašyta, nes jis nenusišovė, o už išėikvotus pinigus gavo pasėdėti kalėjime. Nuo 1938 metų jis tarnavo mano žinioje — kelių techniku. Buvo gabus ir darbštus. Tebegyvena Lietuvoje.

P. Lelis

* * *

Artėja šių metų gruodžio mėnesio paskutinė diena. Laikrodžio rodyklė nesulaukiamai sukasi prie 12 valandos nakties. Kada prisisuks, raketų šviesos praneš, kad prasidėjo 1983-tieji metai. Visas laisvasis pasaulis su džiaugsmu sutiks Naujuosius Metus.

Tik mūsų broliai Lietuvoje, dalis šaltajame Sibire, dalis išsiblaškę po visą pasaulį, to džiaugsmo nepajus. Pajusime visi širdies skausmą, kad negalėsime, kaip prieš keliasdešimt metų, kai sutikdavome savo tėvų pastogę, artimųjų tarpe, vėl drauge sutikti Naujuosius Metus.

Baigiantis 1982 metams noriu pasidalinti mintimis, kurios dar pasiliko mano galvoje. Prisimenu 1944 metų rugpjūčio antrą dieną, kada paskutinį kartą ir paskutinį žingsnį iš Kudirkos Naumiesčio, prie Širvintos miestelio, su nemaža grupe mūsų karių peržengiau Vokietijos sieną.

Tada atsiveikinau su savo gimtine Lietuva ir pagalvojau, kad tik neilgam. Grįšiu ir vėl džiaugsiuos Tėvynės laisve, deja, tai buvo paskutinis džiaugsmas. Dabar, besidairant po šio krašto padangę, nesimato jokių ženklų, kurie pranašautų apie mūsų tėvynės artėjančią laisvę. Reikia nepamiršti kun. Maironio žodžius. Jis sakė: "Nenusimink, mielas krašte, ateis nauja gadygnė, bus laisva mūsų Tėvynė".

Turim tikėti, kad ji bus laisva.

K. Leknickas
1982 11. 10 d.

* * *

LAIŠKAS REDAKTORIUI

D. Gerb. Broli Redaktoriau,

Nuoširdžiai dėkoju Jums už mano humoreskos "Statutas" atspausdinimą Kario š.m. 7 numeryje. Ta proga maloniai prašau sekančiame Kario numeryje paskelbti, kad humoreskoje panaudota fiktyvi Noreikos pavardė (be pirmo vardo) nieko bendro neturi su dabar Čikagoje gyvenančiu Alfonsu Noreika, kuris tarnavęs I-me Pėst. Pulke, Ukmergėje, nei su kuriuo kitu Noreika gyvenančiu bet kur kitur. Kad kairie asmenys fikcijai skirtuose kūriniuose pavardes ir įvykius prisitaiko sau, neretai pasitaikantis fenomenas.

Su broliška pagarba Jūsų,

Anatolijus Kairys

DĒL TOS RUSIŠKOS DAINUŠKOS

“Kario” Nr. 6 S. Griežē patikslino, anksčiau rašytą, P. Purono “patikslinimą” dėl lietuvių pašėpiančios rusiškos dainos kilmės ir jos teksto. Kad jos autorius nebuvo dr. J. Pajaujis ar kiti Purono minėti lietuviai, tai galime drąsiai priarti Griežės nuomonei.

Argi lietuviai būtų tokie pusgalviai, kad save pajuokiančias dainas patys kurtų ir jomis džiaugtųsi. Tiesą pasakius, ta daina buvo savotiškai išpopuliarėjusi ne tik Kaune, bet ir provincijoj ir subuvimuose, ypač prie išgėrimų; dėl didesnio linksumo ji su “pasigrožėjimu” būdavo traukiama iš peties.

Tos dainos atsiradimo metu 1925-27 m. man teko gyventi Kaune ir dirbti Ž. Ū. ministerijoj, tad atsimenu kaip tada jos atsiradimas buvo komentuojamas. Jos tekstas pirmą kartą buvo atspausdintas Kaune ėjusiam rusų kalba dienraštyje “Echo”, kurio redaktorium, kaip iškaba, buvo rusų emigrantas, žurnalistas Arkadij Buchov. Tą laikraštį, kaip ir Rygos “Segodnia” leido ir rėmė žydai. Tada lietuviai reišė savo nepasitenkinimą žydų mažuma, kurį palaikė rusicizmą, siuntė vaikus į rusų gimnaziją, nesimokė valstybinės kalbos, viešai, lyg demonstratyviai, visur vartodavo rusų kalbą. Kad nukreiptų lietuvių pasipiktinimą nuo žydų prieš rusus emigrantus, ta lietuvių pažeminanti daina ir buvo “Echo” laikraštyje atspausdinta. Berods, tas laikraščio Nr. su daina buvo Kauno komendanto perėdymu konfiskuotas, bet daug numerių buvo jau parduota ir taip toji dainuška paplito.

Purono ir Griežės parodytuose jos tekstuose kai kurie žodžiai yra pakeisti ir neatitinka originaliam tekstui, pav. “pod nebom cholodnym tėvynės” koks gali būti “šaltas dangus? Turėjo būti “apsiniaukęs” — “chmūrų”.

Be to, ši daina turėjo ne 3, bet 4 posmus. Originale ji buvo parašyta taip: (Purono tekstas yra kiek arčiau originalo)

Pod chmūrų nebom tėvynės
Gdie viodrami ljiotsa degtinės
Gdie vklumpiach tancujet suktinis
Tam našemu bratu gerai.

Kol dolgo v tėvynej probūdeš
Po ruski kalbēt nezabūdeš
I liūdymas skoro dobūdeš
Tak dielaj karjieru skubei

Tut vsie velyčajut nas ponas
Gniot strėnas lietuviškas Jonas
A my sebje kušajēm duonas
Tak čtož, vied my zdiēs laikinai.

I vsiudu gdie prybilno veikti
Čtož pomošč tėvynei suteikti
I pusgalvius vdovol iškeikti
“Lapteniki vy amžinai”.

(lapteniki-vyžuočiai)

Argi tai nėra lietuvių pažeminanti ir įžeidžianti “poema”? Kas iš lietuvių galėjo

užsiimti tokios dainos kūrimu? Tik ne dr. J. Pajaujis, kuris 1926 m. buvo įsivėlęs į politiką, o 1927 m. nuteistas mirties bausme už sukilimo ruošimą (vėliau pasigailėtas). Tokią dainą galėjo “sukurti” tik svetimtautis.

P. Lelis

Dėl padidėjusių spausdinimo ir pašto išlaidų, KARIO prenumerata 1983 m. pakeliama iki \$17.00 metams, pusmečiui \$9.00, atskiuro numerio kaina \$2.00.

Sumokėjusiems prenumeratą iki š. m. gruodžio 31 d., kaina ta pati, kaip ir 1982 m.

RAMOVĖS SKYRIAI, ATSISKAITYKITE KARIUI UŽ JO IŠLEISTAS IR JUMS PRISIŪSTAS KNYGAS

Prieš metus laiko RAMOVĖS Skyriams buvo išsiųsta išplatinti iš seniau užsilikusias administracijoj KARIO išleistas knygeles. Pilnai atsiskaitė tik keli skyriai. Sumos už tas knygeles mažos, bet sunkiuose metuose mums brangios. Prašytume už jas atsiskaityti. Kur dar liko neišparduota, tai bent mums praneškite. Nelaukite atskiuro paraginimo. Mes norime tuoj galutinai užbaigti knygų platinimo apyskaitas.

KARIO PRENUMERATORIAMS

KARIO administracija nesiuočia atskirai paraginimų ar įspėjimo apsimokėti prenumeratorus mokesčius, nes KARIO prenumeratorių 95% jau iš anksto visada tvarkingai laiku pilnai apsimoka ir dar dažnai su auka. To tikimės iš jūsų ir šiais metais.

Anie, už kelis metus atsilikusieji (5%), tik įspėjami dabar, kad nesulaukę jų skolos iki metų pabaigos, 1983 m. KARIO siuntimą sustabdysime.

Taip pat primename, kad iš užsienių mokesčius siųstumėte tik US valiuta (tai pažymėdami ir čekiuose). Svetima valiuta atsiųstieji čekiai užtęsia su bankais atskaitomybę ir mus apsunkina knygvedyboje.

KARIO PRENUMERATA nuo 1983 m. sausio mėn. pakeliama iki \$17.00.

Bet kaip ir anuomet: susimokėję iki 1983 m. pradžios, moka senąjį tą patį mokesį — \$15.00 metams.

Dar kartą ačiū mieliems ir gerbiamiems prenumeratoriams už dosnią paramą KARIUI. Tik jūsų sąmoningumu ir dosnumu KARYS gyvuoja.

KARIO ADMINISTRATORIUS

V. Švabienė, Žiema, lino raišinis

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.